

“Repen perhe sai tappotuomion”

Dramaturgia, henkilöt ja mielipiteet Korkeasaaren paviaanien lopettamista käsitelleessä lehtikirjoittelussa lokakuussa 2004.

Ilona Turtola
Journalistiikan pro gradu -työ
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Marraskuu 2006

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä – Author Ilona Turtola	
Työn nimi – Title Repen perhe sai tappotuomion. Dramaturgia, henkilöt ja mielipiteet Korkeasaaren paviaanien lopettamista käsitelleessä lehtikirjoittelussa lokakuussa 2004.	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2006	Sivumäärä – Number of pages 85
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Korkeasaaren eläintarhan ilmoitusta lopettaa eläintarhan paviaanilauma käsiteltiin sanomalehdissä lokakuussa 2004. Tarkastelun kohteena ovat aiheesta kirjoitetut uutiset ja mielipidekirjoitukset. Aineistona ovat Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden aiheesta julkaisema materiaali.</p> <p>Päätutkimuskysymys kuuluu miten yhdestä uutisesta muodostuu tarina. Alakysymyksiä, jotka tukevat pääkysymystä, on kolme: miten kolmen lehden kertomat tarinat erosivat toisistaan, mitä eroja lehtien käyttämissä henkilölähteissä ja –hahmoissa oli ja miten paviaanien lopettamisuutista käsiteltiin lehtien mielipidekirjoituksissa. Uutisten analysoimiseen käytetään teatteritieteestä tuttua dramaturgiaa. Uutisjutuissa esiintyneitä henkilöitä pyritään jaottelemaan hyviin, pahoihin ja puolueettomiin. Mielipideaineistoa lähestytään analyttisen diskurssianalyysin avulla ja mielipiteitä luokitellaan sen mukaan, mitä eri teemoja kirjoituksista nousee esille.</p> <p>Kolmen lehden tarinoissa on eroja sen suhteen, painotetaanko niissä henkilöiden vai tapahtumien ensisijaisuutta. Yhteistä lehdille on se, että dramaturgian näkökulmasta katsottuna niiden kertomat tarinat jäävät ikään kuin kesken. Lehdet pyrkivät jakamaan tarinassa esiintyneet henkilöt hyviin ja pahoihin. Pahoja henkilöhahmoja ei tule tarinan edetessä lisää, hyväksi sen sijaan tulee uusia tarjokkaita jatkuvasti. Mielipideaineistosta puolestaan erottuu viisi diskurssia, joiden valossa paviaaneista puhuttiin: ensireaktiot, pelastusehdotukset, politiikka, vertailu ja eläintarhan boikotoiminen.</p> <p>Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että kolmen kriteerin on täytyttävä, jotta yhdestä uutisjutusta muodostuu tarina. Uutisen pitää herättää selkeästi tunteita puolesta ja vastaan, siihen pitää liittyä laaja ihmisjoukko ja ajankohdan pitää olla tarinan syntymiselle suotuisa. Koska tunteet olivat paviaanien tapauksessa keskeisessä roolissa tarinan syntymisen kannalta, ilmiötä voi kutsua tunneutiseksi. Tarinan muotoon taipuvan uutisjuttujen sarjan voi myös katsoa lisäävän tai ainakin tukevan aiheeseen liittyvää mielipidekirjoittelua.</p>	
Asiasanat – Keywords dramaturgia, henkilöhahmo, henkilölähte, mielipide, diskurssianalyysi	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Tourulan kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Lähtökohdat	3
2.1. Aineiston ja menetelmien esittely	3
2.2. Tuomiosta pelastukseen - paviaaniuutisoinnin pääkohdat	5
2.3. Aiempi narratologiaa hyödyntänyt journalismin tutkimus	8
3. Tutkimuksen kehyksinä mielipiteet, viihde ja eläimet	11
3.1. Viihdettä ja lööppejä	11
3.2. Mielipiteet värittävät asioita tietoisesti	14
3.3. Eläimiä mediassa tutkittu vähän	15
4. Uutisesta tarinaksi narratologian ja dramaturgian avulla	18
5. Teoriaa henkilölähteistä ja –hahmoista	24
5.1. Tasapainoilua tekemisen ja tekijän tärkeyden välillä	24
5.2. Henkilölähteiltä nopeasti tietoa	26
6. Kolmen lehden tarinat ja niiden henkilöt	28
6.1. Helsingin Sanomat tiukasti asialinjalla	28
6.1.1. Tarina, joka vältti liioittelua	28
6.1.2. Haastateltavina asioista parhaiten tietävät	33
6.2. Ilta-Sanomat huomioi pienimmänkin yksityiskohdan	36
6.2.1. Tarina, joka halusi kertoa kaiken	36
6.2.2. Haastateltavina runsaasti poliitikkoja	41
6.3. Iltalehti ja kolme vuotta vanha uutinen	45
6.3.1. Tarina, joka kulki omia polkujaan	46
6.3.2. Haastateltavina myös kyläkauppias ja sirkustirehtööri	50
6.4. Yhteenvedoa kolmen lehden tarinoista ja henkilöistä	55
7. Diskurssianalyysi apuna mielipidekirjoitusten tulkitsemisessä	62
8. Mielipidekirjoituksissa tunteita, politiikkaa ja boikottiuhkaa	66
8.1. Aluksi esillä voimakkaat ensireaktiot	67
8.2. Vakavia ja huvittavia pelastusehdotuksia	68
8.3. Paviaanit keräävät sympatiaa	69
8.4. Kunnallisvaaleista väriä keskusteluun	70
8.5. Koko Korkeasaaren toiminta kyseenalaista	72
8.6. Yhteenvedoa mielipiteistä	73
9. Tarinan viimeisen pisteen aika	76
Lähteet	81

1. Johdanto

“Kuka muuten muistaa Korkeasaaren paviaaneja, joista uutisoitiin kovasti muutama kuukausi sitten? Ne on varmasti jo ammuttu kaikessa hiljaisuudessa. Valehtelivat, että ne muka saisivat jäädä Korkeasaareen.” (Jouni Hynynen kolumnissaan Keskisuomalaisessa 26.1.2005.)

Lokakuussa 2004 sanomalehdissä ja sähköisessä mediassa käsiteltiin muun muassa kunnallisvaaleja ja amerikkalais-suomalaisen perheen huoltajuuskiistaa. 8. lokakuuta Korkeasaaren eläintarha lähetti tiedotteen, joka sai aikaan yhden tuon lokakuun kiivaimmista keskusteluista. Tiedotteessaan Korkeasaari ilmoitti luopuvansa eläintarhan paviaanilaumasta, koska paviaanien asumus kaipasi täydellistä peruskorjausta. Ongelma vain oli siinä, että remontin ajaksi paviaaneille ei ollut väliaikaisia asuintiloja, joten koko lauma oli päätetty lopettaa.

Suomalaiset eivät ottaneet tyynesti vastaan sitä, että koko apinalauma Repejohtajansa johdolla nukutettaisiin ikuiseen uneen. Tiedotusvälineet suorastaan innostuivat Korkeasaaren tapauksesta ja lööpit julistivat: “KUOLEMANTUOMIO Korkeasaaren paviaaneille” ja “Korkeasaari TAPPAA paviaanit”¹. Observer Finlandin tekemän koosteen mukaan tapausta käsiteltiin 8.-31. lokakuuta välisenä aikana yhteensä lähes 450:ssä valtakunnallisen ja maakunnallisen sanomalehden uutisessa sekä lähes sadassa televisiojutussa. Korkeasaaren saama huomio kesti lyhyen aikaa, mutta oli sitäkin kiivaampaa. Aluksi mediassa keskusteltiin vain paviaanien lopettamisesta, mutta hyvin pian aihe alkoi rönsyillä. Paviaaneille yritettiin muun muassa löytää niin pelastajaa kuin vaihtoehtoista sijoituspaikkaa. Mieliideosastoilla kyseltiin esimerkiksi sitä, miksi työttömistä ja asunnottomista ei välitetä, mutta paviaanien puolesta kerätään adresseja ja järjestetään mielenosoituksia.

Kiinnostukseni paviaaniuutisointiin lähti tavallisen sanomalehden lukijan ja

¹ Yläotsikko ”Repen perhe sai tappotuomion” oli Iltä-Sanomien otsikko 9. lokakuuta 2004.

televisioutisten katsojan huomiosta: miten yhdestä paviaanilaumasta saattoi riittää niin paljon kerrottavaa? Paviaanit kun eivät ole edes uhanalainen laji ja Korkeasaari on ennenkin lopettanut paviaaneja, jotta lauma ei kasvaisi liian suureksi. Johtuiko tapauksen herättämä valtava kiinnostus osittain siitä, että paviaanit ovat eläintarhan suosituimpia eläimiä tai että Korkeasaaren ilmoitus tuli yllättäen? Vai ruokkiko keskustelua se, että kunnallisvaalit käytiin tuona syksynä?

Paviaanien tapaus on kiinnostava myös siksi, että se ilmentää sitä kritiikkiä, jota journalismi joutuu nykyään tuon tuostakin kohtaamaan - puhutaan, miten kaikesta halutaan rakentaa tarinoita, jotka viihdyttävät ja miten mielipiteet ja faktat sekoittuvat (esim. Lindholm 2004, Sipola 1998). Näenkin Korkeasaaren apinoiden tapauksen yksittäisistä tapahtumista muodostuneeksi tarinaksi, jossa on alku, keskikohta ja loppu. (Draaman - ja tarinan - rakenteesta mm. Aristoteles 1997.) Ensin kerrottiin, että apinat tapetaan. Sitten tuli välivaihe, kun etsittiin vaihtoehtoja ratkaisua eläinten lopettamiselle. Lopulta päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaan paviaanit saivat jatkaa elämäänsä. Mielipiteet toisaalta olivat merkittävä osa paviaaniuutisointia siitä syystä, että loppujen lopuksi voimakkaat mielipiteet paviaanien tappamisen epäeettisyydestä saivat Korkeasaaren lopulta pyörtämään tappamispäätöksensä. Viihteellistyminen taas ilmenee siten, että asioita yksinkertaistetaan voimakkaasti (Sipola 1998, 91). Korkeasaaren paviaanitapaus onkin mielenkiintoisella tavalla ristiriitainen: asioita yksinkertaistetaan (eli puhutaan paviaanien tappamisesta kummemmin miettimättä miksi niin tehdään), mutta silti asiasta riittää kerrottavaa sivukaupalla.

2. Lähtökohdat

Tässä luvussa käyn läpi sitä, mistä pro gradussani konkreettisesti on kyse. Analysoin tutkielmassani Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden Korkeasaaren eläintarhan paviaaneista kirjoittamia uutisia ja mielipiteitä lokakuulta 2004. Alaluvussa 2.1. esittelen tarkemmin käyttämäni aineiston ja niiden analysoimiseen valitsemani menetelmät sekä päätutkimuskysymykset. Jotta analyysiosuutta olisi helpompi seurata, alaluvussa 2.2. kerron paviaaniuutisoinnin pääkohdat. Koska pyrin analysoimaan paviaaneista kirjoitettuja uutisia narratologian antaman teorian avulla, kartoitan alaluvussa 2.3. sitä, millä tavoin narratologiaa on aiemmin hyödynnetty journalismin tutkimuksessa.

2.1. Aineiston ja menetelmien esittely

Tutkin Korkeasaaren paviaanien lopettamista koskenutta uutisointia 8. – 31. lokakuuta 2004. Tutkimusaineistona on Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Ilta-Sanomien kaikki aiheesta julkaisemat uutiset sekä mielipidekirjoitukset eli toisin sanoen kolumnit, pääkirjoitukset ja yleisönosastokirjoitukset. Luon myös lyhyen katsauksen siihen, miten paviaanien tapaus kuvattiin lööpeissä. Aineiston rajaus perustuu siihen, että 8. lokakuuta lopettamisesta kerrottiin ensimmäistä kertaa ja keskustelu jatkui koko lokakuun. Kuumimmillaan paviaanikohu oli 11.–15. lokakuuta. Selkeästi kohu laantui 25. lokakuuta jälkeen ja esimerkiksi 31. lokakuuta ei ollut enää yhtäkään juttua paviaaneista². Lokakuun lopun jälkeenkin paviaanijuttuja oli, mutta pieniä ja harvakseltaan, eikä läheskään kaikissa lehdissä.

Valitsin empiiriseksi aineistoksi Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehden, koska ne antoivat eniten palstatilaa paviaaneille, ja haluan vertailla päivälehdien ja iltapäivälehdien uutisointia. Maakuntalehtiä en ota mukaan vertailuun kahdesta syystä: ne olivat suurimmaksi osaksi STT:n varassa, eivätkä paviaanit herättäneet muualla Suomessa yhtä paljon mielenkiintoa kuin Helsingissä. Olisi

² Tiedot ilmenevät Observer Finlandin keräämästä mediaseurantakoosteesta.

ollut erittäin mielenkiintoista analysoida myös aiheesta tehtyjä televisiojuttuja, mutta uutisjuttujen saatavuusongelmien takia ne piti jättää pois ja keskittyä vain printtimediaan.

Päättökysymykseni kuuluu, *miten yhdestä uutisesta muodostuu tarina*. Vastauksen pääkysymykseen yritän löytää tarkastelemalla ja vertailemalla, millaisen tarinan tapauksesta rakensivat Ilta-Sanomat, Iltalehti ja Helsingin Sanomat. Analyysissä käytän teoreettisina työkaluina narratologiaa ja dramaturgiaa eli tutkin paviaaneista kertoneiden uutisjuttujen muodostamaa kokonaisuutta. Yhden jutun sisältä en pyri löytämään dramaturgiaan tai narratologiaan sopivia ominaisuuksia, sillä kuten Veikko Pietilä (1990, 66) toteaa, tarinarakennetta hyödyntävät uutiset lienevät äärimmäisen harvinaisia. Tutkimukseni alakysymyksiä, jotka tukevat pääkysymystä on kolme: *mitä eroja kolmen lehden tarinoissa oli, miten lehtien tapa käsitellä jutuissa esiintyneitä henkilöitä erosi toisistaan ja miten paviaanien lopettamisuuatista käsiteltiin lehtien mielipidekirjoituksissa*. Mielipiteiksi lasken pääkirjoitukset, toimittajien kolumnit sekä kommentit, yleisönosastokirjoitukset ja gallupeissa esille tulleet tavallisten kansalaisten mielipiteet.

Kaikki tutkimani lehdet kirjoittivat aiheista kolumneja ja pääkirjoituksia sekä julkaisivat yleisönosastokirjoituksia ja lukijoiden lähettämiä tekstiviestejä. Mielipiteiden tutkiminen Korkeasaari-uutisissa on perusteltua, koska uutisointia seurattaessa välillä vaikutti siltä kuin mielipiteen ja uutisen raja olisi häilynyt. Esimerkiksi yhdessä uutisessa toimittaja vertaa paviaanien tiloja Auschwitzin keskitysleiriin – ei siis nopeasti ajateltuna kovin objektiivista uutistekstiä. Vielä merkittävämpi syy Korkeasaaren tapaukseen liittyneiden mielipiteiden tutkimiseen on se, että loppujen lopuksi voimakas mielipiteiden vyöry sai aikaan sen, ettei paviaaneja lopetettukaan. Mediaskandaaleja analysoineen Elizabeth Birdin (1997, 109) mukaan mediaskandaaleihin kuuluu olennaisena osana spekulointi. Spekulointi saa alkunsa siitä, kun jotain vääräksi koettua tapahtuu, jonka jälkeen alkaa keskustelu, miksi niin pääsi käymään. Ennen kaikkia spekulointeja on kyse mielipiteiden vaihtamisesta, joten Birdin ajatuksen ovat sovellettavissa paviaaniuutisointiin, vaikka siitä ei ehkä voikaan puhua mediaskandaalina. Mediaskandaaliin vaaditaan usein henkilö, joka on

tehnyt jotain yleisen moraalikäsitteen vastaista (Lull – Hinerman 1997, 3). Paviaaniuutisoinnissa taas oli kyse asiasta, jonka ympärille kietoutui useita ihmisiä.

Analyysiosuudessa käyn ensin läpi lehtien paviaaniaiheiset uutiset, jonka jälkeen käsittelen mielipiteet omassa luvussaan (luku 7). Käytän mielipiteiden analysoimisessa diskurssianalyysia, jota esittelen lyhyesti mielipideluvun alussa.

2.2. Tuomiosta pelastukseen - paviaaniuutisoinnin pääkohdat

Paviaaneista kirjoitettujen uutisten analyysiosuuden seuraamisen helpottamiseksi kerron lyhyesti, mitä paviaaniuutisoinnissa tapahtui. Ensimmäisen uutinen paviaaneista julkaistiin 9. lokakuuta, jolloin Korkeasaaren johto kertoi, että paviaanilauma lopetetaan. Syyksi ilmoitettiin lauman huonokuntoiset asuintilat, jotka kaipasivat kipeästi remonttia. Remontin arvioitiin kestävän muutamia vuosia, eikä paviaaneille ollut tarjolla väliaikaistiloja korjaustöiden ajaksi. Muutamana seuraavana päivänä paviaaniuutisoinnissa ei tapahtunut uusia käännteitä: Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehti vain kyselivät ahkerasti kansalaisilta ja poliitikoilta, mitä mieltä he ovat Korkeasaaren päätöksestä. Lisäksi mainostoimisto Bob Helsinki julkaisi Helsingin Sanomissa koko sivun kokoisen ilmoituksen, jossa se haki paviaaneille pelastajaa.

12. lokakuuta Korkeasaari otti aikalisän paviaanien lopettamissuunnitelmien täytäntöönpanossa. Eläintarha ilmoitti, että paviaaneille yritetään löytää vaihtoehtoiset tilat remontin ajaksi. Lokakuun 12. päivänä tarinassa tapahtui paljon muutakin: tapettaviksi määrätyille paviaaneille oli yllättäen syntynyt uusi poikanen, julkisuuteen tuli tieto Korkeasaarelle aikoinaan testamentatusta suuresta perinnöstä ja helsinkiläisten mainostoimiston hankkima paviaanienpelastaja astuu mukaan tarinaan. Seuraavana päivänä, 13. lokakuuta, paviaanien väliaikaistilojen etsiminen jatkui. Mukaan tuli mahdollisuus, että paviaanien uusi sijoituspaikka olisi Kiteen eläinpuisto Pohjois-Karjalassa. Tarinan viimeinen käänne ja ratkaisu tuli 15. lokakuuta.

Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehti kirjoittavat samasta aiheesta uutisen: paviaanit saavat elää. Väliaikaistilat löytyivät Korkeasaaren karanteenitiloiksi tarkoitettulta alueelta eläintarhan vierestä.

Lopettamispäätöksen kumoamisen jälkeen paviaaneista oli enää muutamia hajanaisia uutisia.

Paviaaniuutisoinnin pääkohdat kerrataan taulukossa 1. Taulukon ensimmäinen päivämäärä on päivä, jolloin tieto paviaanien lopettamisesta tuli julkisuuteen. Taulukon viimeinen päivämäärä taas on se, jolloin paviaanien pelastuminen varmistui ja lehtien suurin mielenkiinto tapausta kohtaan lopahti.

Julkaisupäivä	Mitä tapahtui / mistä kirjoitettiin	Haastateltavat *)	Ketkä kirjoittivat **)
9.10.	Korkeasaari ilmoittaa lopettavansa paviaanit loka-marraskuun vaihteessa	Korkeasaaren intendentti, Helsingin apulaiskaupunginjohtaja	HS, IL, IS
10.10.	Mitä mieltä paviaanien lopettamisesta ollaan	Kansalaisia, paviaanien pelastamista suunnitteleva mainostoimisto Bob Helsinki	HS
11.10.	Mitä mieltä paviaanien lopettamisesta ollaan, voiko paviaanit viedä Afrikkaan, tuleeko kuntavaaleista "paviaanivaalit"	Kansalaisia, Helsingin kaupunginvaltuutettuja, mainostoimiston edustaja	IL, IS
12.10.	Korkeasaari antaa paviaaneille kolmen viikon jatkoajan, voiko Korkeasaaren saama perintö pelastaa paviaanit, tuleeko kuntavaaleista "paviaanivaalit", paviaaneille saadaan virallinen pelastaja, paviaanilaumaan syntynyt uusi poikanen	Kansalaisia, Korkeasaaren johtaja ja intendentti, mainostoimisto Bob Helsingin palkkaama paviaanien pelastaja, Helsingin kaupunginvaltuutettuja ja apulaiskaupunginjohtaja	HS, IL, IS
13.10.	Paviaaneille tarjotaan tiloja Kiteen eläinpuistosta, uuden poikasen kohtalo kauhistuttaa	Pohjois-Karjalan maakuntajohtaja, Kiteen eläinpuiston johtaja, Helsingin apulaiskaupunginjohtaja, paviaanien pelastaja	HS, IS, IL
14.10.	Kiteen eläinpuisto paras vaihtoehto, vai pysyvätkö paviaanit sittenkin Korkeasaarella	Paviaanien pelastaja, Korkeasaaren johtaja	IS, IL
15.10.	Paviaanien henki säilyy, väliaikaiset tilat Korkeasaaresta, paviaanilinnan remontti rahoitetaan eläintarhan saaman perinnön avulla	Korkeasaaren johtaja,, intendentti ja eläinlääkäri, kansalaisia	HS, IS, IL

*) Taulukkoon on merkitty vain uutisessa käytetyt päähaastateltavat. Yksittäisiä kommentteja antaneita käsitellään analyysiosuudessa luvuissa 6.1.2., 6.2.2. ja 6.3.2.

***) Sanomalehtien lyhenteet HS = Helsingin Sanomat, IL = Iltalehti, IS = Ilta-Sanomat

Taulukko 1. Korkeasaaren paviaanikohun käänneet.

2.3. Aiempi narratologiaa hyödyntänyt journalismin tutkimus

Suomessa narratologiaa journalististen tekstien tutkimisessa ovat hyödyntäneet muun muassa Veikko Pietilä (1991) ja Pekka Tammi (1995). Keskustelua on usein leimannut epäily siitä, voiko narratologiaa edes soveltaa uutistekstien tutkimiseen. Ajatuksena tämä tuntuu ymmärrettävältä, sillä kaunokirjallisten teosten kulku on usein jo ennalta tiedossa, jonka jälkeen tapahtumat vain "siirretään" paperille. Uutisjutuissa taas ei voi varmasti tietää, millainen käänne seuraavana päivänä tulee eteen tai kehittykö yhdestä uutisesta edes tarinaa. Näin ollen voisi väittää, että kertomusta ei pysty tietoisesti rakentamaan uutiseen.

Kun keskustellaan narratologian hyödyntämisestä journalismin tutkimuksessa, esimerkiksi Pekka Tammea huolestuttaa se, että raja fiktion ja faktan välillä on tullut epäselvemmäksi. Uutistekstiä voi Tammen puolesta kutsua kertomukseksi, mutta ei luokitella fiktioksi. Journalistisia tekstejä ei voi tarkastella fiktiona, sillä fiktio ja fakta ovat kuitenkin kaksi aivan erilaista tekstityyppiä. Tammi myös lisää, että vaikka uutiset mielletäisiinkin kertomuksiksi, niitä kuitenkin luetaan erilaisin odotuksin kuin täysin fiktiivisiä tekstejä. (Tammi 1995, 371, 379.) Tammen kanssa samansuuntaisia ajatuksia jakaa Veikko Pietilä (1991, 175). Pietilä toteaa, että narratologian hyödyntämiseen uutistekstien tutkimisessa suhtaudutaan kaksijakoisesti: toisten mielestä narratologian avulla voi tutkia uutisia, toisten mielestä taas faktaan nojaavista uutisista puuttuvat fiktiivisen tekstin ominaisuudet, mikä tekee narratologian hyödyntämisen tässä tapauksessa vaikeaksi. Veijo Hietala (1995, 355) puolestaan on sitä mieltä, että tarinarakenteita hyödyntämällä oudotkin asiat muuttuvat lukijalle helpommin ymmärrettäviksi. Tästä on Hietalan mukaan kolme seurausta:

1. Koska monet uutistapahtumat ovat päättymättömiä tapahtumia, ne pitää puristaa tiettyyn kaavaan, jotta niistä saisi jotain tolkkua. Tämä johtaa siihen, että suositaan tarinamaista kerrontaa, mikä taas johtaa siihen, että tarkinkin uutisjuttu on itse asiassa sepite.
2. Tarinalla pitää olla aina kertoja ja vastaanottaja. Vastaanottajan rooli

korostuu.

3. Tarinallisuus rakentaa hajanaisille ja toisiinsa mahdollisesti liittymättömille tapahtumille syy-seuraussuhteita ja ajallista jatkuvuutta.

Tarinallisuuden hyödyntämisen ansioksi voisi laskea myös sen, että sen käyttäminen palvelee lukijaa: asiakokonaisuudet ymmärtää yksittäisiä, irrallisia asioita helpommin.

Pro gradu -tutkielmissa narratologiaa ovat käyttäneet teoreettisena viitekehyksenä muun muassa Heli Peltoniemi (2004) ja Kai Jaskari (2000). Peltoniemen tutkimuskohteena olivat Suomen Kuvalehden ja Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ulkomaanreportaasit, joista hän etsi uutisen kärkikolmiomuodosta poikkeavia narratiiveja. Erityisesti hän tutki reportaasien kertojaa, henkilöitä, tapahtumia, paikkaa ja aikaa. Peltoniemi täydensi tutkimustaan diskurssianalyysillä, jonka avulla hän halusi selvittää, miten ulkomaanreportaaseissa erotellaan suomalaiset ja länsimaalaiset muista. Tämä tapahtui Peltoniemen lännen diskurssiksi nimeämän käsitteen avulla. Peltoniemen mukaan diskurssianalyysin käyttäminen oli välttämätöntä, koska ilman sitä tekstit jäisivät irralleen kulttuurisesta ja historiallisesta viitekehyksestään. (Peltoniemi 2004, 4–6, 56.)

Kai Jaskari (2000) puolestaan tarkasteli pro gradussaan dokumenttielokuvaan rakennettua narraatiota. Esimerkkinä Jaskari käytti Viron rikkaimmasta naisesta kertovaa dokumenttielokuvaa nimeltä Tallinnan tuhkimo, jonka analysoimisessa hän käytti teoreettisena viitekehyksenä Edward Braniganin narratiivista skeemaa. Dokumenttielokuva Tallinnan tuhkimo kuvaa 1990-luvun alkupuoliskoa, jolloin Viro itsenäistyi ja maassa alettiin muun muassa valmistautua markkinatalouteen (Jaskari 2000, 53).

Braniganin narratiivinen skeema koostuu kahdeksasta funktiosta, joiden esiintymisjärjestystä ei ole ennalta määrätty. Funktioita ovat muun muassa orientaatio, tavoite, resoluutio ja epilogi (Jaskari 2000, 36–38.) Esimerkiksi orientaatioissa kerrotaan asioiden tämänhetkinen tila ja toisaalta orientaatio antaa taustaa, jotta myöhemmät tapahtumat olisi helpompi ymmärtää. Tavoite

puolestaan tarkoittaa päämäärää, johon tarinan toivotaan johtavan. Jaskarin pro gradussaan tutkiman dokumenttielokuvan päähenkilön tavoitteena oli saada työllään aikaiseksi taloudellista menestystä (mt., 75). Epilogi eli dokumenttielokuvassa epäsuorasti ilmaistu opetus oli Jaskarin (2000, 90) tulkinnan mukaan se, että elämä jatkuu, vaikka maailma ympärillä olisikin muutoksessa.

3. Tutkimuksen kehyksinä mielipiteet, viihde ja eläimet

Korkeasaaren paviaaneista kertovia uutisia lukiessa huomio kiinnittyi uutisten muodostaman tarinan ohella siihen, että uutiset olivat välillä kuin parasta viihdettä ja toisaalta mielipiteille annettiin paviaaniuutisoinnissa vahva asema. Näiden kahden huomion takia ennen kuin esittelen narratologian ja dramaturgian teorioita (luku 4), pohdin alaluvussa 3.1. journalismin viihteellistymistä ja sitä, onko lööpeillä roolia viihteellistymisessä. Luon alaluvussa 3.2. myös silmäyksen mielipidekirjoituksiin ja erityisesti siihen, mikä niiden asema on suhteessa uutisiin. Korkeasaaren paviaanien tapaus oli erikoinen myös siinä mielessä, koska siinä uutisoinnin kohteena oli eläimiä. Tämän takia alaluvussa 3.3. kartoitan hieman sitä, miten eläimet on esitetty mediassa.

3.1. *Viihdettä ja lööppejä*

Jotta lehtien kirjoittamat asiat kiinnostaisivat yleisöä, pyritään usein löytämään ns. human interest -näkökulma. Tämä taas johtaa joidenkin mielestä siihen, ettei mediassa käsitellä vakavia asioita. (Tomlinson 1997, 77.) Vakavien asioiden toisena ääripäänä pidetään viihdettä ja puhutaankin, että media viihteellistyy. Pääsyyllisinä siihen on pidetty iltapäivälehtiä, jotka taas ovat "joutuneet" viihteellistymään kovan kilpailutilanteen takia. Viihteellistyminen liittyy tabloidisaation käsitteeseen eli asiat hukkuvat sensaatiohakuisuuden, suurien otsikoiden ja isojen kuvien alle. (Nieminen – Pantti 2004, 140.)

Korkeasaaren tapauksessa paviaanien kova kohtalo herätti tunteita puolesta ja vastaan. Ja uutinen, joka saa tunteet liikkeelle, on myös viihdyttävä (Sipola 1998, 91). Toki paviaaneista kirjoitettiin myös siksi, että informaatiota välittyisi. Voi kuitenkin kysyä, kuinka olennaista on esimerkiksi tietää, paljonko maksaisivat lentoliput Afrikkaan koko paviaanilaumalle (Iltalehti 9.10.2004) tai että Korkeasaari päätti lopettaa karhut remontin takia – kaksi ja puoli vuotta ennen paviaanien tapusta (Iltalehti 13.10.2004). Viihdyttämisessä onnistuttiinkin, mutta sen kustannuksella, että alkuperäinen uutinen hukkui

jonnekin sivupoluille.

Ymmärrän journalismin viihteellistymisen laajasti. Viihteellinen uutinen ei aina mielestäni tarkoita samaa kuin huonosti tehty tai vähän informaatiota sisältävä uutinen. Simo Sipola (1998, 95) tosin kritisoi viihteellistymistä toteamalla, että viihdyttämisen halun takia huonot uutiset syrjäyttävät mediassa hyvät uutiset. Äkilliset ja poikkeukselliset tapahtumat saavat tilaa, koska sellaisista tapahtumista saa hyviä tarinoita (emt.). Yleisön eli lukijoiden näkökulmasta viihteellistymistä on tutkinut yhteisöviestinnän pro gradussaan Piritta Pesonen (2005). Pesonen haastatteli nuoria sanomalehden lukijoita ja tuli siihen tulokseen, että viihdyttävät uutiset voi jakaa hyviin ja huonoihin. Hyvä viihdyttävä uutinen saa lukijan hyvälle tuulelle ja uutisen kirjoittaneen toimittajan ote on kevyt, mutta juttu on silti informatiivinen. Huonossa viihdyttävässä uutisessa puolestaan fakta ja fiktio sekoittuvat ja toimittajan yritys kirjoittaa hauskaasti ei ole oikein onnistunut. Pesosen pro gradussa viihteellisyys ei kuitenkaan saanut tuomiota koehenkilöiltä. Päinvastoin he pitivät viihteellisyyttä myönteisenä asiana, jonka esiintyminen ei ole kiinni juttutyypistä. Ennen kaikkea viihteelliset jutut tarkoittivat periaatteessa samaa kuin mielenkiintoiset jutut. Toisaalta se, minkä kukin tulkitsee viihteelliseksi tai mielenkiintoiseksi, riippuu lukijan omista mielenkiinnon kohteista ja elämäntilanteesta. (Pesonen 2005, 49–50, 53–55.)

Viihteellistymistä tutkiessani törmäsin myös mediaskandaalin käsitteeseen. Media scandals -artikkelikoelmassa (1997) useat kirjoittajat pohtivat, miten mediaskandaali syntyy, kehittyy ja pysyy hengissä. Mediaskandaali määriteltiin muun muassa siten, että se täytyy voida jäljittää oikeaan henkilöön ja sen pitää uhata vallitsevia moraalikäsitteitä (Lull - Hinerman 1997, 3, 13).

Mediaskandaalia voi kuvailla myös siten, että jotain erikoisen poikkeavaa tapahtuu tavallisessa asiassa. Tällainen tapahtuma oli esimerkiksi Englannin kuningashuoneen kolmiodraama, jossa olivat osallisina Charles, Camilla ja Diana: kolmikko eli erossa "tavallisesta" rahvaasta, mutta kolmiodraama on toisaalta tuttua monille tavallisille ihmisille. (Tomlinson 1997, 77.)

Kaikilta osin mediaskandaalin kriteerit tuskin täyttyvät Korkeasaaren

paviaaniuutisoinnissa, mutta toisaalta paviaanien tapauksessa on nähtävissä ominaisuuksia, joita mediaskandaaleihin vaaditaan. Esimerkiksi ennen kuin uutisesta tulee skandaali, tapauksesta pitää kertoa laajasti eri medioissa, se pitää pukea kertomuksen muotoon ja niiden pitää inspiroida laajaa mielenkiintoa ja herättää keskustelua (Lull - Hinerman 1997, 13). Nämä kriteerit täyttyvät myös Korkeasaaren-uutisoinnissa: tapauksesta kerrottiin noin 450:ssä lehtijutussa ja keskustelu heräsi vilkkaana niin lehtien mielipidepalstoilla kuin niiden ulkopuolella. Kolmas kriteeri, eli kertomuksen muotoon pukeminen on esillä luvussa 6, jossa analysoin, kolmen lehden muodostamia tarinoita paviaanien kohtalosta.

Myös tabloidisaation käsitteen voi liittää viihteellistymiseen. Alun perin tabloidi tarkoitti lehden kokoa. Sitten käsite on laajentunut tarkoittamaan myös lehden sisältöä. Tabloidisaatio on vastaus median kaupallistumiseen: sisältöä pitää pystyä tuottamaan mahdollisimman edullisesti ja myymään se mahdollisimman monelle. (Nieminen – Pantti 2004, 94–95.) Tabloidisaatio vaatii ilmiönä sen, että uutisen myyntiarvon kasvattamiseksi monimutkaisia asioista yksinkertaistetaan. Tabloidisaatioon taas liittyy kiinteästi tarinallistuminen, mikä ilmenee uutisjutuissa muun muassa siten, että kirjoittaja – toimittaja – yrittää etsiä vastapareja, hyviä ja pahoja. (Nieminen – Pantti 2004, 133.)

Heli Peltoniemi (2004, 83) uskoo puolestaan, että tarinallisuuteen nojaava eli narratiivinen teksti pystyisi tarjoamaan vastalääkkeen journalismin viihteellistymiselle. Peltoniemi (emt.) toteaa, että

“draamallisia käännteitä” on kuitenkin mahdollista luoda myös narratiiviseen journalismin keinoin luotettavuudesta tinkimättä.

Viihteellistymiseen “syyllisenä” pidetyt eli iltapäivälehdet ovat tuoneet ympäröivään todellisuuteemme lööpit. Suomalaisen lehdistön lööppejä on tutkittu vähän, vaikka lööppejä on tehtailtu maassamme jo yli viisikymmentä vuotta. Ilta-Sanomien lööpit nimittäin ilmestyivät katukuvaan ensi kertaa 1950-luvulla, tuolloin vielä valkopohjaisina (esim. Kivioja 2004, 54). Pasi Kiviojan pro gradu “Alaston lööppejä” (2004) on tuoreimpia lööppejä käsitteleviä tutkimuksia, ja

etsi vastausta siihen, mitkä lööppeihin nousseet aiheet myivät Ilta-Sanomia parhaiten. Tabloid-kokoisia iltapäivälehtiä myydään ennen kaikkea juuri lööppien perusteella ja siksi niihin pyritään löytämään sensaatiomaisia uutisia. Hiljaisina päivinäkin lööppi pitää tehdä, ja silloin ykkösuutista joudutaan aktiivisesti “tekemään”. (Nieminen – Pantti 2004, 96.) Kiviojan mukaan useimmiten lööpeissä esiintyvät aiheet liittyvät julkisuuden henkilöihin sekä rikoksiin ja onnettomuuksiin. Julkkisten osuus lööpeissä on viime vuosina laskenut, rikosten ja onnettomuuksien vuorostaan kasvanut. Nämä aiheet hallitsevat lööppejä nykyään lähes 80-prosenttisesti. (Kivioja 2004, 74.)

Journalismissa puhutaan usein myös laadusta. Kun laatu laskee, sen oletetaan tarkoittavan sitä, että syvällisempi pohdinta hukkuu pinnallisten, sensaatiohakuisten uutisten alle (Nieminen – Pantti 2004, 140). Lööpit vielä lisäävät pinnallisuutta, koska lööpeissä tarinaa joudutaan yksinkertaistamaan vielä enemmän. Usein käykin jopa niin, että lööpit rakentavat oman tarinansa, itse uutiset toisen. Lööppejä vain yleensä tehdään vähemmän kuin aiheesta tehdään uutisia, “ideaalissa” tapauksessa 3-4 lööppiä (von Bagh – Koski 2000, 9).

3.2. Mielenpiteet värittävät asioita tietoisesti

Luultavasti jokaisessa sanomalehdessä, päivittäin tai harvemmin ilmestyvässä, on mielipidesivu tai -palsta. Tähän on arvatenkin syynä se, että journalististen ihanteiden mukaisen riippumattoman uutistoiminnan rinnalla tiedotusvälineillä on tärkeä rooli toimia myös mielipiteiden ilmaisemisen ja välittämisen kanavana.

Lehdissä mielipidepalsta on selkeästi nimetty, jotta se erottuisi uutisista. Uutisia kun on totuttu pitämään totuudenmukaisina, ei mielipiteitä sisältävinä. Jakaminen uutisiin ja mielipidekirjoituksiin on kuitenkin loppujen lopuksi hankalaa, koska monet toimittajat tahtomattaankin tuovat mielipiteitään esille objektiiviseksi luokitellussa uutisessa (Sipola 1998, 85). Tietoista uutisen “värittämistä” on näkökulman valitseminen, tiedostamatonta värittämistä ohjaavat esimerkiksi toimittajan ennakkoluulot (mt.).

Tuomo Mörä (1998, 15) toteaa osuvasti, että

“Myös journalistien suhtautuminen objektiivisuuteen, subjektiivisuuteen, elämyksellisyyteen ja faktoihin näyttäisi olevan liikkeessä. Ennen jako oli paljon selvempi. Objektiivisuus ja faktuaalisuus oli oikeata journalismia, subjektiivisuus ja elämyksellisyys mielipidekirjoittelua ja hömppää.”

Mörän (1998, 16) mukaan subjektiivisuuden hyväksyminen osana “normaalia” uutisjournalismia on selitettävissä joko kriittisestä tai kannustavasta näkökulmasta. Kriittisen tulkinnan mukaan journalismi on täysin yleisön viettäessä ja ensisijaisesti halutaan kirjoittaa viihdyttäviä, vaikeat asiat unohtavia juttuja. Ei enää mietitä, mistä olisi tärkeää kirjoittaa, vaan juttuja tehdään aiheista, joita yleisö haluaa. Kannustavan tulkinnan mukaan taas yleisön kuunteleminen on journalismin pelastus. Kuten Mörä muistuttaa, journalismi nojaa liikaa uutistoimistojen päivalistoihin ja ulkopuolisten vinkkien varaan. (Mörä 1998, 16.) Myös lööpit edesauttavat mielipiteiden ja faktojen sekoittumista: Peter von Baghin ja Markku Kosken (2000, 106) mukaan yleisö jopa hyväksyy sen, että lööpit ovat silloin tällöin harhaanjohtavia tai ne eivät vastaan vinkkaamaansa uutista.

Pertti Hemánus kutsuu mielipiteitä teksteiksi, jotka sisältävät arvostuksia. Ne voidaan jakaa kahteen luokkaan: niihin, joissa lehti itse esittää arvostuksia ja niihin, joissa lehti tarjoaa foorumin esittää arvostuksia. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat muun muassa pääkirjoitukset, toiseen muun muassa pakinat ja mielipidekirjoitukset (Hemánus 1972, 3–4). Yhteistä molemmille luokille on siis se, että ne ottavat kantaa ja käsittelevät asioita hyvin subjektiivisesti. Kun luvussa 8 analysoin Korkeasaari-uutisointiin liittyneitä mielipidekirjoituksia, käytän niistä yhteisnimitystä “mielipide”, vaikka Hemánuksen luokituksen mukaan mielipidekirjoitukset ovat siis vain yksi arvottavien kirjoitusten luokka.

3.3. Eläimiä mediassa tutkittu vähän

Korkeasaaren paviaanien tapaus oli erikoinen myös siinä mielessä, koska siinä uutisoinnin kohteena oli eläimiä. Kun tarkastelee mediakenttää, huomaa, että

yleensä eläimet päätyvät uutiseksi lajille ominaisten piirteiden takia eli jos esimerkiksi susi on tappanut vapaana juosseen lemmikkikoiran. Yksilönä eläin pääsee lehtien sivuille ja televisioruutuihin vain jos se tekee jotain odottamatonta tai ihmisten toimintaan rinnastettavaa. Muutaman edellisen vuosikymmenen aikana mediassa huomiota ovat keränneet muun muassa Hausjärvellä Kanta-Hämeessä karkuteille lähtenyt Liekki-sonni (kesä 1997), Ruokolahdella Etelä-Karjalassa huhujen mukaan nähty leijona (kesä 1992) ja ensimmäisenä länsimaissa kloonattu eläin eli Dolly-lamma Brittein saarilta (kesä 1996).

Eläinten esiintymistä mediassa on silti tutkittu vähän. Muutamia pro graduja aiheesta on tehty. Tuuli Lehto (2006) tutki, millainen kuva koirista muodostuu mediassa. Anne Heinosen (2004) tiedotusopin pro gradu puolestaan kartoitti sitä, miten Aamulehti käsittelee eläimiä jutuissaan.

Lehto (2006) tutki koirien esiintymistä diskurssianalyysin keinoin Iltalehdessä, Helsingin Sanomissa ja Keski-suomalaisessa. Lehto erotteli aineistostaan neljä erilaista diskurssia. Inhimillistämiskurssissa koirista puhuttiin kuin ihmisistä. Tämä ilmeni muun muassa siten, että omistaja puhui koirastaan ja itsestään me-muodossa. Lisäksi inhimillistämiseen kuuluu, että koirien tunne-elämän oletetaan olevan jotain ihmisten kaltaista. Hyödyllisyys-diskurssi sisälsi sellaisia juttuja, joissa koirista oli hyötyä ihmiselle esimerkiksi opas- tai rekikoirana. Kolmas diskurssi oli nimetty vastuullisuus-diskurssiksi ja se painotti, että ihmisellä on vastuu koirasta. Vastuullisuus-diskurssiin kuului myös selvä roolijako ihmisen ja koiran välille. Viimeinen diskurssi oli kolmannen vastakohta eli vastuuttomuus-diskurssi. Diskurssi esitti ihmiset pahoina, jotka eivät ole toimineet vallitsevien oikeuskäsitysten mukaisesti. Vastuuttomuus-diskurssiin kuului muun muassa juttuja niin sanotusta pentutehtailusta ja koirien räikkäämisestä. (Lehto 2006, 44–64.)

Myös Anne Heinosen pro gradun metodina oli diskurssianalyysi, kun hän pyrki selvittämään sitä, miten Aamulehdessä kirjoitetaan eläimistä ja mitä ongelmia kirjoitteluun piiloutuu. Heinonen (2004, 24) löysi analysoimistaan lehtijutuista viisi eläindiskurssia: inhimillistäminen, esineellistäminen, eläimen esittäminen

uhkana, eläimellistäminen ja huumori. Lehtijutuissa painotettiin eniten esineellistävää diskurssia, mutta lähes yhtä paljon myös eläimellistä ja inhimillistä diskurssia. Inhimillistävässä diskurssissa eläimiin liitettiin ihmiskulttuurin piirteitä, eläimellistävässä puolestaan eläin nähtiin eläimenä. Esineellistävässä diskurssissa eläin oli eloton kohde ja usein eläin esiintyikin tällaisen diskurssin sisältävässä jutussa niin sanotusti lopputuotteena eli esimerkiksi pihvinä tai kyljyksenä. Huumoridiskurssi oli Heinosen aineistossa harvinainen ja sille ominaista oli se, että eläimistä käytettiin poikkeavia sanavalintoja tai että eläimille annettiin lempinimiä. Jonkin verran esiintyi myös eläin ihmisen uhkana -diskurssia, johon kuuluivat Heinosen mukaan esimerkiksi vapaana lentelevistä lokeista kertoneet jutut. Syynä näiden löydetyin viiden diskurssin keskinäiseen yleisyysjärjestykseen olivat Heinosen mukaan toimittajien rutiinit: eläimistä on vain totuttu puhumaan ja kirjoittamaan tietyllä tavalla. Eläindiskurssin valikoitumiseen vaikutti myös se, minkä tyylinen juttu oli kyseessä, eli käsittelikö aihe esimerkiksi taloutta. (Heinonen 2004, 26–53.)

Paviaaniuutisoinnin tarkastelu eroaa näistä eläingraduista, koska niissä eläinten esiintymisestä mediassa ei ole pyritty löytämään tarinaa. Tarinallisuutta olisi sen sijaan varmasti löytynyt esimerkiksi edellä mainitusta Liekki-sonnin karkumatkasta tai Ruokolahden leijonahavainnoista. Toisaalta tässä pro gradussa en pyri kuvaamaan sitä, millaisen kuvan media loi paviaaneista. Paviaanit ovat vain osa – tosin se kaikkein tärkein osa – analysoimieni lehtien kertomia paviaaniutisia. Se, millaisina paviaanit kuvattiin Korkeasaari-uutisoinnissa, olisi oma tutkimusaiheensa. Eläimiä on myös pyritty joissakin tutkimuksissa luokittelemaan hyviin ja pahoihin eläimiin. Tässä pro gradussa miellän paviaanit kuitenkin kohteiksi, joiden kohtalosta päättävät ihmiset voi sen sijaan mahdollisesti luokitella hyviin ja pahoihin.

4. Uutisesta tarinaksi narratologian ja dramaturgian avulla

On oikeastaan virheellistä käyttää sanaa *tarina* tai kysyä *millaisen tarinan* eri sanomalehdet kertoivat Korkeasaaren paviaaneista, kun tarkoituksena on selvittää tapahtumien kulkua eli juonta. Draama-analyysissä nimittäin erotellaan tarina ja juoni toisistaan. Käsitteinä ne ovat peräisin viime vuosisadan alun venäläisestä formalismista. Tarina eli *fabula* on tapahtumien järjestys, juoni eli *sjuzet* se järjestys, jossa tarinan tapahtumat esitetään. Tarina perustuu asioiden todelliseen järjestykseen, juoni taas kirjoittajan valitsemaan järjestykseen. (esim. Reitala - Heinonen 2001, 24, Ikonen 2001, 185.) Kantokorpi, Lyytikäinen ja Viikari (1990, 111) antavat tarinalle hieman erilaisen määritelmän. Heidän mukaansa “tarina on kuvitteellisen maailman tapahtumien peräkkäisyyttä”. Kuitenkin molemmissa tarinan määritelmässä yhtäläistä on peräkkäisyyden vaatimus. Reitala ja Heinonen (2001, 25) eivät kiellä sitä, etteivätkö tarina ja juoni voisi olla identtisiä. Harvinaista se tosin on, sillä vaikka tapahtumat kerrottaisiin kronologisesti, jotain jätetään usein pois, eli kerronnassa on ajallisia katkoksia. Osa narratologian tutkijoista on jopa ollut sitä mieltä, että juoni on kaikkein tärkein, koska se tekee yksittäisistä tapahtumista taidetta. Itse tarina on vain välttämätön elementti. (Koskela - Rojola 1997, 39.)

Alun perin ajattelin tarkastella paviaaniuutisointia vain narratologian antaman teoreettisen viitekehyksen avulla, mutta jotain kuitenkin puuttui. Narratologia ei tuntunut teoriana vastaavan siihen, mitä paviaaniuutisista hain. Halusin tutkia, millaista tarinaa Iltä-Sanomat, Helsingin Sanomat ja Iltalehti kertoivat paviaanien tappamisen aiheuttamasta kohusta ja ennen kaikkea millaisia *käänteitä* ja *vaiheita* tarinoissa oli. Uutisia vain läpi lukemallakin huomasi, että uutisissa oli draamaa, siis sillä tavoin kuin sana ‘draama’ ymmärretään yleiskielessä: asioita tapahtui yllättäen, tuli uutisia käänteitä ja uudet käänteet veivät uutisoinnin uusille urille. Pelkästään narratologian käyttäminen teoreettisena viitekehyksenä osoittautui hankalaksi siitäkin syystä, että narratologia ei ole teoriana selkeärajainen rakennelma. Ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta siihen, millainen narratologisen teorian pitäisi olla. Kuten esimerkiksi Jaskari (2000, 28) toteaa, narratologisessa tutkimuksessa ei ole

edes yksimielisyyttä siitä, mitä ominaisuuksia tutkimusmateriaalista pitäisi löytyä, jotta sen voisi lukea narratologiseksi tutkimukseksi. Eri tutkijoiden luomat narratologian käsitteet voivat jopa poiketa toisistaan niin paljon, ettei niiden ymmärrä tarkoittavan samaa asiaa (Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990, 110).

Siitä narratologian teorioita kehitelleet ovat usein yhtä mieltä, että tarina tarvitsee rakentuakseen ajallisesti peräkkäisiä tapahtumia (Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990, 106). Ajallisesti peräkkäisiä tapahtumia Korkeasaari-uutisissa tietenkin oli, sillä olihan kyse uutisista. Edelleen kuitenkin kaipasin sitä draamaa, jota narratologiasta ei vain löytynyt. Viimein tein matkan teatteritieteen puolelle. Sieltä löysin dramaturgian, eli teorian, jota käytetään varsinkin näytelmien rakennetta analysoidessa. Tosin jos narratologia on teoriana epämääräinen rajoiltaan, samaa voi sanoa dramaturgiasta. Dramaturgia määritellään teatteri- ja kirjallisuustieteen rajamaille sijoittuvaksi tieteenalaksi, joka tarkastelee draamaa sen kaksinaisen merkityksen kannalta: draamaa toisaalta kirjoitettuna tekstinä, toisaalta näyteltynä eli teatteriesityksen osana (Rohmer 1980, 38). Koska sekä narratologiaa että dramaturgiaa on luonnehdittu ”epämääräisiksi”, en erottele niitä teoriaosuudessa omiin alalukuihinsa. Alun perin ajattelin tehdä niin, mutta koin se lopulta mahdottomaksi, sillä lähtökohtana molemmissa teorioissa on tarina ja sen rakenteiden purkaminen, joten teorioissa on päällekkäisyyksiä.

Narratologinen ja dramaturginen tutkimus palaa lähes poikkeuksetta Aristoteleen 2300 vuotta sitten esittämiin ajatuksiin, jotka on koottu Runousoppi-nimiseen teokseen. Runousopissa (1997) Aristoteles jakaa tarinan alkuun, nousevaan toimintaan, käänteeseen, laskevaan toimintaan ja loppuun. Aristoteleen draamateoria on kuitenkin varsin suurpiirteinen ja lisäksi Aristoteleen teokset ovat monien hänen teorioitaan soveltaneiden mukaan sekavia ja vaikeatajuisia (tästä mm. Sihvola 1997, Reitala – Heinonen 2001). Yhtenä syynä vaikeaselkoisuuteen pidetään sitä, että alun perin Aristoteleen teorioiden ei ollut tarkoitus ilmestyä kirjallisessa muodossa. Teoriat on kasattu kirjalliseen muotoon Aristoteleen pitämien luentojen pohjalta, ja useiden

arvioiden mukaan osa luentomateriaalista on kadonnut aikojen kuluessa (Sihvola 1997, 234). Kun seuraavassa avaan Aristoteleen draamateoriaa, tukeudun Heta Reitalan ja Timo Heinosen (2001) tekemiin tulkintoihin sen lisäksi, että käytän Aristoteleen Runousoppia. Toisen käden lähteen käyttämisestä huolimatta haluan analyysissäni pohjimmiltaan tukeutua Aristoteleeseen, sillä hänen esittämänsä teoriaa myös edellä mainitut kirjoittajat pääasiassa käsittelevät.

Tarinan (tai dramaturgiassa näytelmän) alku on toiselta nimeltään ekspositio. Se kestää niin kauan, kunnes lähtötilanne on esitelty perusteellisesti ja tarinan henkilöiden keskinäiset suhteet ovat selvillä. Alkua ei välttämättä edellä mikään tapahtuma, mutta alun seurauksena tarinan muut tapahtumat kehittyvät (Aristoteles 1997, 166.) Alun jälkeen tulee nouseva toiminta, joka kuvaa henkilöiden keskinäisten suhteiden kehittymistä siihen pisteeseen, ettei siitä voida enää edetä. Tapahtuu siis pakostakin käänne eli peripetia, joka on kertomuksen yksi olennaisimmista ominaisuuksista: tapahtumat vyöryvät yhteen suuntaan, mutta sitten niiden kulkusuunta muuttuu. (Aristoteles 1997, 169.) Käännekohta löytyy jokaisesta draamasta. Toisaalta käännekohta ei ole vain näytelmien yksinoikeus; esimerkiksi urkeiluselostajatkin hehkuttavat usein otteluiden ja pelien käännekohtia. (esim. Sillars – Gronbeck 2001, 225 ja Reitala – Heinonen 2001, 48.) Se, mitä käänteen jälkeen tulee, on seurausta käänteen tehneestä muutoksesta. Käänteen jälkeen edessä on laskeva toiminta, joka johtaa tarinan päätökseen eli katharsikseen. Aristoteles itse tuskin mainitsee katharsista, mutta sen on selitetty tarkoittavan tarinan päämäärää ja emotionaalista puhdistumista, joka sallii katsojien puhdistua erilaisista tunteista katsoessaan näytelmän henkilöiden kärsivän. Katharsis ei tarkoita tunteista luopumista tai eroon pääsemistä, vaan niiden kokemista kehittyneemmällä tavalla. (ks. esim. Sihvola 1997, 237.)

Katharsis liittyy siis katsojan tuntemuksiin, joten sitä ei voi itsessään löytää tarinasta. Tämän takia myöhemmin Korkeasaaren paviaaniutisia analysoidessani en keskity katharsiksen käsitteeseen, koska päämääräni on tutkia lehtien kirjoittamia uutisia, ei niitä lukeneita ihmisiä ja heidän tuntemuksiaan.

1800-luvulla elänyt Gustav Freytag (1922) hahmotteli Aristoteleen teorian pohjalta oman kukkulakaavansa. Freytag kuvaa draaman rakennetta pyramidin avulla. Pyramidimalli olettaa, että draama on lineaarisesti etenevä kokonaisuus, joka jakautuu viiteen osaan, eli toisin sanoen Freytagin draamamallin tarkoitus oli alun perin tarkoitus havainnollistaa viisinäytöksisen draaman rakennetta. Viisinäytöksiseen draamaan kuuluvat Freytagin (1922, 102) mukaan johdatus, nousuvaihe, huippukohta, lasku ja kaiken päättävä katastrofi.

Johdatusvaihetta kutsutaan myös aluksi tai esittelyksi. Merkitykseltään nämä synonyymit tarkoittavat samaa. Johdatuksessa käydään läpi draaman lähtötilanne ja esitellään alkua mahdollisesti edeltäneet tilanteet, jotta tarinan ymmärtäminen olisi helpompaa. Johdatukseen kuuluu muun muassa kuvailla tapahtumapaikkaa ja tarinan henkilöitä. Tämän vaiheen päätyminen edellyttää Freytagin kiihottavaksi kohdaksi kutsumaa vaihetta. Kiihottava kohta on ristiriitatilanne, jota ilman tarinaa ei välttämättä edes olisi ja joka määrittää tapahtumien kulkusuuntaa (Freytag 1922, 103–107).

Kiihottava kohta aloittaa nousuvaiheen (sitä kutsutaan myös nousevan toiminnan vaiheeksi tarinassa). Nousuvaiheessa tarinan peruskonflikti tarkentuu. Yleensä nousuvaihe tuo tarinaan mukaan uusia henkilöitä tai muita vastuksia. Nousu päättyy huippukohtaan, joka on Freytagin pyramidin ylin kohta. (Freytag 1922, 110.)

Huippukohta – toiselta nimeltään myös joko käännekohta tai kliimaksi – on nimensä mukaisesti tarinan terävin huippu, joka Freytagin (1922, 113) teorian mukaan tarkoittaa muutoksen paikkaa tarinan päähenkilölle. Uutisten muodostamien tapahtumaketjujen analysoimisessa ei välttämättä aina löydy samalla tavalla päähenkilöä kuin draamoissa. Siksi huippukohta voi mielestäni merkitä myös samaa kuin tarinassa käsitelty (pää)asian muutos. Kun huippukohta on ohitettu, alkaa laskeva toiminta kohti lopun katastrofia. Laskevan toiminnan aikana tarinan ristiriitatilanteet ratkeavat ja henkilöiden väliset jännitteet purkautuvat. Joskus laskevaan toimintaan kuuluu niin sanottu viimeisen jännityksen kohta. Jos se on mukana, tarinan ristiriitatilanteen

lopputulos voikin jäädä epäselväksi. (Freytag 1922, 114–115, 118.) Olennaista on se, että loppu ei ole sama kuin alkutilanne – alkutilanteeseen ei ole enää paluuta. (Reitala – Heinonen 2001, 40.)

Suurin ero Freytagin ja Aristoteleen teorioiden välillä on se, että Freytag on lisännyt tarinaan edellä mainittuja kiihottavia kohtia. Tulkintani mukaan niitä ei välttämättä tarvita draaman juonen kulun kannalta, mutta esiintyessään ne tuovat lisämaustetta tarinaan. Koska Freytag kuitenkin erottelee draaman kaaren tarkemmin useampaan osaan kuin Aristoteles, se antaa mahdollisuuden tarkempaan draama-analyysiin kuin Aristoteleen malli. Freytagin (Reitala – Heinonen 2001, 40–41) mukaan hänen draamateoriansa kuvaa tragedian rakennetta eli toisin sanoen tarina loppuu aina onnettomuuteen ja katastrofiin. Lisäksi Freytagin draamateoria rakentuu sankarin ympärille eli kaari noudattelee sankarin vaiheita tarinassa. Korkeasaaren paviaanien tapauksessa tarinassa ei ollut päähenkilöä ja loppu oli onnellinen. Huolimatta näistä eroavaisuuksista, sovellan silti analyysissäni Freytagin teoriaa, sillä uskon sen avaavan Korkeasaari-uutisointia havainnollisesti.

Aristotelesta ja Freytagia huomattavasti myöhemmin, 1900-luvulla, elänyt Martin Esslin (1980) on myös esittänyt oman teoriansa draaman rakenteesta. Esslin erotteli draamasta kolme erilaista kaarta, jotka esiintyvät draamassa samanaikaisesti ja tukevat toisiaan. Niin sanottu pääkaari jakautuu alkuun, keskikohtaan ja loppuun, eli siitä ilmenee draamaan pääteema. Pääkaari on niin suurpiirteinen, ettei se pysty yksinään täyttämään draaman ensisijaista vaatimusta eli ylläpitämään jännitystä ja mielenkiintoa. Siksi pääkaaren päälle rakennetaan lisäjännitteitä eli pienempiä kaaria. Näiden kaarien jännite kestää esimerkiksi vain yhden kohtauksen ajan. Kolmas jännitettä luova tekijä on dialogi, jota käydään yksittäisen kohtauksen sisällä. (Esslin 1980, 49–52.)

Kaikki dramaturgiaa ja narratologiaa tutkineet eivät kuitenkaan ajattele kertomuksia lineaarisina jatkumoina, vaan myös osakokonaisuuksiin niputettuina. Esimerkiksi Malcolm Sillars ja Bruce Gronbeck (2001, 220) erottelevat kuusi kertomusten ominaisuutta. Ne ovat tema, rakenne,

käännekohta, kertoja, henkilöt ja tyyli. On huomattava, että Sillarsin ja Gronbeckin mietteet on tehty kaunokirjallisia esityksiä silmälläpitäen. Sanomalehti uutisten analysoimisessa kaikki kertomuksen ominaisuudet eivät ole olennaisia, eikä niitä toisaalta aina ole mahdollista löytääkään teksteistä. Se, mitä teemoja kertomuksessa on nostettu esille, määrittelee kulttuurin, jossa tarinat on kerrottu. (Sillars – Gronbeck 2001, 220.) Vaikka yksittäinen uutinen ei olekaan tarinan muodossa, eli ei toisin sanoen etene kronologisesti, yhdessä uutisten voi nähdä muodostavan tarinan. Siksi uutisten tarkasteleminen lineaarisuutta painottavien teorioiden valossa on hedelmällisempää kuin paloitteluun perustuvien teorioiden.

5. Teoriaa henkilölähteistä ja -hahmoista

Jokaisessa tarinassa on henkilöitä. Siitä on kuitenkin kiistaa, minkälainen merkitys henkilöillä on tarinan kannalta, tai onko henkilöillä merkitystä lainkaan. Alaluvussa 5.1. avaam hieman sitä, miten narratologisissa teorioissa jaotellaan henkilöitä, eli kyse on henkilö*hahmoista*. Koska pro graduni empiirinen aineisto koostuu uutisista eli journalistisista teksteistä, luon alaluvussa 5.2. lyhyen katsauksen uutisissa käytettäviin lähteisiin. Tällöin kyse on henkilö*lähteistä*.

5.1. Tasapainoilua tekemisen ja tekijän tärkeyden välillä

Kun kuvailee tarinan tapahtumia, usein keskittyy kuvailemaan, mitä tarinassa esiintyneet henkilöt tekivät tai sanoivat. Kuitenkin tarinoiden rakennetta analysoineet tutkijat kiistelevät siitä, onko henkilöillä loppujen lopuksi mitään merkitystä tarinan kannalta. Esimerkiksi Aristoteles (1997, 165) ei draamateoriassaan pannut paljoa painoarvoa henkilöille. Hänen mukaansa henkilö*hahmoja* tarvitaan vain toiminnan suorittajina. Shlomith Rimmon-Kenan (1989, 29–31) puolestaan on sitä mieltä, henkilö*hahmot* ovat kertomusten keskeinen osa. Rimmon-Kenan ihmettelee, miksei narratologiassa ole panostettu henkilö*hahmojen* analysoimiseen, vaan on välillä suoraa päätä julistettu henkilöt ”kuolleiksi”.

Malcolm Sillarsin ja Bruce Gronbeckin (2001, 224–225) teorian mukaan tarinoiden henkilöt edustavat sitä, millainen käytös on toivottavaa ja millainen ei. Henkilöt kehittävät tapahtumat ja toimivat siten tärkeinä linkkeinä itse kertomuksen ja sitä lukevien ihmisten kokemusten välillä. Toisaalta vahvassa henkilöitymisessä piilee se vaara, että vähemmälle huomiolle jää se *mitä* sanotaan ja ennemmin kiinnostaa *kuka* sanoo (Sipola 1998, 94). Henkilöiden esiintymisen perusteella tarinat voidaankin jakaa kahteen luokkaan: henkilöiden ja toiminnan varaan itsensä rakentaviin tarinoihin. Henkilöiden varaan luoduissa tarinoissa nimensä mukaisesti ihmiset pyrkivät etualalle, toiminnan varassa operoivissa tarinoissa henkilöt puolestaan jäävät taka-alalle, ja tärkeintä on se, mitä tapahtuu, ei kuka tekee. (Rimmon-Kenan 1989, 31–34, 34–36.)

Jos vallitsee yksimielisyys sen suhteen, että henkilöhahmojen merkitys tarinassa on keskeinen eli henkilöt ovat tärkeämpiä kuin toiminta, tarinoiden henkilökuvia voidaan luokitella erilaisiin kategorioihin. Yhden teorian mukaan henkilökuvat voidaan jakaa kolmeen luokkaan: allegorisiin ja karikatyyrisiin henkilökuviin sekä tyyppeihin. Luokat pyrkivät olemaan suuntaa-antavia kuvauksia ja ennen kaikkea osoittamaan hahmojen keskinäisiä suhteita. *Allegorinen ja karikatyyrinen henkilökuva* jäävät melko ohuiksi, sillä ne rakentuvat yhden ominaisuuden varaan. Nämä kaksi henkilökuva eroavat toisistaan siinä, että allegorisessa henkilökuvassa tulee esille vain yksi henkilön ominaispiirre. Karikatyyrissä piirteitä voi olla enemmän, mutta vain yksi niistä on kehitetty täydelliseksi ja hallitsevaksi. Henkilöhahmoina *tyypit* eroavat kahdesta edellä mainitusta siinä mielessä, että ne eivät yleensä edusta yksilöä, vaan ennemmin kokonaista ihmisryhmää. (Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990, 124.)

Henkilökuvat voidaan jakaa lisäksi pinnallisiin ja syvällisiin tai lähes samaa tarkoittaviin läpinäkymättömiin ja läpinäkyviin. *Läpinäkymätön henkilöhahmo* keskittyy ulkoisten seikkojen kuvailemiseen, eikä lukija tiedä esimerkiksi mitä henkilö ajattelee. *Läpinäkyvästä henkilöhahmosta* kerrotaan aivan kaikki, jopa hahmon unet, tunteet ja ajatukset. (Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990, 125.) *Pinnallisen henkilöhahmon* ominaisuuksia taas ovat kaikki sellaiset, jotka voidaan päätellä heti tekstistä. *Syvällisen henkilöhahmon* ominaisuudet puolestaan ovat näkymättömiä: ne ovat tunteita ja toiveita, jotka selittävät ja ohjaavat tehtyä toimintaa. (Käkelä-Puumala 2001, 246.)

Narratologiassa henkilöhahmoja kuvaavia teorianosia tuntuu vaivaavan sama kuin koko narratologista teoriaa yleisesti: teorioita on lukuisia, osa niistä on rajoiltaan hyvin epämääräisiä ja eri tutkijoiden luomissa teorioissa saattaa olla ristiriitaisuuksia tai erilaisia painotuksia. Konkreettinen tarttumapinta teorioista uupuu, ainakin jos niitä pyrkii soveltamaan journalistisiin teksteihin. Selkeämpää henkilöhahmojen luokittelua löytyy sen sijaan satujen maailmasta. Saduissa on huomattu, että hyvään tarinaan tarvitaan vastakkainasettelua eli hyviä ja pahoja henkilöitä. Niin sanotut keskivertotyyppit eivät ole kiinnostavia. (Propp 1984, 28.) Satujen tärkein hyvä henkilö on luonnollisestikin tarinan sankari, jonka ympärille

koko tarina rakentuu: alussa sankari lähtee kotoa ja lopussa hän saapuu takaisin kotiin tai uuteen maahan (Propp 1984, 22). Journalistiset tekstit eroavat satujen henkilöhahmoasetelmista siinä mielessä, että uutisissa on lähes poikkeuksetta mielenkiinnottomia ”keskivertotyyppejä”, jotka eivät ole hyviä tai pahoja. Keskivertotyyppejä tarvitaan uutisiin objektiivisuusvaatimusten vuoksi, toisaalta osa uutisjuttuihin haastatelluista on asemansa takia keskivertotyyppin oloisia (ks. seuraava luku 5.2.). Uutisjutuissa onkin havainnollisempaa puhua keskivertotyyppien sijaan puolueettomista henkilöistä.

5.2. Henkilölähteiltä nopeasti tietoa

Toimittajat suosivat juttujen lähteenä ylivoimaisesti eniten henkilölähteitä. Muita mahdollisia lähteitä ovat dokumentti- ja tilannelähteet. (Kiviranta 1989, 57.) Henkilölähteiden suosimiseen on löydettävissä historiallisia syitä. Kun lehdistö kaupallistui, ympärille muodostunut henkilölähteiden verkko varmisti uutisten nopean ja varman tuotannon, joka oli pystyttävä varmistamaan kiivastahtisessa journalistisessa kilpailussa (Rentola 1983, 32). Kilpailutilanne vaati – ja vaatii yhä – että journalisti tietää, mistä tietoa saa nopeiten ja parhaiten, jotta uutinen saadaan markkinoille ja sitä kautta turvataan lehden levikki ja myynti (Kiviranta 1990, 51).

Uolevi Kiviranta (1989, 57–58) on erotellut seitsemän henkilölähdetyyppiä. Yhteistä niille on se, että ne antavat toimittajalle tietoa suullisesti. Kivirannan jako eri henkilölähdetyyppeihin on seuraavanlainen:

- Virallislähteisiin kuuluvat virkavastuuta kantavat hallinnon virkamiehet sekä myös eri järjestöissä virallisessa asemassa olevat henkilöt. Kiviranta antaa esimerkiksi ammattiliiton puheenjohtajat, mutta tähän luokkaan on laskettavissa myös esimerkiksi poliitikot.
- Asianosaislähdettä käsiteltävä asia koskettaa esimerkiksi sillä tavoin, että henkilö asuu alueella, johon kaupunki suunnittelee asemakaavan muutoksia.
- Asiantuntijalähde on jostain tietystä alasta hyvin perillä oleva tutkija tai omalla alallaan tunnustusta saanut työntekijä.

- Kansalaislähde on niin sanottu kadun mies, joka kommentoi jotain ajankohtaista kysymystä.
- Toimittaja ja hänen omat tietonsa ja kokemuksensa voivat olla lähteenä.
- Toimittajakollega voi toimia lähteenä toiselle toimittajalle.
- Nimettömäksi jäävä lähde, mikä on journalistisen työn erityispiirre.

Henkilölähteiden kohdalla on tavallista, että mitä enemmän valtaa ihmisellä on, sitä helpommin hän päätyy lähteeksi. Vähän tai ei lainkaan valtaa nauttivien on vaikeaa saada myönteistä julkisuutta, kielteistä julkisuutta saa helpommin. Toisaalta kun journalisti turvautuu virallisiin henkilölähteisiin, hän voi olla melko varma, että hän saa uutistaan varten ainakin jotain materiaalia. (Mörä 1996, 107–109.)

6. Kolmen lehden tarinat ja niiden henkilöt

Kun lehden toimitukseen tulee tieto, että Korkeasaaren eläintarha aikoo lopettaa koko paviaanilaumansa, mitä tekee toimittaja? Kirjoittaa aiheesta uutisen – nimenomaan *yhden* uutisen. Toimittaja ei voi toisin sanoen tietää uutista kirjoittaessaan, tuleeko aiheesta jatkojuttuja, eikä yksi uutinen muodosta tarinaa. Kuitenkin kun Korkeasaaren paviaaneista kirjoitettuja uutisia tarkastelee yhtenä kokonaisuutena, niiden voisi katsoa muodostavan tarinan (esim. Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990), jossa on alku, keskikohta ja loppu. Seuraavissa alaluvuissa analysoin sitä, millaisen tarinan paviaaneista kertoivat Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehti. Tarina-analyysissä sovellan analyysivälineinä Aristoteleen draaman kaaren teoriaa (1997) ja Gustav Freytagin (1922) kukkulakaavaa. Tarkastelen myös, millaisia henkilöihahmoja ja henkilölähteitä paviaaneja käsitelleistä uutisista on löydettävissä. Jaottelen henkilöt pääasiassa hyviin, pahoihin ja puolueettomiin, mutta sivuan myös muita narratologiassa käytettyjä henkilöiden luokitteluperiaatteita. (Näistä tarkemmin edellä luvussa 5.1.)

6.1. Helsingin Sanomat tiukasti asialinjalla

Helsingin Sanomat kirjoitti ensimmäisen kerran paviaanien lopettamisesta 9. lokakuuta ja viimeisen kerran 24. lokakuuta. Aiheesta kirjoitettiin tuona aikana seitsemänä päivänä. Yhteensä juttuja kertyi aiheesta kahdeksan eli yhtenä päivän paviaaniaiheesta oli kaksi juttua. Käyn seuraavassa alaluvussa (6.1.1.) läpi sitä, millaisen tarinan Helsingin Sanomat rakensi aiheesta. Tämän jälkeen tulevassa alaluvussa (6.1.2.) keskityn siihen, keitä henkilöitä Helsingin Sanomien uutisissa esiintyi.

6.1.1. Tarina, joka vältti liioittelua

Helsingin Sanomat uutisoi ensimmäisen kerran paviaanien tappotuomiosta 9. lokakuuta. Uutinen oli osana koko sivun laajuista kokonaisuutta, joka käsitteli

Helsingin kaupungin vuoden 2005 budjettia. Taitollisestikin ajatellen uutinen lähes hukkuu sivulle: paviaaneista kerrottiin sivun alalaidassa. Helsingin Sanomat otsikoi uutisen “Korkeasaaren eläintarhan paviaanit lopetetaan leijonalinnan remontin takia”. Helsingin Sanomat kertoi uutisessa useita faktoja siitä, miksi paviaanit on päätetty lopettaa. Pääasiassa syyt liittyivät paviaanien asumuksen huonoon kuntoon, mutta myös Suomen luonto-olosuhteet annettiin yhdeksi syyksi:

Yksi syy paviaanien lopettamiseen on se, ettei yleisö näe niitä talvella.

Paviaanien lopettamisesta kertonutta uutista lukiessa ei voinut aavistaa, että siitä tulee alku pidemmälle, useamman uutisen käsittäneelle tarinalle. Mediaskandaaleja tutkineen Elizabeth Birdin (1997, 101) mukaan mediaskandaalit voivat usein alkaa perinteisen kolmiomallin muottiin puetulla uutisella, mutta todellisen mediaskandaalin synnyttävät vasta jatkotarinat, eli tarinan seuraaminen. Näitä jatkotarinoita Bird (emt.) kutsuu nimellä “follow-up stories”. Bird on ottanut mediaskandaaliesimerkiksi Hollywood-näyttelijöiden sekavat elämäntavat. Vaikka Korkeasaaren paviaanien tapaus ei ehkä siis sovi Birdin hahmotteleman mediaskandaalin muottiin, Birdin teoria jatkotarinoiden merkityksen tärkeydestä on silti sovellettavissa paviaanuuutisiin. Korkeasaaren paviaanien tapauksesta kun nimenomaan syntyi tarina ensimmäisen uutisen jälkeen kirjoitettujen jatkotarinoiden ansiosta.

Helsingin Sanomien ensimmäinen uutinen aiheesta on luokiteltavissa dramaturgian teoreettisessa viitekehyksessä aluksi eli ekspositioksi (esim. Reitala – Heinonen 2001, 32) tai Freytagin luonnehdinnan mukaan johdatukseksi (1922, 103): lehden lukijoille esiteltiin vallitseva tilanne (eli paviaanit aiotaan tappaa) ja siihen johtaneet syyt. Helsingin Sanomat julkaisi heti seuraavana päivänä 10. lokakuuta jälleen uuden uutisen paviaanien kohtalosta. Itse uutisessa – paviaanien lopettamisessa – ei yhden yön aikana tapahtunut yhtään mitään. Yhdessä yössä oli sen sijaan ehditty jo antaa tuomio Korkeasaaren toimintatavoista: Helsingin Sanomat oli rynnistänyt Korkeasaaren apinahäkin liepeille ja jututtanut tavallisia kansalaisia, mistä syntyi uutisen otsikkokin eli “Kansa tuomitsi jyrkästi paviaanien tappamisen”. Tarinassa oli

nähtävissä siirtyminen esittelyvaiheesta nousevaan toimintaan. Esittelyvaihe loppuu ristiriitatilanteeseen, jota ilman koko tarinan olemassaolo ei olisi edes mahdollinen (Freytag 1922, 107). Korkeasaaren tapauksessa ristiriitatilanne oli se, että paviaanit oli päätetty tappaa, mutta päätöstä vastustettiin voimakkaasti. Lehden haastattelemat ihmiset uskoivat, että tappamiselle löytyisi varmasti vaihtoehto. Paviaanien tukalan tilanteen helpottajiksi ehdotettiin niin yksityishenkilöitä kuin julkisia organisaatioita. Helsingin Sanomien uutisessa oli muun muassa seuraavanlaisia mielipiteitä:

“Nyt joku kaupunki voisi nostaa profiiliaan ja ottaa paviaanit hoitoonsa ainakin väliaikaisesti.”

“Ihme, jos tätä ei ole varaa hoitaa. Jollakin Vesa Keskisellä tai Lillbackalla olisi hyvä tilaisuus nostaa profiiliaan.”

“Varmasti tappamista parempi ratkaisu löytyy, jos vain yritetään.”

Kansalaisten mielipiteiden lisäksi 10. lokakuuta ilmestyneessä uutisessa oli ensimmäisiä merkkejä siitä, että paviaanien lopettaminen ei ehkä sujukaan ihan niin yksinkertaisesti kuin Korkeasaaren eläintarha oli suunnitellut. Mainostoimisto Bob Helsinki nimittäin kertoi hankkivansa projektipäällikön, jonka tehtävä on yrittää kehittää pelastusoperaatio paviaaneille ja löytää myös taloudellinen ratkaisu siihen.

Seuraava päivä eli 11. lokakuuta oli maanantai ja paviaaniuutisoinnissa ei tapahtunut mitään. Jälleen kuitenkin 12. lokakuuta aiheesta kirjoitettiin ja entistä näyttävämmin. Draamallisesti tarina alkoi edetä nousujohteisesti kohti huippukohtaa ja draaman kaari vaikutti liikkuvan kohti käännettä (esim. Aristoteles 1997, 169) – tässä vaiheessa oli vielä auki se, millaista. Päivän uutinen otsikoitiin “Korkeasaari lupasi selvittää vielä evakkopaikkaa paviaaneille”. Uutisessa kerrottiin, miten viikonlopun aikana oli noussut kansanliike paviaanien pelastamisen puolesta – internetiinkin oli jo ehtinyt ilmestyä adressi, jossa kerättiin nimiä paviaanien hengen pelastamiseksi.

12. lokakuuta keskusteluun tuli mukaan poliittinen ulottuvuus. Poliitiikan

mukaantulo johtui luultavasti siitä, että kunnallisvaalit olivat ovella. “Apinat elävät ainakin vaalien yli” otsikoidussa uutisessa paviaanien lopettamissuunnitelmista saatiin uutta tietoa, sillä uutisessa nimittäin kerrottiin, että Helsingin kaupunginvaltuusto oli jo syys-lokakuun vaihteessa keskustellut paviaanien asumuksen remontoimisesta ja paviaanien kohtalosta. Lisäksi samaisessa uutisessa kerrottiin, että Korkeasaaren johto lupasi Helsingin valtuustoryhmille, että paviaanien elämälle annetaan jatkoaikaa marraskuuhun asti. Tuohon mennessä tarkoitus oli selvittää, voisiko paviaanit sijoittaa jonnekin väliaikaistiloihin. Draaman kaari pysyi yhä nousuvaiheessa, mutta siihen tuli mukaan kiihottava kohta. Tulkitsen paviaanien tapauksessa kiihottavaksi kohdaksi sellaisen hetken, joka lisää tarinaan jännitettä, mutta ei varsinaisesti kuljeta sitä eteenpäin. Tällaista lisäjännitettä Helsingin Sanomat pyrki nähdäkseni luomaan tuomalla politiikan vahvasti mukaan Korkeasaaren paviaaneille myöntämään jatkoaikapäätökseen. Helsingin Sanomat uskoi puolueiden innostuksen paviaanikysymykseen johtuvan vaalien läheisyydestä ja siitä, ettei mikään puolue halunnut tunnolleen paviaanien lopettamis päätöstä. Lehti totesikin, että

jatkoaika sopi mainiosti kaikille ryhmille, sillä yksikään puolue ei uskalla ottaa paviaanilistijän leimaa otsaansa ennen vaaleja.

Vaikka edellä mainitussa uutisessa olikin uutinen – eli paviaanit saavat jatkoaikaa – draaman kaaren näkökulmasta uutinen ei kuitenkaan siirtänyt tarinaa pois nousevan toiminnan vaiheesta.

Korkeasaaren paviaanit saivat palstatilaa Helsingin Sanomista jälleen seuraavana päivänä eli 13. lokakuuta. Tällä kertaa uutiskärkenä oli se, että paviaaneille on tarjottu väliaikaistiloja Kiteen eläinpuistosta Pohjois-Karjalasta. Korkeasaari lupasi harkita tarjousta. Oletettavasti Kiteen eläinpuisto oli tarjouksensa kanssa vakavissaan, vaikka Pohjois-Karjalan maakuntajohtaja kommentoikin paviaanien siirtoa Kiteelle humoristisella tavalla. Maakuntajohtaja totesi, että

“Meillä on käynnissä tulomuuttokampanja TuutSie Pohjois-Karjalaan. Ajattelimme, että laajennetaan sitä nyt vähän eläinkunnan puolelle.”

Uutinen vahvisti uskoa siihen, että paviaanit saattavatkin säilyä hengissä. Jälleen kerran mitään tarinan kannalta uutta ei tapahtunut. Draaman kaarella edettiin edelleen nousevan toiminnan jaksoa: tarinan perusasetelma kehittyi eli paviaanien lopettamiselle mietittiin vaihtoehtoja, mutta toisaalta tarinan pääkaarelle rakennettiin lisäjännitteitä uusien elementtien avulla, kun esimerkiksi Kiteen eläinpuisto tuli mukaan paviaanien tarinaan (vrt. Esslin 1980, 50). 14. lokakuuta paviaaneista oli Helsingin Sanomissa vain pieni yhden palstan uutinen, joka kertoi siitä, että jo kymmenet tuhannet kansalaiset olivat allekirjoittaneet paviaanien pelastamisen puolesta vetoavan adressin. Tarinaan uutinen ei tuonut mitään uutta, lähinnä se kertoi siitä, että paviaanien pelastamisen puolesta käytiin keskustelua muuallakin kuin sanomalehtien palstoilla.

Loppuakseen tarina vaatii jonkinlaista lopullista totuutta tai moraalista opetusta (Lull – Hinerman 1997, 14). Seuraavana päivänä Helsingin Sanomissa saavutettiin paviaaniuutisoinnin peripetia eli käännekohta. Otsikko kertoi heti, että “Korkeasaaren paviaanit saavat jäädä eläintarhaan”. Näin saavutettiin tarinan huippukohta. Se ei ole aina välttämättä traaginen, vaan olennaisempaa on se, että huippukohta on ladattu runsailla odotuksilla (Reitala – Heinonen 2001, 40). Korkeasaari päätti luopua aikeistaan tappaa paviaanit ja syyksi ilmoitettiin asiasta noussut kohu. Eläimille oli löytynyt väliaikaisasumus aivan läheltä, nimittäin karanteenitiloista eläintarhan vierestä. Lisäksi kerrottiin, että varat paviaanien tilojen korjaukseen oli saatu eläintarhalle tehdystä testamenttilahjoituksesta. Eläintarhan edustajat kritisoivat samassa uutisessa sitä, että paviaanien lopettamispäätöksestä oli annettu julkisuudessa yksipuolinen kuva. Esimerkiksi se tosiasia oli unohdettu lähes täysin, että paviaanien geneettinen kanta oli erittäin rappeutunut eli toisin sanoen tulevaisuudessa paviaaneja jouduttaisiin luultavasti tuon syyn takia joka tapauksessa tappamaan. Lisäksi Korkeasaari kritisoi aiheesta noussutta keskustelua siitä, että se oli ajautunut välillä aivan oudoille raiteille. Korkeasaaren intendentti totesi muun muassa, että

“Olen kuullut kaikenlaisia juttuja siitä, että paviaanit pitäisi viedä Etelä-Amerikkaan, missä niitä ei ole koskaan ollutkaan, tai Afrikkaan, missä isojen kaupunkien kaatopaikat ovat täynnä paviaaneja. En oikein ymmärrä tällaista kehitysapua.”

Paviaanien elämän jatkumisesta kertovan uutisen jälkeen Helsingin Sanomat ei aiheeseen juuri enää palannut. Draaman kaareen kuuluu, että huippukohdan jälkeen tapahtunutta jäähdytellään. Journalismissa uutiseen ei kuitenkaan enää palata, kun asia on katsottu loppuun käsitellyksi. Helsingin Sanomatkin palasi paviaaneihin 24. lokakuuta, jolloin aiheesta oli yhden palstan uutinen. Siinä paviaanien pelastajaksi palkattu projektityöntekijä totesi, että paviaaneille pitäisi vielä harkita vaihtoehtoja sijoituspaikkaa. Hän otti esille vaihtoehdon, että Korkeasaaren ulkopuolelle perustettaisiin erillinen apinapuisto. Tätä keskustelua ei kuitenkaan seurattu tuon enempää ja tarinan kannalta uutinen kuului laskevan toiminnan vaiheeseen.

6.1.2. Haastateltavina asioista parhaiten tietävät

Helsingin Sanomat antoi eniten palstatilaa Korkeasaaren edustajille eli johtaja Seppo Turuselle ja intendentti Leif Blomqvistille. Osittain syynä tähän oli tietenkin se, että kaksikko edusti virallislähteitä eli tahoa, joka tietää asioista parhaiten ja jolla on lupa antaa kommentteja medialle. Tarinan näkökulmasta ajateltuna taas hyvään tarinaan tarvitaan vastakkainasettelua eli hyviä ja pahoja henkilöitä. Varsinkin kansansaduissa asetelma on tämä, niin sanotut keskivertotyytit eivät ole kiinnostavia (Propp 1984, 28). Vaikka ei voi väittää, että Korkeasaaren työntekijöille olisi esitetty tarkoitushakuisia kysymyksiä, heistä onnistuttiin silti luomaan pahoja. Kumpikaan herroista ei antanut paviaanien jatkolle toivoa ja tätä toivoa lausunnoissa myös varottiin luomasta turhaan. Kun esimerkiksi esille nousi mahdollisuus, että Kiteen eläinpuisto voisi tarjota paviaaneille kodin, Korkeasaaren johtohahmot totesivat, etteivät he hylkää ajatusta, mutta totesivat samalla, että muualtakin on tullut vastaavanlaisia pelastustarjouksia. Korkeasaaren johto toisteli myös lähes jokaisessa lehtijutussa sitä, että paviaanit eivät ole uhanalaisia ja että Korkeasaaren paviaanilauma on geneettisesti varsin rappeutunut.

Jos pahojen henkilöiden viitta laitettiin Korkeasaaren edustajien harteille, hyviin kuului ainakin aluksi mainostoimisto Bob Helsingin toimitusjohtaja Marko Parkkinen. Toimitusjohtaja pyrki luomaan itse itsestään hyvän tuomitsemalla eläintarhan toiminnan epäeettiseksi. Toisaalta hän myös tuomitsi paviaanien lopettamisen kaupallisessa mielessä huonoksi päätökseksi. Toimitusjohtaja totesi Helsingin Sanomien haastattelemana, että

“Meistä lopettamishankkeessa ei ole mitään järkeä. Se on eettisesti väärin, ja myös kaupallisesti kestäväntöntä, koska paviaanit ovat Korkeasaaren suosituimmat eläimet.”

Hyviksi hahmoiksi luokiteltiin heti paikalla myös paviaanien pelastajaksi palkattu Erkki Kauhanen. Kauhasen mukaantulo oli mainostoimisto Bob Helsingin ansiota. Bob Helsinki oli ostanut 10. lokakuuta ilmestyneeseen Helsingin Sanomiin koko sivun mainoksen, jossa luvattiin, että “paviaanien pelastaja saa paikan”. Helsingin Sanomat ei kertaakaan kyseenalaistanut, onko Kauhasen palkkaamisessa mitään mieltä.³ Sen sijaan Kauhasen annettiin rauhassa toistaa, miten väärin paviaanien lopettaminen on ja antaa samoja eettisyys- teemaan tukeutuvia lausuntoja kuin Bob Helsingin toimitusjohtajakin. Kauhanen totesi Helsingin Sanomien haastattelemana, että

“Paviaanien tappaminen ei ole eettisesti oikea vaihtoehto. Nyt kansalaisyhteiskunta kertoo arvoistaan”.

Samaan hengenvetoon Kauhanen esitti jo ensimmäisen ideansa paviaanien pelastamiseksi:

“Ensin selvitetään, mitä apinoiden hotelliasuminen vaatii.”

Korkeasaaren tapauksessa hyviä ja pahoja ei ollut likimainkaan tasamäärä. Pahoja oli yksi pari (Korkeasaaren johto), eikä pahoja tullut tarinan edetessä enää lisää. Sen sijaan hyviä ihmisiä oli enemmän ja heidän joukkonsa myös kasvoi tarinan edetessä. Luonnollisestikin hyvillä oli sama tavoite, eli voittaa

³ Jälkikäteen keskusteltiin jonkin verran siitä, oliko paviaanien pelastusoperaatio mainostoimisto Bob Helsingille vain mainostempu ja keino hankkia positiivista julkisuutta. Paviaanikeskustelua aikana tämä näkökulma ei kuitenkaan tullut esille.

pahat. Sen yhteydessä, kun väläytettiin mahdollisuutta Kiteen eläinpuistosta paviaanien evakkopaikaksi, tarinaan tuli hetkeksi mukaan kaksi hyvää lisää eli Pohjois-Karjalan maakuntajohtaja Pentti Hyttinen ja Kiteen eläinpuiston toimitusjohtaja Jorma Keskimäki. Keskimäki oli hyvin toiveikas, että paviaanit saataisiin Kiteelle. Maakuntajohtajalla ei ollut suurta roolia paviaanien tarinassa. Henkilölähdeluokittelun näkökulmasta hän edusti asianosaislähdettä: maakuntajohtaja asui alueella, jonne paviaanien siirtoa suunniteltiin. Lähinnä maakuntajohtajan tuominen mukaan tarinaan osoitti, että Pohjois-Karjala oli tosissaan liikkeellä paviaanien pelastaminen mielessä.

Helsingin kaupungin edustajana Korkeasaari-uutisissa esiintyi apulaiskaupunginjohtaja Ilkka-Christian Björklund, sillä eläintarhan toiminta kuuluu hänen vastualueeseensa. Björklundin antamat kommentit sisälsivät useimmiten ajatuksen, että mitään vaihtoehtoja paviaanien pelastamiseksi ei suljeta pois. Björklund ei lupailut turhia eikä syylistänyt ketään, eli hän pyrki pysymään läpi tarinan puolueettomana. Toisaalta koska hän toi kommenteissaan kuitenkin esille sen, ettei paviaanien lopettamiselle ollut vaihtoehtoja, hänet voi luokitella pahaksi, joka todellakin vain *pyrki olemaan* puolueeton. Virkavastuunsa takia Björklund kuului henkilölähteissä virallislähteisiin. Helsingin Sanomat haastatteli ainoastaan yhteen juttuun niin sanottuja tavallisia kansalaisia. Kansalaisten kommentit eivät olleet yllättäviä. Pääviesti ja oikeastaan ainoa viesti oli se, että paviaaneja ei saa tappaa. Kukaan ei pohtinut syitä, miksi Korkeasaari lopettamispäätöksen teki tai miettinyt sitä, onko paviaanien hengissä säilyttäminen välttämättä paras ratkaisu.

Paviaanien tapaukseen liitetyt henkilöt eivät kuitenkaan pysyneet tarinan loppuun asti selkeästi hyvinä tai pahoina. Kun viimein tuli uutinen, että paviaanien henki säilyykin, Korkeasaaren edustajista tuli yllättäen hyviä ja toisaalta he, jotka olivat tarinan aiemmissa vaiheissa hyviä, katosivat täysin. Hyvät eivät pelastaneetkaan paviaaneja, vaan sen tekivät pahat. Henkilöiden osalta Korkeasaaren tarina ei siis saanut klassisen sadun ”paha saa palkkansa” -loppua. Toisaalta Korkeasaaren johdon muuttumiseen pahoista hyväksi tarvittiin kolmatta osapuolta eli testamenttilahjoituksen tehnyttä leskivainajaa.

Testamenttilahjoittaja miellettiin heti alusta lähtien hyväksi ja sellaisena hän pysyi loppuun asti. Helsingin Sanomat ei juuri kirjoittanut testamenttilahjoittajasta. Hänet ainoastaan mainittiin ohimennen muutaman kerran.

6.2. *Ilta-Sanomat huomioi pienimmänkin yksityiskohdan*

Ilta-Sanomat kirjoitti paviaaneista 9.-16. lokakuuta. Noiden kahdeksan päivän aikana paviaaneista kirjoitettiin joka päivä eli seitsemässä lehdessä, koska sunnuntaisin lehti ei ilmesty. Ilta-Sanomat keskittyi tekemään paviaaniaiheesta aina suuria kokonaisuuksia, sillä uutisia aiheesta julkaistiin yhteensä 18. Lööppeihin paviaanit päätyivät neljästi. Ilta-Sanomat pyrki kertomaan paviaaneista perusteellisesti, mikä ilmeni siten, että aiheesta tehtiin laajoja, useamman jutun paketteja, joihin liitettiin taustoittavien faktalaatikoita sekä tapahtumakoosteita. Ilta-Sanomien kertoma paviaanitarina käydään läpi alaluvussa 6.2.1., tarinassa esiintyneet henkilöt puolestaan alaluvussa 6.2.2.

6.2.1. Tarina, joka halusi kertoa kaiken

Ilta-Sanomat lähti paviaaniuutisoinnissa liikkeelle vahvalla ilmaisulla. Lehden ensimmäinen, 9. lokakuuta julkaisema uutinen oli otsikoitu "Repen perhe sai tappotuomion". Uutisesta tehty lööppi oli sanavalinnoissaan samalla linjalla: "KUOLEMANTUOMIO Korkeasaaren paviaaneille". Ilta-Sanomien paviaanitarinan alku lähti faktoista, eli siitä, että paviaanien asumus kaipaa remonttia, eikä paviaaneille ollut tiedossa väliaikaistiloja remontin ajaksi. Muutaman alkulauseen jälkeen uutisessa kuitenkin jo siirryttiin kuvailemaan paviaanien normaalia päivärytmiä, jota Ilta-Sanomien toimittaja oli käynyt tutkailemassa paviaanihakini luona. Ilta-Sanomat pyrki siis tuomaan heti tarinan alussa esille niin sanotun human interest -näkökulman, jonka sen uskotaan lisäävän lukijoiden kiinnostusta (Tomlinson 1997, 77). Se, että asioille pyritään löytämään human intrest näkökulma eli asiat pyritetään personoimaan, johtaa joidenkin mielestä siihen, ettei mediassa käsitellä vakavia asioita (mt.).

Ilta-Sanomat oli pilkkonut paviaanien tappamisesta kertoneen uutiskokonaisuuden kolmeen juttuun. Kolme eri uutista eivät tuoneet välttämättä laadullisesti mitään lisää paviaaniuutiseen, ainoastaan määrällisesti.

Paviaanitarinan ensimmäinen näytös Ilta-Sanomissa täytti draaman esittelyjakson kriteerit täydellisesti: uutisissa esiteltiin laajasti vallitseva tilanne taustoineen, minkä pohjalta tarinan jatkon ymmärtäminen onnistuu.

Paviaaniuutisia lukiessa sai tässä vaiheessa käsityksen, että paviaanien lopettamiseen päättyvä tarina oli alkanut paljon ennen kuin se tuli julkisuuteen ja että päätöksessä aiottiin pysyä. Tätä tukee muun muassa Korkeasaaren toiminnasta vastanneen apulaiskaupunginjohtaja Ilkka-Christian Björklundin toteamus, että

“Tämä on tavattoman ikävää, mutta muuta arvokasta vaihtoehtoa ei ollut. - - - Ensireaktioni oli, että eikö todellakaan ole muuta keinoa, mutta minkäs teet! Niitä on eläintarhoissa niin paljon, että missään ei haluttu ottaa niitä vastaan.”

Ilta-Sanomat kertoi paviaanien tappamisesta lauantain numerossaan, joten tarinan seuraavaa käännettä Ilta-Sanomien osalta jouduttiin odottamaan maanantaihin asti. Draaman kaaren kannalta uusia käännteitä ei ollut tapahtunut: Korkeasaari pysyi yhä päätöksessään tappaa paviaanit. Tarinan näkökulmasta katsottuna Ilta-Sanomien maanantain uutiset edustivat nousevaa toimintaa: paviaanien lopettamisuutisen aiheuttamasta alkutyrmistyksestä oli selvitty ja vallitsevaa perusasetelmaa – eli paviaanit aiotaan tappaa – keskityttiin kuvailemaan entistä tarkemmin. Koska Ilta-Sanomien maanantaina kertomat uutiset liittyivät lauantaina uutiseen, voi jo kahdenkin uutisen katsoa muodostavan tarinan, sillä peräkkäisyyden kriteeri täyttyy (Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990, 106).

Ilta-Sanomat keskittyi maanantain paviaanijutussaan mielipiteiden kertomiseen – niin tavallisten kansalaisten kuin myös Helsingin kaupunginvaltuutettujen. Lehden lööppi kertoi myös kansalaisten mielipiteistä: “Lapset vetosivat Korkeasaareen. ÄLKÄÄ TAPPAKO PAVIAANEJA”. Faktat, eli syyt miksi paviaanien lopettamiseen oli päädytty, olivat unohtuneet Ilta-Sanomissa täydellisesti ja ennemmin keskityttiin tunteisiin vetoamiseen. Tavalliset

kansalaiset kommentoivat paviaanien lopettamista toteamalla, että

“Typerää! Käsittämätöntä! Surullista!”

“Katsokaa lapset, näette paviaanit nyt viimeistä kertaa.”

Kaupunginvaltuutetut sanoivat ympäröivä kommentteja. Tässä vaiheessa paviaanien tarinaa uskottiin vahvasti, että paviaanikysymyksestä tulee Helsingissä kunnallisvaalien kuumien kysymys. Poliitikot tulivat myös tavallaan lausuneeksi toiveen siitä, että paviaanien tarina jatkuisi: puoluerajoista välittämättä lähes kaikki valtuutetut sanoivat, että paviaanien lopettamisen vaihtoehtoja pitäisi vielä selvittää. Sdp:n valtuutettu oli valmis tarjoamaan paviaanien tarinalle nopeaa ja helppoakin ratkaisua:

“Mietimme, että jokainen valtuustoryhmä voisi ottaa paviaanin lemmikikseen ja vihreät kaksi, kuten muutkin eläimistä pitävät.”

Seuraavana päivänä, 12. lokakuuta Ilta-Sanomat uhrasi paviaaneille kaksi aukeamaa eli yhteensä neljä sivua. Tarinallisuuden näkökulmasta Korkeasaaren paviaanien tapauksessa pysyttiin yhä nousevassa toiminnassa, mutta nähtävissä oli myös kiihottava kohta: ensimmäisellä aukeamalla Ilta-Sanomat nimittäin pohti sitä, voisiko Korkeasaaren saama suuri perintö pelastaa paviaanit. Ilta-Sanomat jatkoi perusteellista linjaansa paviaaniuutisoinnissa kertomalla myös kattavasti leskirouvast, joka oli jättänyt kyseisen perinnön jälkeensä. Ilta-Sanomat yritti myös tarkoituksella lisätä paviaanitapauksen tarinaan draamaa ja saada aikaan huipennuksen, joka päättäisi tarinan alkuvaiheen (ks. mm. Reitala – Heinonen 2001, 40): Ilta-Sanomat kertoi, että Korkeasaaren johto oli saanut paviaanien lopettamisaikojen myötä uhkauksia, joista osa “voitaisiin kenties jopa tulkita Korkeasaaren johdolle osoitetuiksi tappouhkauksiksi”.

Saman päivän Ilta-Sanomien sisäsivuilla kärkenä oli se, että Korkeasaari oli myöntänyt paviaaneille jatkoaikaa marraskuulle asti eli noin kolmisen viikkoa uutisen julkaisuhetkestä. Tuossa ajassa oli tarkoitus etsiä mahdollista

vaihtoehtoa paviaanien lopettamiselle. Draama vaikutti etenevän kohti huippukohtaansa, sillä lisääjän myöntäminen toi tarinaan vastusta (vrt. kiihottava kohta, Freytag 1922, 107), joka esti Korkeasaarta etenemästä alkuperäisen suunnitelman mukaisesti eli tappamasta paviaaneja lokakuun lopulla. Ilta-Sanomat tosin myös kyseenalaisti Korkeasaaren antaman jatkoajan kysymällä Helsingin apulaiskaupunginjohtajalta, oliko lopettamisen lykkääminen “vaalikikka vai vilpitiön uusi yritys”. Apulaiskaupunginjohtaja Ilkka-Christian Björklund kommentoi toteamalla, että Korkeasaari päätyi paviaanien kohtalon lisäselvityksiin runsaan kansalaispalautteen takia:

“Korkeasaari ei ole kuuro kansalaiskeskustelulle. Ja kun lisäksi moni on ilmaissut halukkuutensa auttaa, katsomme asiaa vielä uudestaan.”

Päivän perusteellisen paviaaniuutisoinnin tavoitteena oli ehkä löytää tilanteeseen ratkaisu. Usein oikean ratkaisun löytäminen runsaasti median huomiota saaneessa asiassa vaatii keskustelua muiden kanssa (Bird 1997, 111). Tuota keskustelua taas pystytään luomaan sanomalehtien palstoilla kirjoittamalla aiheesta. Koska Ilta-Sanomat käytti paviaaneihin 12. lokakuuta peräti neljä sivua, jatkettiin paviaanien tarinaa myös lööpeissä oikein kunnolla. Lööpeissä tartuttiin molempiin uutisiin, eli paviaaneille myönnettyyn jatkoaikaan ja eläimet mahdollisesti pelastavaan perintöön. Lööpissä sanottiin, että “Paviaaneille 22 päivää armonaikaa. JÄTTIPERINTÖ VOI PELASTAA APINAT”. Lööpit jatkoivat omalta osaltaan paviaanitarinan kertomista. Koska lööppeihin mahtuu vain muutama sana, niitä rakennetaan sen oletuksen pohjalta, että lööpit näkevät tietää jo ennestään, mistä on kyse. Lööpit ovat siis osa intertekstuaalista jatkokertomusta, jonka edellinen osa on kerrottu samassa tai jossain toisessa lehdessä tai vaikka televisiossa. (Kivioja 2004, 122.) Paviaanikeskustelu jatkui Ilta-Sanomissa heti seuraavana päivänä eli 13. lokakuuta. Tarinassa on usein myös yllättäviä elementtejä (esim. Sillars – Gronbeck 2001, 225) ja sellainen tuli 13. lokakuuta, jolloin Kiteen eläinpuistosta tuli tarjous ottaa paviaanit vastaan. Kiteen mukaantulo oli odottamatonta ja hämmästyttävääkin. Ilta-Sanomakin kysyi päivän lööpissään, että “Muuttavatko paviaanit Kiteelle?”. Kiteen tapauksessa Ilta-Sanomat teki jälleen kerran perusteellista työtä: toimittaja oli lähetetty paikanpäälle katsomaan, mikä

paviaaneja odottaisi ja paviaanien uudesta asumustarjouksesta oli kuva ja faktalaatikkokin. Toisaalta Kiteen tarjouksesta kertoneessa uutisessa oli myös viihteellisiä piirteitä: asioita yksinkertaistettiin ja vakavat asiat olivat vähällä hukkua humoristisiksi tarkoitettujen kommenttien alle. Pohjois-Karjalan maakuntajohtaja kehotti muun muassa lähettämään paviaanit seuraavalla pikajunalla Kiteelle, mutta samalla hän kertoi, että perillä eläimiä odottaisivat hyvät tilat.

“Ei muuta kuin Karjalan pikajunaan ja kohti Kiteetä. Osa paviaaneista taitaa päästä vielä lasten lipulla.”

“Tosiasiassa meillä on tarjota paviaaneille sekä talvi- että kesäasumiseen mielekkäät tilat, jotka täyttävät myös viranomaisten vaatimukset. Totta kai paviaanit toisivat myös piristysruiskeen maakunnan matkailulle.”

Samana päivänä, eli mediassa viidentenä paviaaneja käsitelleenä päivänä, Ilta-Sanomien mukaan Korkeasaaren johto oli alkanut uskoa, että paviaanien henki saadaan pelastettua, eikä niitä tarvitsisi edes viedä Kiteelle asti. Samaa uskoo paviaanien pelastusprojektin vetäjä Erkki Kauhanen. Tarinan viidentenä päivänä ei siis voi katsoa tapahtuneen vielä käännettä: siinä elettiin vahvasti nousevan toiminnan vaihetta. Toisaalta Korkeasaaren edustajien uusinta myönnytystä paviaanien hengen säästymisen mahdollisuudesta voi pitää kiihottavana kohtana. Viidentenä paviaanipäivänä tarinaan tuli toinenkin kiihottava kohta lisää, kun selvisi, että paviaanilaumaan oli syntynyt poikanen. Uutisten muodostamaan tarinaan voi siis tapahtumien kulun ennalta arvaamattomuuden takia sisältyä useampiakin kiihottavia kohtia.

Seuraavana päivänä paviaanien tarina ei edennyt. Torstaina 14. lokakuuta Ilta-Sanomien kuitenkin kirjoitti aiheesta niin sanotun seurantatarinan (englanniksi follow-up story, ks. Bird 1997, 101). Juttuun oli haastateltu paviaanien pelastaja Kauhanen uskoi, että Kiteen eläinpuisto olisi sittenkin paras paikka paviaaneille. Kauhanen esitteli myös visioitaan aloittaa muun muassa kansalaiskeräys paviaanien pelastamiseksi. Tarinan käännekohtana Ilta-Sanomien saavutti perjantaina 15. lokakuuta. Otsikko kertoi käännekohtasta kolmella sanalla, huutomerkillä varustettuna: “Paviaanit saavat elää!”. Ilouutisesta huolimatta

uutisessa muistutettiin, etteivät paviaanit välttämättä säily hengissä, kun ne siirretään väliaikaisasumukseensa. Eniten kuitenkin keskityttiin iloitsemaan paviaanien elämän jatkumisesta, mitä yleisöltä kysytyt mielipiteet vielä vahvistivat. Käännekohtan jälkeen tarinassa on edessä laskevaa toimintaa: tarinan huippukohtaan ladatut jännitteet alkoivat laueta, kun selvisi, että paviaanit todellakin pelastuvat. Lauantaina Ilta-Sanomat tekikin viimeisen paviaanijuttunsa. Seurantajutussa keskityttiin kertomaan, millainen se salaperäinen leskirouva oli, jonka perintörahoilla paviaanien tilojen, eli niin sanotun Leijonalinnan, kunnostaminen on mahdollista. Koska haudan takaa kukaan ei voi antaa lausuntoja, juttuun oli haastateltu vainajan ystävätärtä. Huomion arvoista on se, että paviaanien pelastuminen ei päässyt lööppiin. Ilta-Sanomat päätti omalta osaltaan paviaanitarinan faktalaatikkoon, joka tiivisti muutamaan lauseeseen lehdissä viikon päivät vilkkaana velloneen keskustelun. Lehti myös viittasi siihen, että paviaanien saama suuri huomio saattoi lopulta koitua niiden kohtaloksi hyvässä mielessä.

Toissa perjantaina Korkeasaari kertoi lopettavansa 13-päisen paviaanilauman tilapulan takia. - - - Tappotuomiolta paviaanit pelasti asiasta noussut suurkoku, joka pakotti Korkeasaaren pyörtämään tappopäätöksen. Paviaanien pelastukseksi koitui myös leskirouvan perintö, jonka turvin Leijonalinna voidaan nyt korjata.

6.2.2. Haastateltavina runsaasti poliitikkoja

Vaikka Ilta-Sanomat teki paviaaneista yhteensä 18 uutista, henkilöitä jutuissa ei esiintynyt tavattoman paljoa. Samoja henkilöitä haastateltiin toisin sanoen useamman kerran. Ilta-Sanomien paviaanitarinan aloituksessa henkilöitä ei ollut lainkaan, vaan tärkeämmäksi oli nostettu se, mitä tapahtuu, ei kuka tekee (Rimmon-Kenan 1989, 34–36). Huomattavaa on, että koko Korkeasaaren tapauksessa pääosassa oli asia eli eläinten lopettaminen, jonka ympärille eri henkilöt kietoutuivat.

Koska klassisesta tarinasta pitää löytyä hyviä ja pahoja henkilöitä, jotta se olisi kiinnostava (Propp 1984, 28), Ilta-Sanomillakin oli kova tarve löytää näitä

henkilöitä. Pahoihin kuuluivat heti ensimmäisessä uutisessa siteeratut Korkeasaaren edustajat, jotka eivät antaneet paviaanien elämän jatkumiselle mitään toivoa. Turhaan toivoa varoi luomasta myös saman päivän lehteen haastateltu Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Ilkka-Christian Björklund. Hänkin tukeutui tiukasti siihen faktaan, jonka mukaan paviaaneille ei voitu tehdä muuta kuin lopettaa ne:

“Tämä on tavattoman ikävää, mutta muuta arvokasta vaihtoehtoa ei ollut.”

Koska Björklund kannatti paviaanien lopettamista, hänen henkilöahmonsansa on luokiteltavissa pahojen joukkoon. Sen sijaan Ilta-Sanomien seuraavassa numerossa, eli maanantaina 11. lokakuuta, tarinaan tuli mukaan suuri joukko puolueettomia henkilöitä. Lehti kysyi Helsingin kaupunginvaltuuston ryhmien puheenjohtajilta kantaa paviaanien lopettamiseen. Puolueettomuus, mutta samalla hienoinen tarve tulla luokitelluksi hyväksi ihmiseksi paistoi poliitikkojen lausunnoista. Kaikki haastatellut valtuustoryhmien puheenjohtajat korostivat, että paviaanien lopettamispäätös olisi syytä ottaa harkintaan uudelleen ja lopettamiselle vaihtoehtoisten ratkaisujen etsimiseen kannustettiin. Nämä ilmenevät muun muassa seuraavista kokoomuksen, vihreiden ja vasemmistoliiton edustajien kommentteista.

“Mielestäni on aihetta selvittää perin juurin, mitä mahdollisuuksia vielä voisi olla jäljellä.” (Jan Vapaavuori, kokoomus)

“Sen verran pitäisi ottaa aikalisää, että asiaan löytyisi joku väliaikainen ratkaisu.” (Otto Lehtipuu, vihreät)

“Onpa varsinainen kunnallispoliittinen kysymys, mutta ihan inhimillisessä mielessä jotain niille pitäisi tehdä. - - - On kuitenkin asiantuntijoiden tehtävä miettiä, mitä on tehtävissä” (Pekka Saarnio, vasemmistoliitto)

Lausunnoissa korostui siis se, että henkilöt pyrkivät puolueettomien henkilöahmojen luokkaan. Puolueettomat henkilöahmot ovat henkilölähteistä puhuttaessa virallislähteitä, koska ne antavat lausuntoja asemansa tähden. Uolevi Kivirannan (1989, 57) mukaan virallislähteiksi voidaan myös laskea

poliitikot. Kuitenkin kuten Vladimir Propp totesi kansansaduista, keskivertotyyppit eivät jaksa kauan kiinnostaa ja tehdä tarinasta mielenkiintoista. Siksi Ilta-Sanomien haastatteluun ei tyytynyt haastattelemaan vain puolueettomia henkilöitä, vaan lehdellä oli kova yritys löytää paviaanien tarinaan joku selkeästi hyvä hahmo. Joku, josta voisi tulla sankari. Tiistaina 12. lokakuuta Ilta-Sanomien antoi nelisivuisissa paviaaniuutispaketissaan anteliaasti palstatilaa tarinasta toistaiseksi puuttuneille hyvälle ihmiselle. Saman tien hyviä esiteltiin kaksin kappalein. Toinen hyvistä konkretisoitui testamenttilahjoituksen muodossa, toinen taas oli mainostoimisto Bob Helsingin palkkaama paviaanienpelastaja Erkki Kauhanen, jonka ”tehtävänä on yrittää pelastaa paviaanien henki”. Ilta-Sanomien uskoa Kauhasen hyvyteen korosti otsikko ”Hänestä voi tulla paviaanien sankari”. Sitä uutisessa ei tuotu ilmi, että Kauhasella ei ollut mitään virallista asemaa paviaanien pelastamisen suhteen, eli olisiko hänellä loppujen lopuksi mahdollisuuksia toteuttaa hyvyytensä. Silti paviaanitarinan alussa Kauhanen tuntui täyttävän hyvän henkilön muotin. Hyvälle ihmiselle tyypillisesti Kauhanen toteaa ryhtymisestään paviaanien pelastajaksi, että hän, kuten muutkin, eivät halua viattomille eläimille pahaa:

”Motiivini on sama kuin muillakin. Ei ole eettisesti oikein lopettaa paviaaneja.”

Kauhasella ei kuitenkaan ollut tarjota mitään konkreettista paviaanien pelastamiseksi, hänen hyvyytensä perustui sanoihin. Konkreettista hyvää tarjosi sen sijaan Korkeasaaren jo aiemmin saama testamenttilahjoitus, jonka oli tehnyt rikas leskirouva. Kun rouvasta vielä kerrottiin, että hän oli eläinrakas, paviaanien tarinaan oli astumassa kiistatta hyvä ihminen. Korkeasaaren johto varoi kuitenkin yhä edelleen luomasta turhaa toivoa. Perinnöstä huolimatta Ilta-Sanomien kertoi 12. lokakuuta, että Korkeasaari suhtautuu nihkeästi perinnön käyttämiseen paviaanien pelastamiseksi.

Apinoiden tilanne on varsin epätoivoinen, sillä [Korkeasaaren johtaja Seppo] Turusen mukaan ylimääräinen rahakaan ei ratkaisisi ongelmaa. Korkeasaaren pinta-ala alkaa loppua ja suojeltavat lajit tarvitsevat kaiken mahdollisen tilan.

Pahoja ihmisiä paviaanien tarinaan ei tullut lisää. Hyviksi halusi sen sijaan useampi. Paviaaniuutisoinnin viidentenä päivänä, 13. lokakuuta, Ilta-Sanomien

uutisissa suunvuoron sai peräti kolme hyväksi haluavaa ihmistä: ennestään tuttu Erkki Kauhanen sekä uusina paviaanien pelastajaksi ilmoittautuneen pohjoiskarjalalaisen Kiteen eläinpuiston johtaja sekä Pohjois-Karjalan maakuntajohtaja. Jos Korkeasaarella paviaaneja oli pidetty rasitteena – eläiminä, jotka tulevat seinien läpi ja vievät saaren rajallisia tiloja uhanalaisilta eläimiltä – Kiteellä paviaanit nimettiin piristysruiskeeksi Pohjois-Karjalan matkailulle ja mannekiineiksi maakunnan harjoittamalle tulomuuttokampanjalle. Henkilölähteiden näkökulmasta eläinpuiston johtaja ja maakuntajohtaja olivat virallislähteitä, mutta toisaalta myös asianosainlähteitä, sillä paviaanit olivat tulossa asumaan heidän alueelleen. Suurinta sankaria yritettiin edelleen tehdä Kauhasesta, vaikka samalla Ilta-Sanomat veti mattoa pois sankarin jalkojen alta toteamalla, ettei Kauhanen voi loppujen lopuksi vaikuttaa paviaanien kohtaloon mitenkään:

Hänellä ei ole virallista asemaa apinaprobleeman ratkaisemisessa. Kauhasen mukaan hänen projektissaan on kyse kansan närkästyksen kanavoinnista.

Tarinan mielenkiintoisuuden aste voi lukijan näkökulmasta lopahtaa, jos esillä ovat vain hyvät ihmiset. Siksi asetelman tasapainottamiseksi tarvittiin pahoja ihmisiä. Kun tilauksesta tulikin ilmi, että Korkeasaaren paviaanilaumalle oli syntynyt uusi poikanen. Ketään uutta paha tapahtuma ei tuonut, mutta sen sijaan se voimisti Korkeasaaren edustajille langetettua pahan roolia. Esimerkiksi Ilta-Sanomat epäili, että Korkeasaaren johtaja olisi salannut paviaanivauvan syntymän. Ei tarvittu kuitenkaan kuin vain kaksi yötä, ja Korkeasaaren johto muuttui hetkessä pahasta hyvästä: julkisuuteen tuli Korkeasaaren paviaanien tarinan päättävä tieto: eläimiä ei lopetakaan. Toisaalta uutisessa tuotiin esille sitä, oliko Korkeasaaren johdolla muuta vaihtoehtoa kuin pelastaa paviaanit ja siten muuttua pahasta hyväksi. Korkeasaaren johtoa ei ilouutisessa silti haastateltu sanallakaan. Juttu oli oletettavasti tehty tiedotteen pohjalta (liite 3), jota Ilta-Sanomat referoi toteamalla, että paviaanien lopettamispäätös pyörrettiin asiasta nousseen kohun takia:

Paviaaneja uhanneesta tappotuomiosta noussut kohu sai Korkeasaaren johdon pyörtämään päätöksensä. Se ilmoitti eilen luopuvansa aikeistaan lopettaa paviaanit. Muutoin apinoilla olisi ollut enää vain 20 päivää elinaikaa.

Kommenttia uutiseen oli pyydetty ensimmäistä ja ainoaa kertaa joltakin muulta Korkeasaaren työntekijältä kuin johtajalta tai intendentiltä. Uutisessa kerrottiin, että paviaanit sijoitetaan Korkeasaaren karanteenitiloihin. Utista kommentoi Korkeasaaren eläinlääkäri toteamalla, ettei paviaanien pelastumista voi pitää vielä varmana: osa paviaaneista saattaa kuolla siirron aikana. Eläinlääkärin henkilöhahmo jäi luonnollisestikin melko ohueksi, koska hän esiintyi vain yhdessä uutisessa. Eläinlääkäri lausunnot olivat kautta linjan melko synkkiä. Sen lisäksi, että hän epäili paviaanien kuolevan siirron aikana, hän muistutti, että paviaaneja joudutaan luultavasti tulevaisuudessa tappamaan, jottei kanta kasva liian suureksi. Negatiivisuudesta huolimatta eläinlääkärin lausunnoista paistoi se, että hän oli ennen kaikkea paviaanien puolella ja halusi niille hyvää. Tosin eläinlääkärin lausunnon kuvasivat myös sitä, että henkilölähdekategoriassa hän kuului asiantuntijoihin. Tämän ristiriitaisuuden vuoksi eläinlääkäri on parhaiten luokiteltavissa puolueettomaksi. Ilta-Sanomien ahkerasti haastattelemat tavalliset kansalaiset olivat sen sijaan kaikkea muuta kuin puolueettomia. Paviaanien tappaminen tuomittiin jyrkästi, ja vaikka kansalaisilla ei ollut mitään päätäntävaltaa paviaanien elämän suhteen, he silti sopivat hyvien henkilöiden kategoriaan. Kansalaisilla oli sama vastustaja kuin tarinan muilla hyvillä eli tappotuomion vastustaminen. Kansalaiset myös pysyivät hyvien puolella läpi koko tarinan.

Jos Korkeasaaren johto muuttui tarinan lopussa pahoista hyväksi, hyvänä pysyi sen sijaan loppuun asti leskirouva, sillä hänen tekemänsä suuri testamenttilahjoitus lopulta oli yksi syy siihen, että paviaanit pelastuivat. Otsikkotasollakin korostettiin leskirouvan sankariroolia: "Paviaanien pelastaja rakasti kaikkia eläimiä". Ilta-Sanomat päätti paviaanien tarinan tähän. Esimerkiksi edellisenä päivänä puhutusta paviaanien väliaikaistiloihin siirtämiseen sisältyvistä riskeistä ei mainittu enää.

6.3. Iltalehti ja kolme vuotta vanha uutinen

Iltalehti kirjoitti paviaaneista 9.-21. lokakuuta. Määrällisesti paviaanit esiintyvät Iltalehdessä tasan yhtä paljon kuin kilpailijan Ilta-Sanomien sivuilla, eli paviaaneista kirjoitettiin yhteensä 18 uutista ja lööppeihin ne päätyivät neljässä lehdessä. Iltalehden paviaaniuutisista 16 julkaistiin välillä 9.-15. lokakuuta. Iltalehti pyrki selkeästi löytämään paviaaniuutisiin erilaisia näkökulmia ja henkilölähteitä verrattuna Ilta-Sanomiin. Iltalehden kertoma paviaanitarina käydään läpi alaluvussa 6.3.1., tarinassa esiintyneet henkilöt puolestaan alaluvussa 6.3.2.

6.3.1. Tarina, joka kulki omia polkujaan

Iltalehden tarina alkoi faktoihin nojaten 9. lokakuuta: paviaanit pitää lopettaa, koska nykyinen asumus vaatii remonttia heikon kuntonsa takia, eikä eläimille ole väliaikaistiloja. Mikään toinen eläintarha ei myöskään halua paviaaneja, koska ne eivät ole järin harvinainen laji. Paviaanien kohtalo pääsi myös lööppiin, joka julisti, että "Korkeasaari TAPPAA paviaanit". Koska lööpit ovat lyhyitä, niiden kieli on äärimmäistä: lööppeihin muotoillaan vain erittäin myönteisiä tai erittäin kielteisiä ilmaisuja (Kivioja 2004, 125).

Iltalehden paviaanitarinan alusta ei voinut arvata, että siitä tulee tarinan alku. Iltalehti oli jo julistanut lopullisen tuomion paviaaneille, mikä ilmeni siten, että lehti kertoi lukijoilleen, mitä paviaaneille tulee tapahtumaan kuoleman jälkeen:

Paviaanien kuoltua niiden kohtalona on päätyä eläinlääketieteellisen korkeakoulun ruumiinavauksen kautta eläinlääketieteelliselle museolle. Museo joko täyttää eläimet tai käyttää niiden osia opetustarkoituksiin.

Seuraavana päivänä eli maanantaina 11. lokakuuta Iltalehden tarina ei edennyt. Iltalehti keskittyi vain esittelemään vallitsevaa tilannetta eli tarinan esittelyvaihe jatkui. Draaman rakennetta tutkineen Martin Esslinin (1980, 53-54) mukaan kaikista draamoista ei voikaan löytää selkeärajaista ekspositiota. Sen sijaan ekspositio tuntuu vain jatkuvan, kunnes se lopulta sulautuu nousevan toiminnan

vaiheeseen. Esslin kutsuu tätä draaman alkuvaiheen venymistä jatketuksi eksposioksi (mt.). Toisaalta koska Iltalehti piti Korkeasaaren päätöstä paviaanien lopettamista edelleen todennäköisenä, lehti pyrki esittelemään vaihtoehtoisia ratkaisuja paviaanien kuolemalle. Iltalehti muun muassa selvitti, mitä paviaanien lentoliput Afrikkaan maksaisivat. Lentolippujen hinnaksi saatiin Finnairin mukaan yhteensä 13 000 euroa. Lööpissä tarina pysyi yhä johdatusvaiheessa. Kaksiosaisessa lööpissä sanottiin, että "PELASTAKAA PAVIAANIT" ja "IL etsii pikku-Urhon perheelle kotia".

Tiistaina 12. lokakuuta Iltalehti urakoi paviaaniaiheesta neljän uutisen kokonaisuuden. Uutiset enimmäkseen vasta johdattelivat entistä syvemmälle paviaanien maailmaan. Ainoastaan yksi uutisista toi tarinaan kiihottavan kohdan ja siirsi tarinan nousevaan vaiheeseen. Tarinan esittelyvaiheeseen luokiteltavissa uutisissa kerrottiin, että Korkeasaari on aiemminkin lopettanut paviaaneja, koska eläimet eivät voi tarhaoloissa lisääntyä määrättömästi. Toisessa, paviaanitapausta taustoittavassa jutussa puolestaan kerrottiin siitä, että ulkomaalaiset eläinsuojelujärjestöt eivät hyväksy Korkeasaaren suunnitelmia paviaanien päänmenoksi. Samana päivänä Iltalehden pääjuttu paviaaneista käsitteli sitä, että laumaan oli yllättäen syntynyt poikanen. Iltalehti julisti jutussaan, että "Korkeasaari piilotteli pienokaista". Tarinan johdatusvaiheeseen tuli lisämaustetta, mutta draaman kaareen ja tarinan kulkuun uutisella ei ollut Iltalehdessä vaikutuksia. Korkeasaaren intendenttikin puhui edelleen voimakkaasti paviaanien lopettamisen puolesta ja hän kommentoikin paviaanivauvan syntymää toteamalla, että se ei anna aiheutta muuttaa alkuperäistä lopettamissuunnitelmaa.

"Se on tietysti ikävä asia, että yksi syntyy lisää, mutta eihän me näitä päätöksiä yhden yksilön perusteella voida tehdä, emmekä me tietenkään ketään lopettaisi, jos meillä olisi vaihtoehtoja."

Tiistaina Iltalehden tarinaan kiihottavan kohdan tuonut uutinen kertoi siitä, että Korkeasaaren saama suuri perintö voisi ehkä pelastaa paviaanit. Tästä Iltalehti muotoili myös päivän lööpin, jonka mukaan "700 000 euron testamentti voi PELASTAA". Freytagin teoriassa kiihottavaa kohtaa on kuvailtu sanoilla

“ensimmäinen pilvi ilmaantuu idyllin taivaalle” (Reitala – Heinonen 2001, 40). Korkeasaari-uutisoinnissa kiihottavan kohdan merkitys on pikemminkin päinvastainen: ensimmäiset pilvet alkavat väistyä. Korkeasaaren edustajat yrittivät hillitä intoa perinnön pelastavasta vaikutuksesta sanomalla, että raha ei ratkaise paviaanien kohtaloa, koska eläimille ei olisi edelleenkään tiedossa väliaikaistiloja remontin ajaksi:

“Se on ihan mahdollista, että käytämme rahat siihen tarkoitukseen [leijonalinnan korjaukseen]. Ongelma on nyt siinä, että eläimiä ei pystytä sijoittamaan toistaiseksi muualle.”

Huomattavinta tässä Iltalehden 12. lokakuuta ilmestyneessä neljän uutisen paketissa oli se, että Iltalehti ei liiemmin kirjoittanut siitä, että paviaanien elämälle on myönnetty jatkoaikaa marraskuun alkuun asti, mihin mennessä paviaanien tilanteeseen pyritetään löytämään paras ratkaisu. Iltalehti kuittasi tämän uutisen puolikkaalla lauseella.

Draaman teorioita hahmotelleiden, kuten esimerkiksi Freytagin, perusoletus on se, että tarina kulkee koko ajan lineaarisesti eteenpäin (Reitala – Heinonen 2001, 40). Sen takia seuraavana päivänä eli 13. lokakuuta Iltalehden paviaaneja käsitellyt pääuutinen oli poikkeus tästä kaavasta. Lehti kertoi, miten Korkeasaari oli noin kolme vuotta sitten lopettanut eläintarhan karhut, koska niiden asumus oli tuolloin ollut remontin tarpeessa. Kolme vuotta vanha uutinen kerrottiin uudelleen, koska sen nähtiin olevan samanlainen tapaus kuin käynnissä olleet paviaanien lopettamissuunnitelmat. Tarinaa tämä havainto ei kuitenkaan vienyt eteenpäin, mutta siitä huolimatta karhuista tehtiin lööppi: “Korkeasaari tappoi KARHUT”. Esimerkiksi Nieminen ja Pantti (2004, 96) ovat todenneet, että myös hiljaisina päivinä lööppi pitää olla, jolloin ykkösuutista joudutaan aktiivisesti “tekemään”. Korkeasaari-uutisointi sijoittuu niin lyhyelle ajanjaksolle, että hiljaisia päiviä siihen ei mukaan mahtunut. Tästä huolimatta Iltalehti nosti 13. lokakuuta lööppiinsä karhut. Toisaalta laajaa yleisöä kiinnostavan uutistapahtuman raportoinnissa tärkeintä ei ole vain asioiden looginen raportointi, vaan kertomus, jonka merkitys voi nousta jopa niin suureksi, että se alkaa elää omaa elämäänsä (Lull – Hinerman 1997, 14).

Tämän seurauksena yleisön uteliaisuus kasvaa, mikä rohkaisee mediaa jatkamaan kertomusta (emt.). Toisaalta karhujen lööppiin nostamisen taustalla voi olla raakoja taloudellisia syitä. Hyvä ja iskevä lööppi voi lisätä lehden myyntiä 10–20 prosenttia ja parhaimmillaan lähes 50 prosenttia (Kivioja 2004, 102).

Iltalehden tarinaa kuljetti 13. lokakuuta eteenpäin huomattavasti pienempi uutinen, jossa kerrottiin, että paviaanit mitä ilmeisimmin pelastuvat. Tarinan näkökulmasta kyseessä oli siis nousujohteinen eteneminen (ks. esim. Aristoteles 1997, 169). Erikoista Iltalehden tarinassa oli sen sijaan se, että lehti jätti lähes huomiotta Kiteen eläinpuiston, josta paviaaneille oli kuitenkin vakavissaan tarjottu tiloja. Asia huomioitiin muutamalla lauseella toteamalla muun muassa:

Eilen Korkeasaarelle tarjoutui julkisesti yksi oljenkorsi, kun Kiteen eläinpuisto ilmoitti halukkuuteensa paviaanien väliaikaiseksi sijoituspaikaksi.

Paviaanit pysyivät Iltalehden sivuilla myös seuraavana päivänä eli 14. lokakuuta. Tarinallisesti uutinen sijoittui nousujohteisen etenemisen ja käänteentekevän huippukohdan välille (ks. esim. Freytag 1922, 107). Otsikko kuvasi, että huippukohta oli saavutettu, sillä siinä sanottiin, että ”Paviaanit pysyvät Korkeasaarella”. Itse uutisteksti kuvasi kuitenkin ennemminkin nousevaa toimintaa: paviaanien pelastumista pidettiin todennäköisenä, mutta ei vielä täysin varmana. Tarkempi jutun lukeminen paljasti sen, että uutinen oli tehty edeltäneenä päivänä Ylen TV2:ssa esitetyn keskusteluohjelman pohjalta. Varsinaisesti tarinan käänne tapahtui päivää myöhemmin, 15. lokakuuta, jolloin varmistui, että Korkeasaari ei lopetakaan paviaaneja. Vaikka pitkään jatkuneen tarinan käännekohta oli viimein saavutettu, Iltalehti uutisoi sen varsin pienellä sivun alalaidassa. Jutussa Iltalehti tosin toi sen esiin, että hehän tiesivät jo edellisenä päivänä kertoa, että paviaanit pelastuvat.

Huippukohdan jälkeen paviaaneista kerrottiin Iltalehdessä vielä kaksi kertaa. 18. lokakuuta kerrottiin, miten Korkeasaarta vastaan oli järjestetty mielenosoitus. Koska paviaanien tarina oli jo saanut käänteensä, kyseessä oli laskeva

toiminta. Laskevaa toimintaa oli myös 21. lokakuuta julkaistu uutinen, jossa kerrottiin, että paviaanien remontin ajaksi tarvitsema varakoti on valmis. Mitään Freytagin tai Aristoteleen loppuksi luonnehtivaa toimintaa (eli draaman kaaren viimeisen pisteen paikkaa) ei Iltalehden paviaaniuutisoinnissa ollut. Tarina loppui yhtä nopeasti kuin se oli alkanutkin.

6.3.2. Haastateltavina myös kyläkauppias ja sirkustirehtööri

Iltalehti haastatteli ensimmäiseen paviaaniuutiseensa 9. lokakuuta Korkeasaaren eläintarhan intendenttiä Leif Blomqvistiä. Koska päätös lopettaa paviaanit vaikutti tuolloin lopulliselta, intendentistä ei ollut heti tarvetta rakentaa pahaa henkilöä. Henkilölähteenä virallislähteen asemassa ollut intendentti keskittyi jutussa vain kertomaan tukevasti faktoihin nojaavia tosiasioita, joiden olemassaoloa hän kaiken lisäksi pahoitteli.

“Paviaanit ovat vaativa laji: ne vaativat sekä sisä- että ulkotilaa. Lisäksi kantamme on melko vanha, ja elettyään yhdessä 1960-luvulta alkaen ne ovat sisäsiittoisia. Toiset tarhat eivät saisi niistä kovin hyvää verta.”

“Ikävää, että näin käy [paviaanit lopetetaan]. Mutta me tähtäämme siihen, että tilamme ovat vieläkin paremmat, sekä siihen, että meillä on tulevaisuudessa laji, joka miellyttää yleisöä.”

Intendentti toi myös esiin sen, että paviaanien lopettamiselle oli yritetty etsiä vaihtoehtoja siinä kuitenkaan onnistumatta. Tähän ei tuntunut oikein uskovan Iltalehden samaan uutiseen haastattelema toinen henkilö, eduskunnan eläinsuojeluryhmän puheenjohtaja Pia Viitanen (sd). Viitanen pyrki paviaanitarinan hyvien henkilöiden joukkoon, sillä hän vastusti paviaanien lopettamista. Viitanen lausunto työnsi eläintarhan intendenttiä pahojen leiriin, vaikka alun perin intendentti vaikutti puolueettomalta. Omassa lausunnossaan paviaanien tilanteesta Viitanen rinnasti paviaanien tappamisen kesäkissoihin:

“Leikitäänkö vakavilla asioilla? Jos ihminen perustaa eläintarhan, ei sitä voi sanoa eläimille hei hei siinä vaiheessa, kun remontti koittaa. Tämä on kesäkissamentaliteettia.”

Paviaanitarinan seuraavassa osassa, eli maanantaina 11. lokakuuta, Iltalehti marssitti esille joukon hyviä ihmisiä tai ainakin Iltalehden mielestä sellaisiksi sopivia. Iltalehti yritti sovittaa hyvän ihmisen viittaa lentoyhtiö Finnairin vuoropäällikölle Paul Oeschille, jolta tiedusteltiin paviaanien lentolippujen hintaa Afrikkaan. Koska haastateltava oli oletettavasti valikoitunut journalistisin perustein (niin sanottu virallislähde (Kiviranta 1989, 57)), pysytteli vuoropäällikkö henkilöhahmojen näkökulmasta puolueettomana. Hän vain kertoi, mitä paviaanien lentoliput maksaisivat, ja miten niiden lentokuljetuksen voisi mahdollisesti järjestää.

“Eläimien kuljetus maksaa kaksi tai jopa kolme kertaa enemmän kilolta kuin normaalirahdin. Tuhannen euron kappalehinta on vain ympäröyöreä arvio. - - - Paviaanit täytyisi kuljettaa erikoistarkoitukseen rakennetuissa puuhäkeissä pääasiassa erikseen. Jo eläinten pakkaaminen olisi aikamoinen operaatio. - - “

Iltalehti vei ajatuksen paviaanien kuljettamisesta Afrikkaan loppuun asti, koska kommenttia oli kysytty seuraavaksi Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan dekaanilta Hannu Saloniemeltä. Virallislähteeksi luokiteltavissa oleva Saloniemi kertoi, miten paviaanit sopeutuisivat Afrikkaan.

Henkilöhahmojen näkökulmasta Saloniemen asema on mutkikkaampi. Hän muistutti, että paviaanit todennäköisesti kuolisivat vapauteen joutuessaan, joten Afrikan-matka ei olisi hyvä ajatus. Dekaanin halusi paviaaneille hyvää, mutta koetti lausunnoissaan pysytellä puolueettomana. Kun dekaanista ei näyttänyt selvästi tulevan hyvää hahmoa, Iltalehdellä oli tarinan mielenkiinnon kannalta kova tarve löytää sellainen. Iltalehti tarjosi paviaanien pelastajaksi kyläkauppias Vesa Keskistä, mutta Keskinen itse ei innostunut asiasta. Hän vain kommentoi (vrt. journalistisista henkilölähdetyypeistä niin sanottu kansalaislähde, Kiviranta 1989, 58), että “eiköhän yksi lenkkeilevä paviaani Tuurissa riitä”.

Korkeasaaren edustajien henkilöhahmoina tuli kuin tilauksesta uusia ulottuvuuksia yhdessä yössä. Tiistaina 12. lokakuuta lehtien palstoja täytti tieto siitä, että paviaanilauma ei olekaan 13-päiväinen, vaan 14-päiväinen.

“Vastasyntyntäkin uhkaa teloitus”, kirjoitti Iltalehti. Teloittajina tilille vaadittiin Korkeasaaren intendenttiä ja johtajaa eli näin saatiin lisää aineksia rakentaa

Korkeasaaren edustajista pahoja henkilöitä. Korkeasaaren edustajat yrittivät puolustautua sanomalle, etteivät heidän tietäneet uudesta tulokkaasta. Puolustelu ei vakuuttanut Iltalehteä, joka vahvasti leimasi Korkeasaaren edustajat pahoiksi. Sanomaa vahvistettiin vielä painamalla lehtikuvan päälle suurella fontilla "Korkeasaari piilotteli pienokaista".

Lisää aineksia Korkeasaaren edustajien pahojen rooliin tuotiin vielä taustoittavalla jutulla, jossa Iltalehti kertoi, että eläintarhassa on aiemminkin tapettu paviaaneja. Toisaalta saman päivän Iltalehdessä Korkeasaaren johtajalle annettiin yllättäen tilaisuus pyrkiä tarinan hyvien joukkoon. Oli selvinnyt, että Korkeasaarella oli käytettävissään saamansa suuri perintö, jonka turvin paviaanien asuttama Leijonalinna voitaisiin korjata. Iltalehti kysyi, onko perinnön käyttämistä tähän tarkoitukseen harkittu, eikä Korkeasaaren johtaja täysin tyrmännyt ajatusta. Edelleen hän kuitenkin piti lopettamispäätökseen johtaneet faktat mukana keskustelussa toteamalla, että

"Kaikkia ratkaisuja tässä tietysti nyt haetaan. Mutta onko mitään väliaikaista sijoituspaikkaa, missä paviaanit joutuisivat olemaan kaksi-kolme vuotta, on epäselvää."

Ei kuitenkaan kulunut kuin vain yksi yö ja Iltalehti oli rakentamassa Korkeasaaren edustajista uudelleen tarinan pahoja. Iltalehti oli kaivanut esille tiedon, jonka mukaan Korkeasaaren edustajat olivat vastuussa useammastakin eläinten lopettamiseen johtaneesta päätöksestä. Lehden mukaan eläintarha lopetti aikoinaan karhut remontin takia⁴. Iltalehti pyrki löytämään paviaanien ja karhujen tapauksesta yhtäläisyyden, eli pahat Korkeasaaren edustajat tappavat eläimiä aina remontin tullen. Vastauksessaan Korkeasaaren intendentin annettiin tuki puolustautua, mutta vasta uutisen lopussa, jolloin kuva pahasta Korkeasaaresta oli jo ehditty luoda.

Iltalehti: "Onko eettistä tappaa eläimiä remontin vuoksi ja hankkia tilalle uusia?"
Intendentti: "Mielestäni on epäeettistä, jos ne joutuvat remontin vuoksi kahdeksi ja puoleksi vuodeksi pieneen tilaan. Jos jokin on epäeettistä, niin se."

⁴ Karhut lopetettiin uutisen kirjoittamishetkestä kolmisen vuotta aiemmin eli vuoden 2001 puolivälissä.

Hämmentävää oli se, että samana päivänä, samalla aukeamalla Korkeasaaren edustajat antoivat lausunnon, joka teki heistä toisaalta tarinan mahdollisia hyviä henkilöitä. Korkeasaaren johtaja kertoi, että paviaanit saattavatkin pelastua. Toisaalta johtajan lausunto oli varsin epämääräinen. Hän totesi, että

“Yritämme löytää toisen ratkaisun. Ei tässä enää muita vaihtoehtoja taida olla.”

Ympäripyöreän kommentin takia Iltalehti esitteli varmuuden vuoksi nipun muita pelastusehdotuksia, ja samalla siis ehdokkaita tarinan hyviksi hahmoiksi, jotka haluavat pelastaa paviaanit. Hyvinä hahmoina mainittiin Kiteen eläinpuiston johtaja ja Sirkus Finlandin tirehtööri Carl-Gustaf Jernström, jotka kilvan tarjosivat paviaaneille kotia. Kotia tarjottiin näistä paikoista, vaikka sekä Kiteeltä että sirkuksesta muistutettiin, ettei paviaaneja ole laillista sijoittaa minne tahansa.

Seuraavana päivänä 14. lokakuuta paviaanit olivat jälleen Iltalehdessä. Uutinen sekoitti hyvät vastaan pahat -asetelmaa, sillä siinä kerrottiin, että paviaanit pysyvät ilmeisesti Korkeasaarella. Asiasta kertoi Korkeasaaren johtaja. Huomattavaa oli se, että Iltalehti oli tehnyt kyseisen uutisen referoimalla edellisenä päivänä televisiossa esitettyä keskusteluohjelmaa. Ilmiötä voi kutsua niin sanotuksi juttuputkeksi, joka tarkoittaa sitä, että jotain aihetta käsitellään esimerkiksi televisiossa ja saman aiheen käsittelyä jatketaan lehdessä (Kivioja 2004, 122). Omien lausuntojensa perusteella johtaja oli edelleen paha. Hän sanoi, että eläinten lopettaminen olisi paras ratkaisu. Toisaalta hän korosti sitä, että lopettaminen olisi nimenomaan paviaaneille itselleen parasta, sillä nyt ne joutuvat elämään “epäeläimellisissä oloissa”. Johtaja toi myös esille sitä, että Korkeasaaren tapauksesta luotu kuva mediassa oli vääristynyt. Tähän syynä oli oletettavasti lukijoiden houkutteleminen, mihin taas vaaditaan viihdyttävää uutista. Tämä puolestaan edellyttää sitä, että uutista yksinkertaistetaan ja yksityiskohtia jätetään pois. Iltalehti toi myös esille sen, että paviaanien lopettamispäätös ei ollut Korkeasaarelle hetkellinen päähänpisto. Korkeasaaren johtaja Seppo Turunen kertoi, että paviaanien lopettamispäätöstä oli pohdittu ammattilaisten kanssa huolella.

Turusta surettaa se, että Korkeasaaren henkilökunnan ammattitaitoa aliarvioidaan raskaasti. Eläinten kohtalosta on keskusteltu eläintarhan sisällä pitkään, ja lopettamiskysymys on ollut esillä vuosikausia.

Iltalehdessä esiintyi 14. lokakuuta toinenkin hyvien henkilöhahmojen joukkoon luokiteltavissa oleva ihminen, jolla ei tosin ollut mahdollisuuksia tehdä paviaanien pelastamiseksi mitään konkreettista. Iltalehti oli haastatellut entistä kansanedustajaa ja kunnallispoliitikkoa Georg C. Ehrnroothia. Ehrnroothia oli haastateltu, koska hän oli ollut kunnallisvaaliehdokkaana vuonna 1956 ja ottanut vaaliaseekseen paviaanit. Vuonna 1956 Helsingin kaupungin budjetissa oli esitetty 12 miljoonan markan määrärahaa Korkeasaaren apinalinnan perustamiseen, mutta ei lainkaan rahaa vanhusten asuntotilanteen parantamiseksi. Kunnallisvaaliehdokas Ehrnrooth ei tätä hyväksynyt ja olikin ottanut kaupungin kummallisen talouspolitiikan vaaliteemakseen ja päässyt valtuustoon. Ehrnroothin mieli oli kuitenkin vuosien saatossa muuttunut paviaanien suhteen ja hyvien hahmojen tapaan hänkin vastusti paviaanien lopettamista:

“Eihän sitä voi kuin ihmetellä, että paviaanit aiotaan ottaa hengiltä. Kyllä tänä päivänä rahaa pitää löytää sekä vanhuksille että paviaaneille. Kyllä minä allekirjoittaisin vetoomuksen paviaanien puolesta, jos kadulla törmäisin nimien kerääjään.”

Lokakuun 14:n päivän jälkeen Iltalehti teki paviaaneista vielä kolme uutista, mutta niissä ei juuri esiintynyt henkilöitä, sillä pääosassa oli tapahtumat (esim. Rimmon-Kenan 1989, 34–36) eli paviaanien pelastuminen, Korkeasaaren eläinten elinolosuhteita yleisesti vastustanut mielenosoitus ja paviaanien varakodin valmistuminen. Paviaanien varakodin valmistumisesta kertoneessa uutisessa suunvuoron saivat eläintarhan johtaja ja Helsingin apulaiskaupunginjohtaja. Koska paviaanien tarina oli jo ohi ja päättynyt hyvin, Iltalehdellä ei ollut enää tarvetta saada haasteltuja sopimaan hyvien tai pahojen joukkoon. Eläintarhan johtajaa ja apulaiskaupunginjohtajaa haastateltiin virallislähteiden asemassa, henkilöhahmoina he puolestaan antoivat puolueettomuuteen pyrkiviä kommentteja. Apulaiskaupunginjohtaja päätti Iltalehden kertomat paviaaniuutiset toteamalla, että

“Julkinen toiminta paviaanien puolesta teki tästä kiireisen kysymyksen.”

6.4. Yhteenvetoa kolmen lehden tarinoista ja henkilöistä

Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Iltä-Sanomien paviaanien kohtalosta kertoneet tarinat eivät olleet sanasta sanaan samanlaisia, vaikka kaikki tietenkin perustuivat samoihin lähtökohtiin, uutisjutuista kun on kyse. Reitala ja Heinonen (2001, 12) huomauttavatkin, että samasta aineistosta pystyy kirjoittamaan monta tarinaa. Historioitsijat vain joutuvat valikoimaan ja järjestelemään materiaalia, jotta he saisivat aikaiseksi järkevän kertomuksen (mt.) – saman tehtävän edessä ovat nähdäkseni sanomalehtiuutisia kirjoittavat toimittajat.

Kolmen lehden kertomia paviaaniuutisia yhdisti se, että kerrottuja uutisia voi pitää jatkokertomuksena (ks. Nieminen – Pantti 2004, 134) eli jatkuvasti löytyi uusia elementtejä, jonka avulla tarinaa saatettiin jatkaa. Paviaanien tapauksessa taisteltiin myös konkreettisesti elämän ja kuoleman välillä. Tämän ansiosta Repen ja lauman vaiheista alkoi muodostua tarina: huonoista ja vastakkainasetteluja sisältävistä tapauksista kun on helpompi rakentaa tarinoita kuin hyvistä asioista (Sipola 1998, 96).

Lehtien tarinoita sen sijaan erotti toisistaan se, ettei niissä käytetty täsmälleen samoja henkilölähteitä. Kaikki lehdet olivat haastatelleet Korkeasaaren johtajaa ja intendenttiä mutta siihen suurimmat yhtäläisyydet päättyivät. Määrällisesti tarkasteluna vähiten haastateltavia oli Helsingin Sanomilla, jonka paviaaniuutisissa esiintyi yhdeksän henkilöä ja lisäksi lukuisa joukko tavallisia kansalaisia. Helsingin Sanomien haastatteleminen henkilöiden esiintyminen jutuissa oli perustelua: kommenttia pyydettiin henkilöltä, joka asiasta parhaiten tiesi ja jolla oli lupa antaa lausuntoja medialle. Huomattavaa on se, että paviaanien pelastajan paikalle tarjolla ollut Erkki Kauhanen sai Helsingin Sanomissa enemmän tilaa kuin iltapäivälehdissä. Mainostoimisto Bob Helsinki julkaisi Helsingin Sanomissa 10. lokakuuta koko sivun mainoksen, jossa paviaanien pelastajaa etsittiin, mikä saattaa selittää Kauhasen suosimista Helsingin Sanomissa.

Ilta-Sanomien paviaanijutuissa esiintyi 20 haastateltavaa ja heidän lisäksi kolmatta kymmentä tavallista kansalaista. Ilta-Sanomien antoi lehdistä eniten tilaa poliitikoille (haastateltavista peräti yhdeksän oli poliitikkoja) ja Korkeasaarelle testamenttilahjoituksen tehneen lesken esittelylle. Iltalehti haastatteli paviaanijuttuihin yhteensä 18:aa henkilöä. Yllättävää on se, että Iltalehti ei kysynyt kommenttia kertaakaan tavallisilta kansalaisilta. Iltalehti jätti Kiteen eläinpuiston ja mainostoimisto Bob Helsingin edustajat lähes huomiotta; he esiintyivät jutuissa vain mainintoina. Sen sijaan Iltalehti haastatteli sellaisia henkilöitä, jotka eivät lainkaan esiintyneet muissa lehdissä, kuten Sirkus Finlandin tirehtööriä, kyläkauppia Vesa Keskistä ja Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan dekaania. Esimerkiksi kyläkauppia Keskinen tuntee sen verran moni lukija, että luultavasti enemmän huomiota kiinnitettiin siihen, että Keskinen puhui ja hänen sanomansa jäi vähemmälle huomiolle eli kyse oli vahvasta henkilöitymisestä (ks. Sipola 1998, 94).

Oletettavasti Iltalehti pyrki henkilövalinnoillaan kertomaan selkeästi erilaista tarinaa kuin muut lehdet. Iltalehden tarinassa etualalla olivat henkilöt (Rimmon-Kenan 1989, 31–34), mutta heidän jakonsa hyviin ja pahoihin henkilöihin vaikutti epämääräiseltä. Ilta-Sanomien ja Helsingin Sanomien sen sijaan jakoivat henkilöt nopeasti hyviin, pahoihin ja puolueettomiin. Tästä roolijaosta myös pidettiin tiukasti kiinni, jolloin ei nähty tarpeelliseksi tuoda tarinaan koko ajan uusia henkilöitä. Huomattavaa oli se, että Helsingin Sanomiin, Ilta-Sanomiin ja Iltalehteen haastateltiin eläinsuojelijoita hyvin vähän ja kansalaisjärjestöjen edustajia ei lainkaan; ne korkeintaan vain mainittiin muutaman kerran. Kansalaisjärjestöjen edustajat esittävät kaikkein kriittisimpiä kommentteja paviaanien lopettamissuunnitelmiin liittyen, mutta he saivat tuotua näkemyksiään esille ainoastaan STT:n kautta (tieto ilmenee Observer Finlandin mediakoosteesta).

Jos kolmen lehden paviaanijutuissa esiintyneitä henkilöitä asettelee läpinäkymättömän-läpinäkyvän -akselille (ks. Kantokorpi – Lyytikäinen – Viikari 1990, 125), kaikki vaikuttavat sopivan läpinäkymättömien kategoriaan: henkilöistä tiedetään asioita heidän sanomistensa ja ulkoisen olemuksensa perusteella, mutta ei esimerkiksi sitä, mitä he ajattelevat. Uutisjournalismissa tämä on

ymmärrettävää: haastateltujen henkilöiden tehtävänä kun on loppujen lopuksi antaa informaatiota, eikä heidän sisäisellä maailmallaan ole faktapohjaisen tiedonvälityksen kannalta merkitystä.

Kokonaisuutena arvioiden Helsingin Sanomat pysyi paviaaniuutisoinnissa asialinjalla, kuten päivälehdeltä on odotettavissa. Lehti tyytyi raportoimaan tapahtuman käänteistä, mutta ei lähtenyt suuretelemaan asioita. Pääpaino oli siinä mitä tapahtuu, ei kuka tekee (Rimmon-Kenan 1989, 34). Kolmesta vertailtavasta lehdestä Helsingin Sanomat nosti ensimmäisenä paviaanitarinaan mukaan poliittisen ulottuvuuden: jo tiistaina 12. lokakuuta eli paviaanitarinan neljäntenä päivänä lehti otsikoi, että "Apinat elävät ainakin vaalien yli". Loppujen lopuksi paviaaneista irtosi Helsingin Sanomiin vain kahdeksan uutista, mikä on häviävän vähän, kun ottaa huomioon, että aiheesta kirjoitettiin yhteensä lähes 450 lehtijuttua. Helsingin Sanomien tarina myös eteni draaman kaarella melko nopeasti. Johdatuksesta eli tarinan niin sanotusta esittelyvaiheesta tehtiin vain yksi juttu. Nousevaksi toiminnaksi on laskettavissa useampi uutisjuttu, yhteensä neljä eli toisin sanoen puolet lehden aihetta käsitelleistä uutisista. Toisaalta jokainen näistäkin uutisjutuista toi tarinaan jotain uutta ja nousevan toiminnan käyrä nytkähti aina hiukan ylöspäin eli Helsingin Sanomat ei tyytynyt lämmittelemään vanhoja uutisia. Huomattavaa on myös se, että kun peripetia – tai Freytagin termein huippukohta – tapahtui, eli tuli päätös paviaanien tappamatta jättämisestä, Helsingin Sanomat kirjoitti siitäkin vain yhden uutisen. Lehti tyytyi kertomaan vain, että näin nyt tapahtui. Sekin tosiseikka, että paviaanien pelastukseksi koitui testamenttilahjoitus, kuitattiin puolikkaalla virkkeellä.

Ilta-Sanomien tarina kulki hyvin samaa kaavaa kuin Helsingin Sanomien. Ilta-Sanomat oli tarkastelluista lehdistä kaikkein perusteellisimmin. Kun esimerkiksi tuli tieto, että paviaanit voitaisiin ehkä sijoittaa Kiteelle, Ilta-Sanomat lähetti toimittajansa paikan päälle katsomaan, mikä paviaaneja odottaisi. Lisäksi Ilta-Sanomat teki uutisjuttujensa yhteyteen runsaasti tapahtumia tiivistäviä ja taustoittavia faktalaatikoita. Tarinaan tämä vaikutti siten, että Ilta-Sanomien tarinaa oli helppo seurata: lukija pidettiin jatkuvasti ajan tasalla. Toisaalta runsas kirjoittelu mahdollisti sen, että Ilta-Sanomien tarinassa yhtä suuren roolin

saivat niin tapahtumat kuin henkilöt. Vaikka Ilta-Sanomien kertoma paviaanitarina pyrkikin olemaan perusteellinen, aivan kaikkea siinäkään ei luultavasti kerrottu. Kuten Veijo Hietala (1995, 356) toteaa, että kertomukset pakosta vääristelevät todellisuutta, koska täysin tyhjentyviä kertomuksia ei ole. Hietala jopa kutsuu kertomista ”sadistiseksi toimenpiteeksi”, sillä se pakottaa välillä monimutkaisen ja irtonaisen aineiston tiukkaan muottiin, joka pakkaa asiat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Ilta-lehti kulki paviaaniuutisoinnissa omia polkujaan. Tarina alkua lähti hitaasti käyntiin, joten sitä voisi kuvata Martin Esslinin tavoin ”jatketuksi eksplositioksi” (1980, 54) eli vallitsevaa alkutilannetta taustoitettiin huolella. Ilta-lehti käytti kaksi ensimmäistä paviaanien kovasta kohtalosta kertovaa päivää tarinan alkutilanteen perusteelliseen kartoittamiseen ja tilanteen taustoittamiseen. Esittelyvaiheeseen ovat luettavissa jutut siitä, mitä paviaanien lentoliput Afrikkaan maksavat, miten ulkomaisten eläinsuojelujärjestöt kommentoivat Korkeasaaren toiminta ja miksi Korkeasaari on aiemminkin lopettanut paviaaneja. Yksikään näistä uutisista ei siis kuljettanut Ilta-lehden tarinaan draaman kaarella eteenpäin. Ilta-lehdessä palstatilaa annettiin muutenkin paljon sellaisille asioille, joista muut lehdet eivät kirjoittaneet tai kirjoittivat vähän. Tästä käyvät esimerkkeinä kolmen vuoden takaa kaivettu juttu karhujen lopettamisesta tai Korkeasaaren paviaanilaumaan syntynyt uusi poikanen.

Huomattavaa oli se, ettei Ilta-lehti tehnyt yhtäkään katugallupia, jossa se olisi kartoittanut kansalaisten mielipiteitä Korkeasaaren paviaanien lopettamissuunnitelmista. Tavallisten kansalaisten puuttumisesta huolimatta Ilta-lehden paviaanitarinassa olivat pääosassa henkilöt, ei toiminta (ks. Rimmon-Kenan 1989, 31–34). Päätelmää tukee se, että Ilta-lehden paviaaniuutisissa esiintyi runsaasti ihmisiä, joista suurin osa oli uutisoinnin kannalta epäolennaisia. Vaikka Ilta-lehti antoikin paljon tilaa esimerkiksi edellä mainitulle karhujen lopettamiselle ja uuden poikasen syntymiselle, näissäkään tapauksissa Ilta-lehti ei niinkään korostanut tapahtunutta, vaan tekijöitä. Ilta-lehti kysyi, uhkaako kuolema uuttakin poikasta ja miksi karhut tapettiin. Eli toisin sanoen lehti ihmetteli, miksi tekijät antoivat mainittujen asioiden tapahtua.

Iltalehden paviaaniuutisointia myös kritisoitiin vahvasti. Jari Lindholm (Journalisti 22/2004) totesi lehden uutisoinnista seuraavaa:

Vuodesta 2004 jää mieleen yksi otsikko: "Korkeasaari tappoi karhut". - - - Uutinen kaivettiin naftaliinista Iltalehden etusivulle, koska sillä sai paviaanikohun aikana mukavasti myyntiin potkua: kauhistus, nyt ne listivät siellä jo mesikämmeniä. Jos tälle linjalle lähdetään, miksei revitellä kunnolla: "Presidentti ammuttiin" (tarkkaan ottaen Yhdysvalloissa vuonna 1963), "Sota alkoi" (1939) tai "Rutto leviää Euroopassa" (1347). Uutisiahan nekin ovat.

Yhtenä syynä Iltalehden tarinan erilaisuuteen voi pitää raakoja kilpailullisia syitä: Iltalehti pyrki saamaan paviaanitarinalleen mielellään enemmän lukijoita kuin kilpailijansa Ilta-Sanomat. Mediaskandaaleja tutkineet James Lull ja Stephen Hinerman ovat todenneet, että mediaskandaaleille on ominaista se, että eri mediat kilpailevat siitä, kuka saa luoda tarinan seuraavan luvun. Mitä kuvottavampi tai shokeeraavampi tapaus on, sitä parempi. Koska mediaskandaaleilla on tapana ratketa hitaasti, ne ovat medioille taloudellisesti kannattavia. Skandaalia ruokitaan niin kauan kuin yleisö on siitä kiinnostunut. (Lull – Hinerman 1997, 17.)

Mediaskandaaleista on myös sanottu, että mediaskandaali syntyy, kun yksityiset teot, jotka halveksivat tai vastustavat ideaaleja ja vallitsevia moraalikäsityksistä, tehdään julkisiksi kertomalla niistä mediassa. Kertomalla skandaalista media antaa kertomukselle kehukset, rakenteen, nimeään siihen osalliset henkilöt ja määrittää kuin pitkää skandaali kestää. (Lull - Hinerman 1997, 3.) Nämä kriteerit täyttivät Korkeasaaren tapauksessakin: vallitsevan moraalikäsityksen vastustamisena voi pitää sitä, että jollain on oikeus päättää toisen kuolemasta – eli Korkeasaaren edustajien paviaanien kohtalosta. Tarkastellut kolme lehteä myös nimesivät hyvin pitkälle sen, ketkä olivat tapaukseen osallisia henkilöitä. Ainoita niin sanotusti pakollisia henkilöitä olivat Korkeasaaren edustajat. Muiden paviaanitarinaan mukaan tulleiden henkilöiden huomioimisessa kyse oli lehtien tekemistä valinnoista.

Yhteistä kaikkien lehtien paviaanitarinoille oli se, että tarinat jäivät ikään kuin kesken. Käännekohdan jälkeen paviaanaiiheesta tehtiin vain muutamia uutisia

eli tarina ei noudattanut aivan täydellisesti draaman kaarta. Jotta draaman kaari oli ollut täydellinen, se olisi vaatinut paviaaniaiheen laskevaa toimintaa ja draamassa loppuratkaisuksi kutsuttua kohtausta (vrt. Freytag 1922, 120; huom. Freytag nimittää draaman viimeistä pistettä katastrofiksi). Esimerkiksi Ilta-Sanomien kirjoitti paviaanien pelastumisesta kertoneen uutisen yhteydessä, että paviaanit saattavat kuolla stressiin, kun niitä siirretään remontin ajaksi väliaikaistiloihin, mutta tästä siirto-operaatiosta Ilta-Sanomien ei raportoinut. Epäselväksi jäi näin olleen se, selvisivätkö paviaanit hengissä muutosta. Ainoa, joka teki paviaanitarinaan laskevaan toimintaan luokiteltavan uutisen oli Iltalehti. Iltalehti kertoi vajaa viikko sen jälkeen, kun oli päätetty, ettei paviaaneja lopeteta, että paviaanien varakoti on valmistunut. Onkin aiheellista pohtia Veikko Pietilän (1991, 175) tavoin, kuinka hyvin narratologiaa voi soveltaa journalismin tutkimukseen, koska journalismissa tarinat jäävät usein kesken. Uutiset eivät myöskään usein pääty moraaliseen opetukseen, kuten tarinat (Pietilä 1990, 68). Nähdäkseni dramaturgiaa ja narratologiaa ei voikaan soveltaa yhteen yksittäiseen uutisjuttuun. Sen sijaan sitä voi soveltaa, jos aiheesta kirjoitetaan useampi juttu, kuten paviaanien tapauksessa. Olennaista ei ole juttujen lukumäärä, vaan se, että juttuihin tulee jotain uusia ja yllättäviä elementtejä, jotka tarjoavat aineksia uusiin juttuihin samasta aiheesta.

Tämän tutkimuksen alakysymyksiä olivat muun muassa *mitä eroja kolmen lehden tarinoissa oli ja miten lehtien tapa käsitellä jutuissa esiintyneitä henkilöitä erosi toisistaan*. Tiivistetysti voi todeta, että Iltalehden, Ilta-Sanomien ja Helsingin Sanomien paviaanitarinat erosivat siinä, olivatko pääosassa tapahtumat vai henkilöt eli tekijät. Helsingin Sanomissa pääosassa olivat tapahtumat, Iltalehdellä taas henkilöt. Ilta-Sanomissa tapahtumia ja henkilöitä painotettiin uutisoinnissa samanveroisesti. Kysymys henkilöistä taas pitää sisällään eroavaisuudet sekä henkilölähteiden että henkilöhahmojen suhteen. Henkilöhahmoissa lehdet olivat yhteneväisiä sen suhteen, että Korkeasaaren edustajat pyrittiin leimaamaan tarinan pahoiksi hahmoiksi. Pahoja ei tullut lisää tarinan missään vaiheessa ja lopulta Korkeasaaren edustajatkin tunnustettiin hyväksi hahmoiksi. Puolueettomia henkilöhahmoja esiintyi loppujen lopuksi vähän, eli Vladimir Proppin kansansatuihin liittyvä toteamus, etteivät keskivertotyyppit jaksa kiinnostaa näytti pätevän myös dramaturgian avulla

tarkastelluissa uutisjutuissa. Puolueettomia olivat lähinnä poliitikot.

Henkilölähteitä vertaillen Korkeasaari-uutisointi osoittautui yksipuoliseksi. Kolmen lehden haastattelemista henkilöistä suurin osa oli virallislähteitä. Lisäksi joukossa oli muutama asianosaislähde ja kansalaislähde. Henkilölähteiden näkökulmasta näyttääkin siltä, että jos uutinen ja siitä muodostunut tarina itsessään sisältävät vahvoja mielipiteitä, tunteita ja runsaasti käänteitä sekä jos haastateltuja henkilöitä on paljon, mukaan ei ole tarpeen ottaa esimerkiksi nimettömiä lähteitä tai asiantuntijalähteitä (ks. Kiviranta 1989, 57) – virallislähteiden mahdollisesti muuttuvat kannat ja kansalaislähteiden tunteisiin pohjautuvat kommentit riittävät tekemään uutisjutuista draaman kaarelle taipuvan jatkokertomuksen.

7. Diskurssianalyysi apuna mielipidekirjoitusten tulkitsemisessa

Satojen lehtijuttujen lisäksi paviaanien tapaus aiheutti myös mielipiteiden vyöryn. Kaikilla paviaaneihin liittyneillä mielipiteillä – ei vain tarkastellun kolmen lehden – oli Korkeasaari-uutisoinnissa merkittävä rooli, koska lopettamispäätöksestä noussut kiivas keskustelu sai Korkeasaaren eläintarhan ensin lykkäämään paviaanien lopettamispäätöstä ja lopulta kumoamaan sen kokonaan. Parin viikon aikana sanomalehdissä paviaanien kohtaloon otettiin kantaa niin mielipidepalstoilla, kolumneissa, pääkirjoituksissa ja pakinoissa. Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehti julkaisivat 8.-31. lokakuuta yhteensä 11 paviaaniaiheista kolumnia tai pääkirjoitusta sekä 15 mielipidekirjoitusta. Mielipiteitä tuotiin esiin myös muutamissa tekstiviesteissä ja internetgallupeissa. Mielipiteet olivat paviaaniuutisoinnissa vahvasti esillä muuallakin kuin lehtien sivuilla. Internetiin avattiin paviaanien puolesta adressi, joka keräsi lähes 30 000 nimeä neljässä päivässä. Lisäksi paviaaneista puhuttiin Yleisradion TV2:n Suomi puhuu -ohjelmassa ja paviaanien puolesta järjestettiin mielenosoitus ainakin Helsingissä. Jälkikäteen paviaaneista tehtiin vielä dokumentti ”Operaatio paviaanit”, joka esitettiin YLE TV1:ssä 31. toukokuuta 2005.

Kun paviaaneista Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä julkaistuja mielipiteitä tarkastelee kokonaisuutena, niistä on selkeästi eroteltavissa viisi teemaa: ensireaktiot, pelastusehdotukset, laajempi konteksti, paviaanit ja politiikka sekä Korkeasaaren boikotoiminen.

Käytän mielipidekirjoitusten analysoimisen apuna diskurssianalyysia. Mielipiteiden tarkasteleminen lehti kerrallaan, tai mielipidetyyppi kerrallaan (eli mielipiteet, pääkirjoitukset ja kolumnit omina ryhminään tarkasteltuna), olisi rakentanut mielipideaineistosta epäselvemmän kuvan kuin mielipideaineiston tarkastelu eri diskursseihin niputettuna. Analyysini tarkoitus ei myöskään ole selvittää, millaisia eroja eri lehtien mielipidekirjoituksissa oli, vaan luoda

kokonaiskuva paviaaneihin liittyneistä mielipidekirjoituksista.

Diskurssin voi suomentaa tiettyihin tilanteisiin sopivaksi kielenkäyttötavaksi tai säännönmukaiseksi merkityssuhteiden systeemiksi, joka rakentuu sosiaalisessa todellisuudessa (esim. Jokinen – Juhila – Suoninen 1993, 27).

Diskurssianalyysin selittäminen yhdellä lauseella on mutkikkaampaa: diskurssianalyysin yhteydessä huomautetaan usein siitä, ettei se ole selkeärajanen teoria, vaan pikemminkin väljä teoreettinen viitekehys, jota soveltamalla tutkijat voivat löytää omaan tutkimukseensa parhaiten sopivat analysointityökalut. Diskurssianalyysi on esimerkiksi määritelty tiettyihin tilanteisiin liittyväksi erityiseksi kielenkäyttötavaksi. (esim. Jokinen – Juhila – Suoninen 1993, 9, 17.)

Diskurssianalyysi on ollut tapana jakaa kahtia kriittiseen diskurssianalyysiin ja analyttiseen diskurssianalyysiin. Analyttinen diskurssianalyysi pyrkii aineistolähtöisesti selvittämään, miten kielen käytössä eritellään sosiaalista todellisuutta (Suoninen 1993, 49). Kriittistä diskurssianalyysia on puolestaan tutkinut muun muassa Norman Fairclough (1989). Hänen mukaansa kriittisen diskurssianalyysin päätarkoitus on yrittää tehdä läpinäkyviä analyyseja ja kritisoida tekstin ominaisuuksia sekä ideologian ja vallan suhdetta tekstiin.

Fairclough on varioinut omaan teoriaansa runsaasti ja yksi esitys siitä on vuonna 1989 ilmestyneessä teoksessa *Language and Power*. Siinä hän jakaa kriittisen diskurssianalyysin kolmeen tasoon, jotka ovat kuvailu, tulkinta ja selitys. Kuvailun taso keskittyy tekstin muotoseikkoihin. Fairclough lähestyy sitä kymmenen kysymyksen kautta, joka on jaettu kolmeen alueeseen: sanastoon, kielioppiin ja tekstin rakenteeseen. Esimerkiksi kielioppia käsittelevät kysymykset pohtivat miten prosessit ja niihin osallistuvat on nimetty, ovatko lauseet aktiivi- vai passiivimuotoisia ja millä keinoin lauseita on yhdistetty. Tekstin rakennetta pohtivat kysymykset liittyvät siihen, miten vuorovaikutussuhteita ilmennetään ja millaisia laajempia rakenteita tekstissä on. Nämä laajemmat rakenteet ovat tulkittavissa sen kautta, millaisessa yhteydessä teksti esiintyy. (Fairclough 1989, 111, 138.)

Tulkinnan taso tutkii tekstin ja vuorovaikutuksen suhdetta. Tulkinnassa

kiinnitetään huomiota tilanteen ja intertekstuaalisuuden konteksteihin sekä puheen pintarakenteeseen ja merkityksiin, tekstin koherenssiin ja tekstin ydinmerkitykseen. Selityksellä tarkoitetaan vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kontekstin välistä suhdetta. Faircloughin mukaan selityksellä on kaksi ulottuvuutta: diskursseja voidaan pitää osana valtasuhteiden kamppailua, mutta toisaalta nämä valtasuhteet määrittävät diskursseja; toisin sanoen kieli on yhteiskunnallinen tuotos, toisaalta yhteiskunnallinen vaikuttaja. (Fairclough 1989, 143, 163.)

Analyyttisen diskurssianalyysin lähtökohta on se, että kielenkäyttö on vaihtelevaa ja jopa keskenään ristiriidassa. Analyyttistä diskurssianalyysia sovellettaessa tukeudutaan vankasti tutkittavaan aineistoon. Tutkimusaineiston analysoiminen aloitetaan yhtäläisyyksien ja erojen etsimisellä. Nämä erot ja yhtäläisyydet eivät välttämättä esiinny aineistossa rajattuina kokonaisuuksina, vaan pieninä paloina. Siksi analyysin kuluessa aineistosta etsityt erot ja yhtäläisyydet voivat muuntua ja tarkentua. Analyyttisen diskurssianalyysin tekemisessä on aina kyse tulkinnasta. Siksi diskurssien tunnistaminen ei ole analyysissa erillinen osa, vaan pikemminkin osa pohdintaketjua, joka pyrkii löytämään vastauksen siihen, mitä eri diskursseilla tullaan tehneeksi eri tilanteissa. (Suoninen 1993, 48, 50, 54.)

Lähestyn mielipideaineistoa analyyttisen diskurssianalyysin keinoin. Se on mielestäni hedelmällisempää kuin kriittisen diskurssianalyysin käyttäminen, sillä mielipidekirjoituksista voi olla vaikeaa löytää kriittisen diskurssianalyysin edellyttämiä alistus- ja valtasuhteita. Mielipidekirjoituksissa pyritään kuitenkin ensisijaisesti tuomaan oma näkemys esille, eikä välttämättä alistamaan toisten näkemyksiä. Analyyttisen diskurssianalyysin käyttöä tukee myös se, että analyttinen lähestymistapa sopii erityisen hyvin aineistoon, jos se sisältää erilaisia näkökulmia ja eri diskursseihin tunnistettavissa olevia paloja (Suoninen 1993, 49–50). Toinen syy käyttää analyttistä diskurssianalyysia on se, että analyttinen lähestymistapa ei pyri ainoastaan löytämään kielen käytön eri diskursseja, vaan myös pohtimaan niitä vuorovaikutuksen tapoja, joissa kieltä käytetään (mt. 65). Mielipidekirjoitukset voi tulkita yhdenlaiseksi vuorovaikutuksen tavaksi: omalla kirjoituksella reagoidaan johonkin aiemmin

julkaistuun. Tosin mielipidekirjoitusten välistä vuorovaikusta on mahdotonta tutkia tyhjentävästi, sillä lehdethän eivät julkaise kaikkia toimitukseen lähettyjä mielipiteitä.

8. Mielipidekirjoituksissa tunteita, politiikkaa ja boikottiuhkaa

Paviaanien lopettamista käsitelleistä mielipidekirjoituksista erottui viisi diskurssia, jotka olen nimennyt seuraavasti: tuomitsemisdiskurssi, pelastamisdiskurssi, vertailudiskurssi, politiikkadiskurssi ja tarpeellisuuskurssi.

Päädyin tähän jakoon mielipidekirjoitusten huolellisella lähiluvulla: luin kirjoituksia läpi ja yritin löytää niistä yhtäläisyyksiä. Diskurssiluokkien lukumäärä vaihteli mielipidekirjoituksia lukiessani. Aluksi aineistosta näytti nousevan kuusi diskurssia, koska muutama mielipidekirjoitus vaikutti perustuvan vain tunteeseen. Siksi harkitsin erillisen tunnediskurssin mukaan ottamista. Tunnediskurssi osoittautui kuitenkin rajoiltaan epämääräiseksi, sillä tunteet olivat kauttaaltaan vahvasti läsnä Korkeasaari-uutisointiin liittyneissä mielipiteissä. Periaatteessa siis jokaisen mielipidekirjoituksen olisi voinut niputtaa tunnediskurssin kategoriaan.

Loppujen lopuksi mielipideaineistosta löytyi vain yksi kirjoitus, joka sopi täydellisesti tunnediskurssin kategoriaan. Helsingin Sanomien toimittaja vetosi tunteisiin 10. lokakuuta kirjoittamassaan kolumnissa. Kolumnissa toimittaja kertoi maalailevaan tyyliin, miten hän oli ollut nuorena kesätöissä Korkeasaarella ja miten paviaaneja ja muita eläintarhan asukkeja oli aina lopetettu, kun niitä oli ollut liikaa. Tunteisiin vetoamisesta huolimatta toimittaja uskoi, että paviaanien lopettamispäätös oli lopullinen. Tähän toimittaja viittasi toivomalla, että tapaisi apinalauman johtajan Repen tuonpuoleisessa:

Paviaaneja tapettiin myös vain koska niitä oli liikaa. Turhaan etsi Nikolai, Aleksanteri tai Repe Urhoan, Heikkiään, Astaansa. Aamu koitti mutta joillakin jatkui yö. - - - Hyvää yötä Repe: nähdään paviaanien taivaassa.

En analysoi tunnediskurssia enempää seuraavissa alaluvuissa. Sen sijaan käyn niissä läpi muita mielipideaineistosta nousseita diskursseja. Aluksi käsittelen tuomitsemisdiskurssia, sen jälkeen pelastamisdiskurssia, vertailudiskurssia ja

politiikkadiskurssia sekä viimeisenä tarpeellisuuskurssia.

8.1. Aluksi esillä voimakkaat ensireaktiot

Kun tieto paviaanien lopettamisesta tuli julkisuuteen, mielipiteet yleisönosastoilla ja gallupeissa olivat voimakkaita: paviaanien lopettamispäätös joko tuomittiin jyrkästi tai sitä keuhuttiin hyväksi ratkaisuksi eli hallitsevana diskurssina oli tuomitsemiskurssi. Molempia kantoja yhdisti ehdottomuus: omaa kantaa ei vaivauduttu perustelemaan, sillä se nähtiin ainoaksi oikeaksi mielipiteeksi paviaanikysymyksessä.

Eikö Helsingissä ole tärkeämpiä asioita kuin vauhottaa Korkeasaaren pavianeista? Olen oikein tyytyväinen, että paviaanien kärsimykset lopetetaan. (Helsingin Sanomat 12. lokakuuta)

Tuomitsemiskurssiin luokiteltavissa olevat mielipiteet jakoivat myös herkästi pikatuomioita Korkeasaaren johdolle heidän toimintatavoistaan.

On uskomatonta, etteivät Korkeasaaren hyväpalkkaiset johtajat keksi muuta ratkaisua kuin lopettaa paviaanit. Minusta se kertoo nykyajan pomojen kyvyttömyydestä ratkaista ongelmia. (Iltalehti 12. lokakuuta)

Toinen tuomitsemiskurssiin kuuluvia mielipiteitä yhdistävä seikka oli se, että monet niistä oli lasten allekirjoittamia tai mielipiteissä ainakin vedottiin siihen, mitä lapset oikein mahtavat ajatella Korkeasaaren eläintarhan toimintatavoista.

Olen todella surullinen, jos paviaanit tapetaan. Mielestäni toisten eläintarhojen pitäisi auttaa. Korkeasaaren kannattaisi harkita vielä. (10-vuotias poika, Iltasanomat 14. lokakuuta)

Minkälainen käsitys eläinten arvosta jää koululaiselle, joka vierailee eläintarhassa katsomassa pavianeja ja kuulee koko lauman lopetetun tämän jälkeen? (Helsingin Sanomat 10. lokakuuta)

Tuomitsemiskurssi oli vahvimmillaan paviaanikeskustelun alussa. Vaikka

voimakkaita, Korkeasaaren puolesta ja vastaan esitettyjä mielipiteitä esiintyi myöhemminkin, hyvin nopeasti mielipidekeskustelujen teemat alkoivat laajentua. Tämä tapahtui varsinkin siinä vaiheessa, kun Korkeasaari ilmoitti ottavansa aikalisän ja harkitsevan uudemman kerran paviaanien lopettamista.

8.2. Vakavia ja huvittavia pelastusehdotuksia

Kun tieto paviaanien lopettamisesta tuli lehtien palstoille ensimmäisen kerran 9. lokakuuta, mielipiteistä oli heti löydettävissä runsaasti pelastamusehdotuksia. Tässä pelastamiskeskustelussa huomattavaa tosin oli se, että pelastusehdotuksia oli kahdenlaisia: joko vakavissaan tai leikillään esitettyjä. Jako vakavissaan ja leikillään esitettyihin mielipiteisiin perustuu omaan subjektiiviseen näkemykseeni: täysin varmaan ei voi olla, tarkoittavatko kaikki sitä, mitä sanovat. Pelastusehdotuksista huomattava osa kerrottiin katugalluopeissa, joita Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat harrastivat: kansalaisilta kysyttiin suoraan mielipidettä, mitä paviaanien pelastamiseksi voisi tehdä. Ilta-lehti oli puolestaan kysynyt kansalaisilta internetin välityksellä "mitä Korkeasaaren paviaaneille pitäisi tehdä". Humoristinen paviaanien pelastamiskeskustelu esiintyi lehtien mielipiteiden joukossa vakavaa pelastamiskeskustelua huomattavasti useammin. Humoristisessa pelastamiskeskustelussa esitettiin muun muassa, että paviaanit sijoitettaisiin eduskunnan lisärakennukseen tai Suomenlinnaan.

Eduskunta voisi omasta puolestaan osoittaa hyvää tahtoa ja tehostamalla omaa tilojensa käyttöä järjestää paviaaneille tilat vastavalmistuneesta lisärakennuksesta. Samalla ratkeaisi lisärakennuksen nimestä syntynyt ongelma. (Helsingin Sanomat 12. lokakuuta)

Paviaanit tulisi pikimmiten sijoittaa Suomenlinnaan. Ne voisivat muodostaa samanlaisen perinteikkään nähtävyyden kuin Gibraltarin apinapopulaatio. (Ilta-lehti 12. lokakuuta)

Vakavassa pelastamiskeskustelussa tuli esille muun muassa keräyksen järjestäminen paviaanien hyväksi.

Kansalaiskeräys pystyyn ja paviaaneille jatkoaikaa. Muussa tapauksessa Suomi ylittää taas kansainvälisen uutiskynnyksen – kyseenalaisella tavalla. (Helsingin Sanomat 12.lokakuuta)

Lokakuun 12. päivänä Ilta-Sanomat teki paviaaniuutistensa pääjutun siitä, miten Korkeasaaren saama suuri perintö voi pelastaa paviaanit kuolemalta. Sattumaa tai ei, saman päivän Ilta-Sanomien mielipidepalstalla julkaistiin tekstiviesti, joka puhui samasta perinnöstä.

Muistan erään vanhan rouvan testamentanneen miljoonaomaisuuttaan Korkeasaareen. Missä rahat paviaanien kotiin? (Ilta-Sanomat 12. lokakuuta)

Paviaanien tarinaan tuli 13. lokakuuta mukaan Kiteen eläinpuisto, joka tarjosi tiloja paviaaneille. Myös kansalaisten mielipiteissä vilahti se, että paviaanit pitäisi sijoittaa johonkin toiseen eläintarhaan. Toisaalta pelastamiskeskustelussa esiintyi sellaisiakin pelastusehdotuksia, joissa kannatettiin paviaanien pitämistä Korkeasaarella, mutta myönnettiin sen vaativan toimenpiteitä, kuten esimerkiksi paviaanien sterilointia.

8.3. Paviaanit keräävät sympatiaa

Keskustelu paviaanien kohtalosta laajentui pelkästä lopettamispäätöksestä keskusteluksi ihmisten välinpitämättömyydestä muun muassa sairaita, irtisanottuja, vanhuksia ja työttömiä kohtaan. Yleisönosastoilla mielipiteensä ilmaisseiden mukaan oli käsittämätöntä, että runsas tusina paviaaneja saa aikaan kansanliikkeen, joka ilmeni muun muassa internetissä levinneenä paviaanien pelastamiseen vedonneena adressina ja järjestettyinä mielenosoituksina. Monet kokivat, että paviaanien jalkoihin jäi oikeasti hätää kärsiviä ja apua tarvitsevia. Paviaanien tilannetta verrattiin sellaisiin ihmisryhmiin, joilla on vaikea elämäntilanne eli paviaanikeskusteluun tämä synnytti vertailudiskurssin. Mielipidepalstoilla paviaanien tilannetta verrattiin herkästi esimerkiksi työttömien ja kodittomien asemaan ja toivottiin keskustelua näistä asioista:

Kunpa viime aikoina tuhansien irtisanottujen ja siten elämän mahdollisuutensa menettäneiden työntekijöiden puolesta nostettaisiin samanlainen äläkkä. (Helsingin Sanomat 13. lokakuuta)

Esitän, että seuraavaksi puhutaan, mistä koti Suomessa yli 10 000 kodittomalle ihmiselle, joiden joukossa on yli 600 perhettä? (Iltalehti 15. lokakuuta)

Samaan aikaan paviaanien kanssa otsikoissa oli suomalais-amerikkalaisen perheen huoltajuuskiista. Paviaaneja käsitelleiden mielipiteiden vertailudiskurssi liitettiin jopa tähän tapaukseen. Ihmeteltiin, miksi kukaan ei välittänyt keskelle huoltajuuskiistaa joutuneesta kahdesta lapsesta, mutta paviaaneille sympatiaa riitti.

Toki elämää tulee arvostaa kaikissa sen muodoissa ja eläimiäkin kohdella hyvin, mutta mielestäni pari suomalaislasta tarvitsisivat enemmän apua kuin nämä paviaanit. (Iltalehti 14. lokakuuta)

8.4. Kunnallisvaaleista väriä keskusteluun

Kunnallisvaalit olivat ovella, kun tieto paviaanien lopettamisesta tuli julkisuuteen. Tämä toi paviaanikeskusteluun politiikkadiskurssin, sillä paviaaneihin viitattiin pohdittaessa kunnallispoliitikkojen pätevyyttä tai kansalaisten etsiessä itselleen sopivaa äänestettävää.

Tulevissa vaaleissa saa ääneni se, joka puolustaa paviaanien oikeuksia. (Iltalehti 13. lokakuuta)

Politiikkadiskurssiin kuului myös se, että vaalien lähestyessä yleisönosastoilla epäiltiin, että olennaisemmat asiat sivutetaan, kun kaikkien huomio on kiinnittynyt paviaanien kohtaloon.

Pyritäänkö juuri nyt häivyttämään ajankohdan kannalta oleellisemmat asiat: lasten, vanhusten ja sairaiden tarpeet ja muut kunnallispolitiikan kulmakivet? (Helsingin Sanomat 13. lokakuuta)

Selkeästi kaikista innokkaimmin poliittisen ulottuvuuden paviaanikeskusteluun

toivat kuitenkin toimittajat, jotka puivat paviaanikysymystä niin kolumneissa kuin pääkirjoituksissa. Ensimmäisenä ja kaikkein näyttävimmän paviaanikysymyksen politisoi Iltalehti, joka pääkirjoituksessaan 11. lokakuuta tulkitsi paviaanien lopettamisen tarkoittavan sitä, että Helsingin kaupunki kärsii talousahdingon lisäksi johtamistaidon puutteesta. Tällä Iltalehti tarkoitti sitä, että kaupungin pitäisi keskittyä ydintehtäviinsä, eikä hakea juustohöylän avulla säästöä sieltä ja täältä. Samana päivänä Iltä-Sanomien toimittaja tarttui omassa kolumnissaan paviaanikysymykseen. Toimittaja muistutti siitä, että paviaanikiista oli erinomaisesti ajoitettu: tuskin kunnallispoliitikkoja saisi muuten niin kovasti kiinnostumaan yhden paviaanilauman kohtalosta. Vaalien alla tilanne on kuitenkin toimittajan mukaan toinen.

Jos vaalit eivät olisi ovella, olisi vaikea kuvitella, että ryhmänjohtajat olisivat sunnuntai-iltana näin innokkaita pohtimaan apinoiden kohtaloa. (Iltä-Sanomien 11. lokakuuta)

Iltä-Sanomien toimittaja lisäsi, ettei paviaaneja sovi väheksyä vaaliteemana, koska "kaikilla helsinkiläisillä on niihin jonkinlainen suhde". Toimittajan näkemykseen on helppo yhtyä, koska paviaanit ovat monille tuttuja jo lapsuudesta saakka ja paviaaneihin on ehtinyt muodostua side: esimerkiksi kun Korkeasaareen mennään, mennään varta vasten katsomaan apinoita.

Seuraavan päivänä Helsingin Sanomat piti yllä politiikkadiskurssia paviaanuuutisoinnissa. Lehti julisti uutisensa otsikossa, että "Apinat elävät ainakin vaalien yli". Sama linja jatkui toimittajan uutisen yhteyteen kirjoittamassa kolumnissa. Helsingin Sanomien toimittaja ihmetteli sitä, miksi paviaanien lopettamistuomio nousi julkisuuteen vasta nyt. Toimittajan mukaan paviaanikysymystä oli käsitelty jo aiemmin valtuuston kyselytunnilla vihreiden valtuustoryhmän edustajan aloitteesta. Paviaanikysymystä ei kuitenkaan heti nostettu julkisuuteen, toimittajan tulkinnan mukaan siksi, koska poliitikot aidosti pelkäsivät, että kunnallisvaaleista tulisi apinavaalit. Toimittaja tosin itsekin uskoi vielä tässä vaiheessa, että paviaanit tullaan lopettamaan.

Pelkäsikö joku viime makasiinivaalit mielessään, että paviaanivaalit ovat lähellä, jos vihreät olisivat yksin päässeet elämöimään apinoiden kohtalolla? Nyt valtuustossa tosin nukkuivat myös vihreät itse, ja paviaanit pääsivät taivaaseen, kun vaalit ovat ohi. (Helsingin Sanomat 12. lokakuuta)

Muutama päivä myöhemmin, kun oli päätetty, ettei paviaaneja lopetetakaan, Iltalehti kirjoitti vielä politiikkadiskurssissa paviaanaiheisen pääkirjoituksen. Iltalehti vei paviaanikohun tosin yleisemmälle tasolle, ja totesi, että paviaanien pelastuminen oli hieno esimerkki siitä, että mielipiteillä on vaikutusta. Pääkirjoituksen mukaan kunnallispolitiikkaa myös väheksytään: vasta paviaanit näyttivät, että sillä on merkitystä. Iltalehti uskoi, että yksi syy paviaanien keräämään mielenkiintoon oli se, että tapaus oli yllättävä ja ennen kaikkea konkreettinen.

Tappava määrä unilääkettä ruoan sekaan on kohtuullisen konkreettinen juttu synnyttämään kansanliikkeen. (Iltalehti 16. lokakuuta)

Politiikkadiskurssi esiintyi useammassakin paviaanaiheisessa pääkirjoituksessa ja kolumnissa kuin edellä mainituissa. Niiden tarkempi ruotiminen ei olisi kuitenkaan tuonut analyysiin lisäarvoa.

8.5. Koko Korkeasaaren toiminta kyseenalaista

Paviaaneista kertoneiden uutisten yhteydessä Iltalehti kaivoi esille muutaman vuoden takaisen uutisen, jossa kerrottiin, että Korkeasaari oli aikoinaan lopettanut karhut remontin tieltä. Mitä ilmeisimmin Iltalehti pyrki vanhan uutisen avulla asettamaan paviaanien lopettamissuunnitelmat laajempaan kontekstiin eli toisin sanoen väittämään, että eläintarha lopettaa "aina" eläimiä remontin tullessa. Myös mielipidekirjoituksissa paviaanien lopettaminen pyrittiin heti alusta lähtien liittämään osaksi laajempaa kokonaisuutta: Korkeasaaren koko toiminta kyseenalaistettiin ja monet ilmoittivat mielipidekirjoituksissaan, etteivät astu enää Korkeasaareen, jos paviaanit tapetaan. Yleisönosastoilla pohdittiin, kannattaako eläintarhoja ylipäänsä ylläpitää, jos ne eivät voi huolehtia eläimistä muulla tavoin kuin lopettamalla ne. Keskustelun tällaiset näkökohdat toivat

paviaanikeskusteluun tarpeellisuuskurssin. Tarpeellisuuskurssiin lukeutuu myös keskustelu Korkeasaaren boikotoimisesta, mutta koska boikotoiminen ja eläintarhan tarpeellisuus vaikuttivat liittyvän niin kiinteästi toisiinsa, käsitän ne yhdeksi diskurssimuodoksi.

Tarpeellisuuskurssiin kuuluvissa mielipiteissä kysyttiin suoraan, mitä hyötyä eläintarhasta on tai ilmoitettiin, että jos paviaanit lopetetaan, kirjoittajan käynnit Korkeasaarella päättyvät siihen.

Nyt kun Korkeasaaren paviaanien kohtalosta keskustellaan vilkkaasti, haluaisin tuoda yhden näkökohdan esiin, Korkeasaaren tarpeellisuuden. Miksi villieläimiä pitää vangita ihmisen iloksi? (Ilta-Sanomat 14. lokakuuta)

Meidän perheemme ei Korkeasaaren asfalteja enää kuluta, maku meni!
(Helsingin Sanomat 12. lokakuuta)

Kun oli selvää, että paviaanit pelastuvat, Iltalehti palasi vielä muutaman päivän kuluttua asiaan tarpeellisuuskurssin näkökulmasta. Lehden oman toimittajan kolumnissa julistettiin, että Korkeasaaren maine meni, vaikka apinat pelastuivatkin. Kolumnisti ryöpytti eläintarhaa myös siitä, että paviaanikohu vaikutti tarkoituksella nostetulta ja että eläintarha on täysin sopimaton paikka villieläinten pitoon. Muuta käyttöä hän uskoi Korkeasaarella olevan, jos sitä ei päätetäkään lakkauttaa.

Pienin muutoksin Korkeasaaresta voitaisiin tehdä Suomen suurin kotieläinpuisto. Siitä tulisi massiivisen suosittu lapsiperheiden käyntikohde. (Iltalehti 19. lokakuuta)

8.6. Yhteenvetoa mielipiteistä

Mielipideaineistoon liittyvä tutkimuskysymykseni kuului, miten paviaanien lopettamispäätöstä käsiteltiin lehtien mielipidekirjoituksissa. Kirjoituksista oli löydettävissä viisi erilaista diskurssia, joiden muodostamissa kehyksissä paviaanien lopettamisesta käsiteltiin mielipiteissä. Nämä diskurssit olivat tuomitsemiskurssi, pelastamiskurssi, vertailudiskurssi, politiikkadiskurssi

ja tarpeellisuuskurssi.

Diskurssien jakautumisessa lehtien välillä ei vaikuttanut olevan mainittavaa eroa: lähes kaikkia diskursseja esiintyi jokaisessa lehdessä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ollut erotella, miten lehtien mielipiteet erosivat toisistaan, vaan hahmotella sitä, miten kaikkien lehtien mielipiteissä kokonaisuudessaan paviaaneja käsiteltiin.

Aluksi mielipiteissä oli esillä vahva tuomitsemiskurssi. Siinä Korkeasaaren päätös lopettaa paviaanit tuomittiin jyrkästi. Tässä diskurssissa esiintyneille mielipiteille haettiin tukea muun muassa siitä argumentista, jonka mukaan paviaanien lopettamiselle ei ollut riittävän perusteltua syytä.

Tuomitsemiskurssissa riittäväksi perusteluksi ei katsottu esimerkiksi sitä, että paviaanien asumus oli huonossa kunnossa. Tuomitsemiskurssi oli kuitenkin vallallaan vähän aikaa, ja suurimmaksi osaksi vain ensimmäisissä aiheesta kirjoitetuissa mielipiteissä.

Yllättävintä oli tarpeellisuus- ja vertailudiskurssien vahvuus: suurin osa mielipiteistä käsitteli sitä, mitä hyötyä Korkeasaaresta on ylipäänsä tai miksi paviaaneista välitetään enemmän kuin apua tarvitsevista ihmisistä.

Pelastamiskurssissa huomion arvoista oli se, että vakavissaan esitettyjä ehdotuksia paviaanien pelastamiseksi ei juuri noussut esiin, humoristisia sitäkin enemmän.

Politiikkadiskurssi oli mukana mielipiteissä koko paviaaniuutisoinnin ajan, mutta huomattavaa oli, että se esiintyi enimmäkseen toimittajien kolumneissa ja pääkirjoituksissa eli lehdet itse aktiivisesti nostivat politiikkadiskurssin mukaan. Mielipidepalstoilla lukijoiden kirjoituksissa politiikkadiskurssi ilmeni lähinnä siten, että lukijat pohtivat, ketä pitäisi äänestää lähestyvissä kunnallisvaaleissa.

Se, että mielipiteissä esiintyi erilaisia paviaanidiskursseja melko tasaiset määrät, saattaa tosin antaa diskurssien yleisyydestä vääristyneen kuvan. Oletettavaa on, että tuomitsemiskurssiin kuuluvia mielipiteitä olisi ollut enemmän, mutta lehdethän eivät julkaise jokaista toimitukseen tullutta

mielipidekirjoitusta. Toisaalta tuomitsemiskurssi oli juuri se, joka vaikutti siihen, ettei paviaaneja lopetettu. Mielenkiintoista on myös se, että jos kunnallisvaaleja ei olisi käyty vuoden 2004 loppupuolella, politiikkadiskurssi tuskin olisi esiintynyt mielipiteissä yhtä vahvasti kuin nyt.

9. Tarinan viimeisen pisteen aika

Korkeasaaren paviaanien tapauksesta on tätä kirjoittaessa kulunut aikaa runsaat kaksi vuotta. Näiden vuosien aikana on vaikuttanut siltä, kuin media olisi yhtäkkiä täynnä uutisia, joista muodostuu draaman kaaren muotoon taipuvia tarinoita. Viimeisimpiä mediassa kerrottuja jatkokertomuksia ovat olleet – tai ovat edelleen – esimerkiksi Bodomin kolmoismurhista epäillyn Nils Gustafssonin oikeudenkäynti, Helsingin ja Sipoon rajakiista tai vaikkapa Metsä-Botnian sellutehtaan rakennusprojektin eteneminen Uruguayssa. Pro gradua tehdessä epäilin usein itseäni: voiko paviaanien tapauksesta sittenkään rakentaa tarinaa vai näenkö vain siellä tarinan, koska haluan niin tapahtuvan – ja näenkö myös tämän takia muutenkin jatkuvasti mediassa tarinoita.

Sain tähän epätietoisuuteen helpotuksen 22. lokakuuta 2006 eli lähes päivälleen kaksi vuotta sen jälkeen, kun paviaanien lopettamiskeskustelu oli vellonut mediassa. Tuona päivänä imago tutkija, viestinnän dosentti Erkki Karvonen Tampereen yliopistosta totesi Helsingin Sanomissa, että

”Miksi myydä juttua vain yhtenä päivänä, kun sitä voi myydä viikkokausia?
Kysymys ei ole uutismediasta, se on viihdettä, jossa keitetään draamaa.”

Päätutkimuskysymykseni kuului, miten yhdestä uutisesta muodostuu tarina. Karvosen sitaatista sain tukea päätelmilleni, sillä siitä löytyy niitä elementtejä, jotka saivat myös paviaanien lopettamispäätöksestä kertoneen uutisjutun muuntumaan tarinaksi. Nämä elementit ovat draama ja viihde. Ne eivät kuitenkaan yksistään riitä, jotta yhdestä uutisesta muodostuu tarina – eli toisin sanoen jotta uutista lähdetään jatkamaan ja siitä kirjoitetaan useampia uutisjuttuja.

Nähdäkseni kolmen kriteerin on täytyttävä ennen kuin uutisesta muodostuu tarina: uutisen pitää herättää tunteita, siihen pitää liittyä suuri joukko erilaisia ihmisiä ja ajankohdan pitää olla uutistarinalle suotuista.

Jo aiemmin on todettu, että tunteisiin vetoavat asiat ovat viihdyttäviä ja

esitystavaltaan yksinkertaistettuja. Korkeasaaren paviaanien lopettamisuutisoinnissa tunteet olivat läsnä kaikista mustavalkoisimmassa muodossa: paviaanien lopettamiskeskustelu kietoutui perimmäisen kysymyksen ympärille eli elämän ja kuoleman suhteeseen. Jotta uutisesta siis muodostuu tarina, siihen tarvitaan mukaan tunnetta. Tunteen pitää kuitenkin olla yksinkertainen ja siitä pitää olla nähtävissä selkeät vastakohtat – kuten paviaanien tapauksessa eläinten lopettamispäätöksen vastustamiseen ja kannattamiseen liittyneet tunteet. Kun tunteista on kyse, sillä ei loppujen lopuksi ole merkitystä, miten monipuolisilla argumenteilla uutisissa esitettyjä päätöksiä (eli tässä tapauksessa paviaanien lopettamista) perustellaan. Journalismin objektiivisuusvaatimukset edellyttävät aiheen monipuolista käsittelyä, mutta tunteiden tullessa mukaan faktoihin tukeutuvat perustelut hukkuvat tunteiden alle. Ilmiötä voisi nimittää tunneutiseksi. Helppoiten käsitteen ymmärtää esimerkiksi kysymällä jälkikäteen “mitä muistat lokakuussa 2004 esillä olleesta Korkeasaaren paviaaniuutisoinnista”. Luultavasti vastaukseksi tulisi, että paviaanit aiottiin tappa, mutta sitten päätös peruttiin päätöksen saaman negatiivisen julkisuuden takia. Mukana olleet tunteet yhä muistetaan, mutta harvempi ehkä muistaa keskustelussa esiintyneitä faktoja, kuten sitä, että Korkeasaari suunnitteli paviaanien lopettamista ja perusteli sitä sillä, että se olisi ollut eläimille paras ratkaisu.

Toinen kriteeri, jonka on täytyttävä, jotta yhdestä uutisesta muodostuu tarina, on se, että tarinaan pitää liittyä suuri joukko erilaisia henkilöitä. Uudet henkilöt tuovat tarinaan aina jonkin uuden lisän, uuden tiedon, josta saa materiaalia tarinan seuraavan osan kirjoittamiseen. Tutkin edellä Helsingin Sanomien, Iltasanomien ja Iltalehden kertomia paviaaniuutisia dramaturgiasta lainatun draaman kaaren avulla. Voisi sanoa, että uutisissa henkilöiden toiminta synnyttää draaman kaaren ja pitää sitä yllä; myös siinä tapauksessa, jos tapahtumien voi katsoa olleen henkilöitä merkittävämmässä asemassa uutisoinnissa. Suuri henkilöjoukko takaa sen, että keskustelussa pääsee esille valtavasti erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia. Tarinan mielenkiinnon ylläpitämiseksi on hyvä, jos tarinaan lukeutuu sellaisiakin henkilöitä, jotka itse tarinan etenemisen kannalta ovat hyödyttömiä – heillä kuitenkin riittää niitä mielipiteitä.

Kolmas kriteeri, joka vaaditaan, jotta yhdestä uutisesta tulee tarina, on ajankohta. Korkeasaaren tapauksessa paviaanit saivat luultavasti huomiota sen ansiosta, että kunnallisvaalit käytiin samana syksynä. Lehtien palstoilla kunnallisvaaleja kutsuttiin jopa "apinavaaleiksi". Toisaalta muistutettiin, ettei paviaanikysymystä voi väheksyä vaalien lähestyessä, sillä eihän mikään puolue halua "paviaanilistijän" leimaa. Ajankohdan tekee sopivaksi sekin, jos mikään tärkeämpi asia ei ole puheenaiheena. Ilmiö on tuttu kesäkauden uutisten sisällöstä, mutta esimerkiksi Jari Lindholm (2004, 12–13) on sitä mieltä, että uutisvuosi 2004, jolloin paviaaneista puhuttiin, oli kokonaisuudessaan varsin surullinen: suuria juttuja ei ollut, joten myynnin tähden sepitettiin juttuja vähän milloin mistäkin.

Pro gradussani tarkastelun kohteena oli oikeastaan kaksi erillistä Korkeasaaren paviaanien kohtalon puimiseen liittyntä kokonaisuutta: aiheesta kirjoitetut uutiset ja toisaalta siitä syntyneet mielipidekirjoitukset. Mielipidekirjoituksia ei olisi ollut mielekästä tarkastella dramaturgian avulla, sillä ei voi ajatella, että mielipidekirjoituksia kirjoitettaisiin sellaisiksi, että ne muodostaisivat yhdessä tarinan. Tarinan muotoa noudatteleva uutisjuttujen ketju kuitenkin nähdäkseni lisää tai ainakin tukee mielipidekirjoittelua. Tämä johtuu siitä, että tapauksesta kirjoitetut uudet uutisjutut tuovat uusia ärsykeitä, joihin mielipiteissä tartutaan, jolloin mielipiteet eivät jää sisällöllisesti junnaamaan paikoilleen. Voisi olettaa, että kun mediaa syytetään uutisten pukemisesta tarinan muotoon, tarinallisuus on omiaan lisäämään mielipidekirjoittelua. Suuntausta ei välttämättä pidä pitää pahana, sillä se tuo mediassa esillä oleviin aiheisiin ja keskusteluihin monipuolisuutta. Esimerkiksi paviaanien tapauksessa uutisjutuissa ei puututtu siihen, miksi paviaaneista välitetään, mutta ei muista huono-osaisista tai että koko eläintarha pitäisi mahdollisesti lopettaa. Nämä näkökulmat tulivat esille vain mielipidekirjoituksissa.

Korkeasaaren paviaanien tapauksesta kirjoitettuja uutisjuttuja saattoi siis analysoida dramaturgian ja narratologian tarjoamien teoreettisten viitekehysten avulla. Saatuja tuloksia siitä, mikä tekee yhdestä uutisesta tarinan, ei välttämättä silti pysty sellaisenaan soveltamaan kaikkiin mediasta mahdollisesti löydettävissä oleviin tarinoin. Nähdäkseni kuitenkin tunteita (jotka ilmenevät

uutisten muodostamisessa tarinoissa selkeään vastakkaisina näkemyksinä) uutisoitavasta aiheesta pitää löytyä, jotta siitä olisi mahdollista lähteä etsimään tarinaa. Sen sijaan esimerkiksi tarinan syntyminen ei ole aina tiukasti ajankohdasta kiinni. Kesällä, kun muutenkin on hiljaista, tarinoita voi syntyä helpommin, tai kuten tässä tapauksessa, tarinan luomisessa auttoi politiikan läsnäolo. Toisaalta tarpeeksi merkittävä uutinen voi synnyttää tarinan, vaikka samaan aikaan tapahtuisi muutakin. Se, mitä voi pitää "tarpeeksi merkittävänä" on toisaalta vaikeaa määritellä.

Korkeasaaren paviaanien tapaus oli siinä mielessä poikkeuksellinen, koska se oli esillä mediassa vain lyhyen aikaa, muutaman viikon. Dramaturgiaa ja narratologiaa olisikin mielenkiintoista soveltaa sellaisiin useamman uutisjutun poikineisiin aiheisiin, jotka sijoittuvat ajallisesti pidemmälle jännteelle tai jossa uutisaihe kietoutuu selkeästi yhden ihmisen ympärille. Koen myös, että dramaturgian ja narratologian soveltaminen journalismin tutkimuksessa on niin hedelmällistä, että mielenkiintoista olisi esimerkiksi ottaa käsittelyn kohteeksi jokin mennyt uutisjuttujen ketju ja tarkastella sitä vain yhden lehden luoman tarinan valossa. Tällöin dramaturgiaa olisi voinut hyödyntää vieläkin perusteellisemmin. Toisaalta eri lehtien vertailu oli mielestäni hyvä ratkaisu, koska on todettu, että samoista aineksista voi tehdä useamman tarinan (Reitala – Heinonen 2001, 12) ja vertailemalla kolmen lehden paviaaniuutisointia tuo toteamus tuli testattua. Pro graduni toisaalta myös osoitti sen, ettei dramaturgiaa tai narratologiaa juuri voi soveltaa yhden yksittäisen uutisjutun analysoimiseen: tarinan syntymiseen kun tarvitaan enemmän kuin yksi uutisjuttu.

Pro graduni alkoi Keski-suomalaisesta poimitulla sitaatilla, jossa lehteen kolumnia kirjoittava musiikintekijä kysyi, muistaako kukaan enää Korkeasaaren paviaaneja. On aika vastata hänelle ja todeta, että luultavasti muistaa. Tapauksen yksityiskohdat ovat tuskin jääneet kovin monelle mieleen, mutta niin sanotut suuret linjat varmasti useammalle. Tässä piileekin dramaturgian ja narratologian voima journalismia ajatellen: tarinan muotoon taipuvat uutistapahtumat muistetaan vielä vuosien päästä, ainakin ne pääkohdat. Tarinallisuus auttaa toisin sanoen hahmottamaan kokonaisuuksia ja näkemään

jatkumolta hajanaisissa uutisjutuissa. Se jos mikä on tärkeää nykyisessä mediaympäristössä, jossa ihmisille syötetään tauotta uusia tiedon palasia.

Lähteet

SANOMALEHDET

Helsingin Sanomat 9.–24.10.2004

Ilta-Sanomat 9.–16.10.2004

Ilta-lehti 9.–21.10.2004

KIRJALLISUUS

ARISTOTELES (1997): Runousoppi. Suom. Paavo Hohti. Gaudeamus, Helsinki.

BAGH, Peter von – KOSKI, Markku (2000): Lööppikirja. Mitä tapahtuu todella. Like, Helsinki.

BIRD, S. Elizabeth (1997): What a Story! Understanding the Audience for Scandal. Teoksessa James Lull ja Stephen Hinerman (toim.), Media Scandals. Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace. Polity Press, Cambridge.

ESSLIN, Martin (1980): Draaman perusteet. Alkuper. An Anatomy of Drama. Suom. Sirkka Heiskanen-Mäkelä. Gummerus, Jyväskylä.

FAIRCLOUGH, Norman (1989): Language and Power. Longman, New York.

FREYTAG, Gustav (1922): Die Technik des Dramas. Leipzig.

HEINONEN, Anne (2004): Eriarvoiset eläimet: ihminen, kone, eläin.

Eläindiskurssit ja spesismi Aamulehdessä. Tiedotusopin pro gradu. Tampereen yliopisto, Tampere.

HEMÁNUS, Pertti (1972): Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista. Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos. Monistesarja 10.

Tampereen yliopisto, Tampere.

HIETALA, Veijo (1995): Kertomus – kuin elämä itse? Teoksessa Proosan taiteesta. Leevi Valkaman juhlakirja. Turun yliopiston taiteidentutkimuksen laitos. Sarja A, nro 32. Turun yliopisto, Turku.

IKONEN, Teemu (2001): Tarina ja juoni. Teoksessa Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala (toim.), Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. Tietolipas 174. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

JASKARI, Kai (2000): Dokumenttielokuvan narraatio. Edward Braniganin narratiivinen skeema sovellettuna dokumenttielokuvaan Tallinnan tuhkimo. Pro gradu -työ, Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, Jyväskylä.

JOKINEN, Arja – JUHILA, Kirsi – SUONINEN, Eero (1993): Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (toim.), Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.

KANTOKORPI, Mervi – LYYTINEN, Pirjo – VIIKARI, Auli (1990): Runousopin perusteet. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

KIVIOJA, Pasi (2004): Alaston lööppi. Millaiset uutiset myyvät tabloid-lehtiä - ja miksi? Lähitarkastelussa Ilta-Sanomien lööpit, etusivut ja myyntiluvut vuonna 2002. Tiedotusopin pro gradu. Tampereen yliopisto, Tampere.

KIVIRANTA, Uolevi (1989): Journalistit lähteitä ammentamassa. Tiedotustutkimus 1/1989, s. 56–61.

KIVIRANTA, Uolevi (1990): Vähäisimmän vaivan laki journalismissa. Tiedotustutkimus 3/1990, s. 49–55.

KOSKELA, Lasse – ROJOLA, Lea (1997): Lukijan ABC-kirja. Johdatus

kirjallisuuden nykyteorioihin ja kirjallisuudentutkimuksen suuntauksiin.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

KÄKELÄ-PUUMALA, Tiina (2001): Persoona, funktio, teksti - henkilöahmojen tutkimuksesta. Teoksessa Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala (toim.), Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. Tietolipas 174. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

LEHTO, Tuuli (2006): Perheen karvaiset silmäterät. Ihmisen ja koiran suhde suomalaisissa sanomalehdissä. Journalistiikan pro gradu. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

LINDHOLM, Jari (2004): Apinalinnan vangit. Journalisti 22/2004, s. 12-13.

LULL, James – HINERMAN, Stephen (1997): The Search for Scandal. Teoksessa James Lull ja Stephen Hinerman (toim.), Media Scandals. Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace. Polity Press, Cambridge.

MÖRÄ, Tuomo (1996): Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru & Merja Ukkola (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

MÖRÄ, Tuomo (1998): Johdanto: Murros? Murros! Teoksessa Anu Kantola - Tuomo Mörä (toim.), Journalismia! Journalismia? WSOY, Porvoo.

NIEMINEN, Hannu – PANTTI, Mervi (2004): Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Loki-Kirjat, Helsinki.

PELTONIEMI, Heli (2004): Kerrottu Kabul. Narraatio ja lännen diskurssi Suomen Kuvalehden ja Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ulkomaanreportaaseissa. Pro gradu -työ, Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, Jyväskylä.

PESONEN, Piritta (2005): Nuorten lukijoiden mielikuvia sanomalehden

vihteellisyydestä - tarkastelussa sanomalehti Keski-suomalainen. Pro gradu -
työ, Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, Jyväskylä.

PIETILÄ, Veikko (1990): Oh, dear. Uutisetko kertomuksia? Tiedotustutkimus
3/1990.

PIETILÄ, Veikko (1991): Onko narratologia vihreämpää aidan journalistiselta
puolelta? Teoksessa Markku Ihonen (toim.), Miten valehdellaan.
Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 45. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,
Helsinki.

PROPP, Vladimir (1984): Theory and history of folklore. University of Minnesota
Press, Minnesota.

REITALA, Heta – HEINONEN, Timo (2001): Dramatisoitua todellisuutta. Teoksessa
Heta Reitala ja Timo Heinonen (toim.), Dramaturgioita. Näkökulmia
draamateorian, dramaturgian ja draama-analyysin ongelmiin. Helsingin
yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia.

RENTOLA, Ilkka (1983): Normaalijournalismin säännöt. Yhdysvaltalaisen
journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideaaliteorian tarkastelua. Sarja A,
47/1983. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.

RIMMON-KENAN, Shlomith (1989): Narrative Fiction: Contemporary Poetics.
Routledge, London.

ROHMER, Rolf (1980): Dramaturgiset peruskäsitteet ja draaman historiallinen
typologia. Opetusmoniste, Oulun yliopisto, Oulu.

SIHVOLA, Juha (1997): Runousoppi: selitykset Aristoteleen Runousoppiin.
Gaudeamus, Helsinki.

SILLARS, Malcolm O. – GRONBECK, Bruce E. (2001): Communication Criticism.
Rhetoric, Social Codes, Cultural Studies. Waveland Press Inc. Illinois.

SIPOLA, Simo (1998): Lisää koskettavuutta - miten käy uutisen? Teoksessa Anu Kantola - Tuomo Mörä (toim.), Journalismia! Journalismia? WSOY, Porvoo.

SUONINEN, Eero (1993): Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (toim.), Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.

TAMMI, Pekka (1995): Uutinen ja fiktio. Kaksi metakriittistä huomautusta narratologian soveltamisesta journalistisiin teksteihin. Teoksessa Proosan taiteesta. Leevi Valkaman juhlakirja. Turun yliopiston taiteidentutkimuksen laitos. Sarja A, nro 32.

TOMLINSON, John (1997): "And Besides, the Wench is Dead": Media Scandals and the Globalization of Communication. Teoksessa James Lull ja Stephen Hinerman (toim.), Media Scandals. Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace. Polity Press, Cambridge.

MUUT

OBSERVER FINLAND (2004): Korkeasaaren vaippapaviaanit mediassa lokakuussa 2004. Kooste Korkeasaaren paviaanitapauksen medianäkyvyydestä.

Korkeasaaren tiedotteet:

8.10.2004: Korkeasaari luopuu paviaaneistaan

11.10.2004: Korkeasaaren paviaanien tilakysymystä selvitetään

14.10.2004: Paviaanit jäävät Korkeasaareen